

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

SZÁSZI 60



■ 2024 ■ MÁRCIUS ■



XXXIII. ÉVFOLYAM, 2024. MÁRCIUS

TARTALOM

SZÁSZI ZOLTÁN 60

■	4	HIZSNYAI ZOLTÁN	■
		Magányaink	(vers)
■	6	R. NAGY KRISZTIÁN	■
		Irodalmi lelőhelyek (SzZ60)	
■	8	ARDAMICA ZORÁN	■
		Szaszke vezet	(vers)
■	13	GUŽÁK KLAUDIA	■
		Harmónia	(vers)
■	15	PLONICKY TAMÁS	■
		Lámpaláz	(novella)
■	30	N. TÓTH ANIKÓ	■
		Alkalmi kiemelések	(vers)
■	31	MIZSER ATTILA	■
		sem sziget sem tenger	(vers)
■	32	NAGY CSILLA	■
		„a világ is belefér” (A Szászi-olvasás lehetőségei)	(tanulmány)
■	35	SZÁSZI ZOLTÁN	■
		Régi versre; Készülődés; Hitetlenség; Házipatika	(versek)
■	41	DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ	■
		Farkasok faluja	(elbeszélés)
■	51	VÉSSEY MIKLÓS	■
		Krisztusi; Holdföld; Három évtized	(versek)

- 54 **ZÖLDY PÁL** ■
Imola (elbeszélés)
- 57 **CSÓKA ZSÓFIA** ■
nyári szünet; ragadozó polaroád; polaroád; honvágy otthon (versek)
- 59 **NAGY GERZSON** ■
Meddig él egy anya (regényrészlet)
- 64 **HAVAS JULI** ■
Papírbabák, avagy lehet-e két hazád (regényrészlet)
- 70 **VÁGI JÁNOS** ■
Hanghordozó (regényrészlet)
- 81 **GERZSENYI GABRIELLA** ■
Héja-nász; Biztatás; Büszkeségeink; Kiadó (kisprózák)
- 85 **PASZMÁR LÍVIA** ■
Egyetlen nyelven a világirodalom véráramában (kritika)
(Görzdi Judit és Balogh Magdolna, szerk. Külsországi
könyvespolcokon: Tanulmányok Esterházy Péter idegen nyelvű recepciójáról)
- 90 **BURJÁN ÁGNES** ■
Van új a nap alatt (kritika)
(Z. Németh István [szerk.] Szélvész. Fiatal írók antológiája)
(Németh Zoltán [szerk.] Természetes vadság. Bázis-antológia)



KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com
SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Száz Pál
palika.100@gmail.com
Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com
Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com
Tóth Ramóna Mirtill
toth.ramona.mirtill@gmail.com
Rácz Ágnes Éda
raczagneseda@gmail.com
GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Németh Zoltán,
Hizsnyai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421 / 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačie;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk
Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap



Kiadja a Kalligram Polgári
Társulás / OZ Kalligram, Hlavná
/ Fő utca 37/19, SK-929 01
Dunajská Streda / Dunaszerdahely
[IČO:42291810] és a Pesti Kalligram
Kft., 1094 Budapest, Tüzoltó u. 8. sz.
fél em. 2. Adószám: 12241273-2-43
Nyomda / Tlačiareň: Colortoys Bt., Győr.
Példányszám / Nákład: 500 db / ks
Ára / Cena: 700 Ft / 3 EUR.
Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.
EV 358/08 ISSN 1335-1826
Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.
www.kalligramoz.eu

SZÁSZI 60





Magányaink

A hatvanéves Szászi Zoltánnak

Vannak emberek, akiket
el se tudunk képzelni
nagyobb társaságban.
Egyszerűen felszívódnak,
köddé válnak bennük,
de még ez a köd is
hamarabb eloszlik,
mint hogy akár hűlt
helyüket kijelölhetné.

És vannak olyanok, akik
magányosan ücsörögve
képzeltetők el nehezen.
Elnézve őket komolyan
felmerül az emberben, hogy az
időről időre létrejövő interakció
társalanyainak megjelenése
előtt talán nem is léteznek,
és csak egy tőlük független tudat
jelenlétében materializálódnak.
Ők igazából elválaszthatatlanok a
közöségeiktől és a legkülönbözőbb
összetételű alkalmi társaságoktól –
amelyekben viszont mindig határozott
kontúrokkal rajzolódnak ki.

Ez a típuskála két végpontja,
kisebb vagy nagyobb mértékben
mindenki ezek valamelyikéhez inklinál,
nincs mód harmadik utat járni.

Ő azonban – aki saját megítélése
szerint is nyilvánvalóan az
utóbbi csoportba tartozik –
bizonyos homályos, ámde
akár ekként is értelmezhető
visszajelzések, valamint
saját tapasztalása alapján
mégiscsak úgy gondolja,
hogy létezésében korántsem
korlátozza őt a magány, sőt,
eredendő magányát még a
legnagyobb, legpezsgőbb
társaságokba is magával viszi,
és az mindig ott ül mellette,
szinte hozzátapad, bőrburkát
majdnem pontosan kitölti,
és csak olyan másfél centivel
terjed túl rajta.
Ennél azonban se sokkal távolabb,
se közelebb soha,
soha, de soha nem kerül.
Nem képes hézagmentesen
egybeesni vele,
se teljesen kívül
helyezkedni rajta.



Szácsi Zoltán

Persze, ha olyannak gondolná el magát
– és bizony volna lehetősége erre is –,
hogy a másik végponttól sincs
távolabb, mint emettől,
hogy az interakciók során
az ő énje is veszít kontúrjaiból,
vagyis alapjában ő maga is
csak egy magány,
a két magány simán
egybe is eshetne.

Kérdés persze,
hogy ezek a különböző irányból
egymás felé somfordáló magányok
képesek-e teljesen lefedni őt magát,
vagyis tulajdonképpen kioltani egymást
– vagy két oldalról lógnak majd ki belőle.

Erre nyilván csak egy másik
alannal való kölcsönhatás
során kaphat esetleg
világos választ.

Továbbá az sem tisztázható teljes
bizonyossággal, hogy ha egy interakció
társalányának magányai ugyanilyen
szuperpozícióba kerülnek, mint az övéi
– márpedig ez igencsak valószínű –,
az egymás habitusára vonatkozó mérés
milyen eredménnyel jár.

Miként reagál egymásra
két alany négy magánya.

És a kölcsönös méregetésből
milyen állapotban kerül ki ő
és ő maga.

Hizsnayai Zoltán (1959, Rimaszombat) költő, esszéíró. Új verseket is bőven tartalmazó *Minden ugyanott* című gyűjteményes verskötete 2019-ben, a prózai írásainak legjavából összeállított *Történik velünk* című kötete pedig 2021-ben jelent meg a Nap Kiadónál. A Kalligram gondozásában legutóbb 2010-ben *Ének* címmel jelent meg verseskötete.



Irodalmi lelőhelyek

SzZ60

Hungrávia felvidékén található Szépszó völgye. Gazdag, patakokkal átszőtt terület, erdőiben mind a mai napig élnek vad nyibbancsok, a magas fűben sunyi nyüffencsek lapulnak ugrásra készen, turulmadarak vitorláznak az egekben védtelen csodaszarvasgidákat keresve maguk alatt a mezőn. A völgy igazi kincsei azonban a földben rejlenek – Szépszó völgyének hegyei ugyanis gazdag irodalomlelőhelyek. Már a rómaiak is bányásztak itt epigrammákat, a középkorban innen vitték a nyers példázatércet Körmönfontbányára, ahol egyházi énekeket verettek, mára pedig a Hungráv felvidék kortárs irodalmárainak központjává váltott a bájos falvakkal tarkított táj.

Mindezen túl, Szépszó völgye a te szülőhelyed, ahonnan épp elmenni készülsz.

Felső Prózadomb vasútállomásának restijében ülsz, a múltszázadszágú peron melletti sínen félóránként csikorogva elszáguldó zivataráztatta tehermasinák jelzik az idő múlását, a visszhangot ketyegő faliórára rá sem kell nézned, nem is volna értelme, hiszen a fölötted meztelenül függő villanykörte fénye olvashatatlanná teszi a számlapot. Asztalodon kockás terítő, rajta a tányérod, knédlivel, párolt káposztával és puha, villán szétmálló hússal megpakolva – a felső hungráviai vasútállomási restik fundamentális jellegzetessége. A százados szemben veled, fél-felvidéki veterán (apja elvégre felalföldi származású), a háború után került ide, megboldogult anyukája szülőhelyére, bányászkodni jött, aztán ittragadt örökre, nem megy már sehová, ellentétben veled, ki világgámenő vonatjáratodra vársz.

Kérdezi is tőled a százados egy falat sör és egy korty káposzta között, hová mész és miért, de nincs válaszod. Mit mondhatnál? Hogy gyenge a karod a csákányhoz, hogy nem tudsz napi ötvenezer leütést kiverni a prózaközből a hideg, nyirkos vaksötétben, hogy sosem kínált még a fjalármanó múzsasörrel a bányaaknában? Megérti ő azért, válaszolja a százados szótlanúságodra, más lett itt, mint régen vót, mondja, és te bólintasz, pedig fogalmad sincs, hogy vót régen, ami azt jelenti a régvolt jó múlt megromlása az egyetlen, ami biztosan nem volt hatással mostjelen világgámenésedre, de őszintén nem tudod vajon a százados nem tudja-e jobban nálad. Behozták az új bányagépeket, folytatja, masinákkal fejtik ki a domboldalból a metaforaércet, olcsó megoldás igenám, de arra nem gondolnak a nagyfejűek, hogy a masinéria összezúzza a földben

rejlő briliáns rímköveket, összemossa a giccs sarat a tercinaerekkel, kiegyenesíti a parabolákat és háromszöglettűvé préseli a hexametereket. Emlékszik még a százados, amikor egy teljes szonettkoszorút találtak altáróásás közben a Drávadráma melletti novellabányában, nézett is a bányahatóság nagyokat, meg vakarták a fejüket, ki kellett bővíteni az ereszkét, hogy egészben fel lehessen hozni onnan mélyről. Birodalmi díjat is nyert aztán a nagyvárosban az a koszorú.

Fizeted a százados második sörét, amivel leöblíti a vacsorát, így zavartalanul folytathatja a meséjét a bányászkarrierjéről, milyen nehéz volt annak idején, amikor államosították az irodalombányászatot, aztán milyen fenntarthatatlan volt azután, amikor privatizálták, lelki szemeid előtt pedig látod a bányászélet gyötrelmességének aszimptotikus görbéjét, ami az annakidején már eleve elviselhetetlen megpróbáltatások magasságában kezdődött, a jelen felé haladva pedig exponenciálisan csak rosszabbá vált függetlenül a történésektől. Mit titkol a százados, hogy volt a múlt egyszerre jobb és rosszabb, miért mesél fiatalkorának köleveseiről olyan jó étvággyal, és hogy beszél a jövő sötét fellegeiről olyan derűsen? Mit tud, amit te nem tudsz, akarja-e elmondani, vagy sem? Lehet éppen most próbálja, csak három évtizednyi irodalmikép bányászat után nem megy az egyenes beszéd – vagy pont ellenkezőleg te vagy az, aki nem csákányozott még a felszínre elég betűt, hogy megértse?

A vonatod érkezik, menetrend szerint. Megisztok búcsúzóul egy rövidet a századossal, pálmapálinka íze van, mondja az öreg, pedig téged csak falfestékre emlékeztet.

A kocsi ablaka mellett lassan szaladnak el a hungráv felvidék szőlőföldjei, a hegyes-völgyes terep optikai csalásából kifolyólag mind közelebbnek tűnik, mint valójában. Terepasztal miniatúrák. Szőlőföldek bizony, nemcsak bányák vannak Szépszó völgyében, hiszen ahol irodalmat rejtett a föld, ott irodalmárok települnek meg, és kell bor is, sok bor, életkeserű ízű, nosztalgiaédes bor.

Minden olyan közelinek tűnik, olyan sűrűnek. Kiaknázottnak. Rájössz, ezért kell menned. Új lelőhelyeket kutatni.



Szász Zoltán



R. Nagy Krisztián (1991, Dunaszerdahely) Budapesten él, az ELTE bölcsészkarán végzett, a prózaírás mellett 9-től 5-ig videójáték fejlesztőként dolgozik. Novelláskötete, *Szűnyog a negyedik falon* címmel 2017-ben jelent meg.



Szaszke vezet

csak tudnám
honnán ismerem én ezt az alakot
aki a könyvesbolt maszatosra
fogdosott ajtaja mögül
csak úgy beszél?
na bemutatkozott végre
mosolyog barátságos
csupán marháskodik
kezét vállamra téve
bevezet a hátsó polchoz megmutatni egy
új antológiát
láttam én már ezt a mukit
valahonnan ismerem
csak tudnám honnan
– máig elvarratlan szál

mikorra kiadod valaki könyvét
főleg ha a sokadikat
főleg ha alanyi költészet
vagy személyes emlékekkel spékelt lírai
kisprózák-ból tárcák-ból meg ilyen érzelmi/etikai
ízéket a lélek felől boncoló szövegekből
forr össze
akkorra tuti megismered a szerzőt
belelátsz a ve...
mit a veséjébe egészen a kurva csontokig
szerkesztéskor előre be tudod fejezni
mondait már a gondolat közepén
mert őszintén megmutatja magát a dolog
mint a test vállig emelt szoknya alól kibúvó szemérmetlen lényege
szinte csupán azzal kell dolgozni

ami mégis picit másképp alakul mint vélted
azt persze javítod olyan legyen mintha ő írta volna
hát nem ismeri saját magát se ez az ember
hogyan néha mást ír másképp mint ő maga írná?
vagy nem fér a bőrébe? ki akar belőle bújni?
csak tudnám honnan veszi ezeket a megoldásokat
még szerencse hogy ismerem
szigorúan elvarrom e szálakat

kilométerek százai
más-más kocsik nyerítése azonos utak ringatása
hasonló célok
közös útburkolat: magába roskadt melankólia
fordulók dombok görbe aszfaltgerincek hömpölyögnek mint egymásba kapaszkodó
kátyúkkal teli versek
a ködös jövő értelmezéstörténetében
vezet iszok
vezetek iszik
nem iszunk dumálunk
akár bambáska ökrök elbotorkálunk valahogy bölcs szótagsorok süppedő barázdáiban
nem dumálunk alszunk
az autó magától suhan mi alszunk álmodunk miközben
az egek bársonykönnye ráfagy a szélvédőre
szavakat iszunk árnyak között
kanyarban felbukkanó mondatokat vedlik az idő
a déli utak többet hallottak
irodalmunkról mint élő ember valaha is hallani szeretne
felváltva vezetünk
beszél egy hegyen
megfürdetem vörösbortban – akárha színpadi művérben
szitkozódik átöltözik vezet
hazavezet
dumálunk káromkodáskorbácsokkal csapkodjuk vállunkon át hátunk közepét
nekem mintha jobban fájna
közben röhögünk senki se érti
hazavezeti ez az ember a lukanényei véres
tenyerű Krisztust is
senki se érti
(máig elvarratlan szál)
pedig mindenki ismeri
kussolunk mindent értünk
mindent tudunk
azt is tudom melyik pillanatban kezd
tekerni a kormányt a balogi kanyar előtt

azt is tudja melyik faluvégi csipkebokornál
állítom majd meg a hólyagom miatt
bár mondjuk azt sem tudom mi volt a szülei neve
– elvarratlan...
az egész előző élete homály
nekem külön regény amit egyéb regényekbe írt
mintha a villámfészülte valóság lényegtelen lenne
mert mi is az
hát amit felfogunk belőle
vagy amire emlékszünk
ahogyan emlékszünk:
törékeny kényes remény
ismerem én ezt az embert?
én ezt
az embert ismerem?
hát akit ismerek – az ez az ember
nekem a fennkölt szarságok nélkül tökre megfelel

pásztázok a szendergő osztályon a nagy fehérségben
ő ismer fel először bal kezével int
lógnak a csövek össze-vissza
szevasz itt vagyok a feldrótozott láb mögött
még mindig nem ismerem fel
csak amikor elmosolyodik
arca jobb fele egészen a végtelenig mozdul
fájdalmában
előre szólt kemény lesz
na de ez...
szevasz
tisza zód vagy baszod vagy zsibbadásszürke
vagy miatököm ezaszín élsz-e te itt az
infúziós akasztófa alatt?
há' aszonygyák élek idesüss
mutatja a sebet
ördög céltábláját
egészen a kurva csontokig?
bizony a csontokig
remélem a szászizolit nem vágta ki belőled a kórsággal együtt
vagy valami ilyesmi párbeszédet próbálunk felépíteni
homoksobrászok hullámveréskor oly esélytelenül
hagytam ott neki egy kiló banánt
és vagy fél kiló törékeny kényes reményt is igyekeztem hagyni
bár szerintem nem sikerült talán ha húsz dekát
kijöttem az osztályról



Szászi Zoltán

pulzusütések a halántékomban
épp jött apám szembe a folyosón egy másik dokitól
mocskosra fogdosott klórszagú lócára ültetett le
fiam bazmeg tiszta ződ vagy
el ne ájulj itt nekem mondanom kell valamit
de ne ijedj meg
talán ki kell operálni a jobb szememet rákos
pulzusütések a halántékomban
nem tudom miként jutottunk haza pozsonyból
talán magától gurult a kocsi
ismer már minden kanyart
ebben az életben
mindegyik közlekedési táblához képes
egy majdan megírandó sztorit párosítani

no akkor még ugyanannyit boldogat
érjen bokáig meg ilyenek
gratuláltak neki akik ismerték
csak tudnám honnan ismerek én itt ennyi
embert akiket Szaszke szintén ismer és akik
egymást is ismerik
ő meg csak öntögette a házit kínálgatta
a töltött káposztát: kapros!
elhűlt?
sebj teszünk még alája hadd melegedjen
befarolt a farakás és a rozsdás katlanház közé
és elkezdte maga mellett a tolószékből
egy teljesen tompa szlovákiai magyar szekercével
hasogatni a tűzre valót
szóltunk hagyjad majd mi
ugyan hisz ismertek vendégek vagytok
csak egyetek igyatok nekem meg kell a mozgás nagyon és vágta
aprította és jobb kereke küllői közé repült
fölsleges metaforaként az elpördülő forgács
– ide valami nagyon okosat és szépet
kéne írni a sorsról de képtelen vagyok –
ő pedig fittyet hányva a küllők közötti aprófára
két mozdulattal átkanyarodott a katlan elé
megrakta a tüzet majd egy negyed fordulattal irányba állt
elhajította a szekercét és odagurult az asztalfőre
valaki ráismert ott akkor Zolira
másokat meglepett ez a filmbe illő groteszk jelenet
ám attól a perctől – poézis ide vagy oda – nem aggódtunk többé
mindenki gondtalanul
töltötte pálinkás poharába a bódító születési estét
hiszen attól a perctől tudtuk amit ő talán máig el sem mert hinni:
Szaszke megint vezet
túlélte

Ardamica Zorán 1970-ben született Losoncon, Füleken él. A parameter.sk portál munkatársa, korábban újságíróként számos szlovákiai lapban publikált, 1996 és 2011 között a Plectrum Kiadó alapító vezetője. Verseit, prózáit, tanulmányait, fordításait magyarországi, szlovákiai, csehországi, romániai és ausztriai folyóiratok, tanulmánykötetek közölték. 2002-től 2015-ig, a Hungarisztika Tanszék megszűntetéséig a besztecerbányai Béli Mátyás Egyetem adjunktusa. Háromszor nyerte el a szlovák Irodalmi Alap dívját, 2020-ban a Madách Imre-díjat. Tizenhat önálló, számos gyűjteményes, tizenöt fordításkötete jelent meg magyar és szlovák nyelven. Zenészként különböző hanghordozókon szerepelt. Legutóbbi, *Bármilyen c.* kötete a Nap Kiadónál 2023 végén jelent meg.



Harmónia

Szászi Zolinak

az első földi lét

meséltem már
hogy fa voltam?
emberi időben mérve
csak pár hónapig tartott
álltam egy erdő közepén

nem voltam különleges az emberi szemnek

néha sütött a Nap
néha árnyékot vetettek rám
néha én vetettem árnyékot másra

próbáltam úgy nőlni
hogy a friss cserjéket
és más fákat ne takarjak
és mások is próbáltak úgy nőlni
hogy ne takarjanak engem

egyébként nem érdekelt semmi
nem érdekelt a világ változása
az autók zúgása
nem érdekelt
hogy ki jön-megy
letör egy ágat
felrúgja az avar
felszedi a gombát a lábamtól

nem zavart volna az sem
hogy ha éppen előttem tárgyalják meg
a kivágásom
nem töltött el örömmel
ha megcsodálnak
vagy megölelnek

egyáltalán nem érdekelték az emberek és az
ügyeik
én voltam értük es nem ők értem

úgy tudsz igazán harmóniában élni
a világgal
ha teszed a dolgod
és nem nézed
hogy más teszi-e az övét



második földi lét

ha egy nagy gangos házban laknék
rászoknék a pipázásra és gyorsan
megöregednék

a ház megrepedezett homlokozatán
ott lenne az építés dátuma
ehhez kellene hozzá öregednem

nagy vastag szoknyákat hordanék
a szoknyámon és a lelkeimen is egy csomó
nagy titkos zseb lenne

sokat ücsörögnék a
ház előtt levő padon
kitennék egy tál vizet az arra járó
kutyáknak
időjárást jósónék a túrázóknak

néha hazudnék:
azt mondanám, hogy esni fog
pedig nem is
„tévedett a vénasszony” – mondanák
nem is sejtve
hogyan alig múltam harmincöt

a falubeliek rászoknának
hogyan tanácsért járnak hozzám
mintha én lennék a falu boszorkánya
én ilyenkor behívnám őket
és teával kínálnám

azt akarnák
hogyan varázsoljak nekik
de én
csak olyan dolgokat mondanék
amikre az emberek amúgy is rájönnek
ha van elég eszük:
hogyan nem szabad siettetni aminek idő kell
hogyan fölösleges aggódni olyan dolgokon
amin nem lehet változtatni
ilyeneket

néha egészségről kérdeznének
néha szerelemről

akinek megnyalja a sarkát a halál kutyája
(mint nekünk)
az gyorsabban tanulja meg az ilyen dolgokat
a bölcsességeket
az élet dolgait

én
nem bántanék senkit
és senki nem bántana engem
úgy élnék harmóniában a világgal
mint egy fa

mert illik vízzel megkínálni az utazót
és néha egy-egy tanáccsal is ellátni

legfeljebb nem fogadja el

addig mi meg mit tehetünk?
nézzük a tájat
pipázunk

nézzük a tájat
és tart az élet



Gužák Klaudia (1989, Rimaszombat) képzőművész,
költő, író, kézműves.



Lámpalázlázlázláz

...a nevem Paca Pongrácz és fél éve vagyok börtöntöltelék; azt hiszem, bőven eltelt már annyi idő, hogy egy-két dolgot egészen biztosan le tudjak szögezni az ittlétemmel kapcsolatban. Az első: erős túlzás lenne azt állítani, hogy a közép-kelet-európai fegyintézetekben nem divat a seggbekuki. Én ezt szerencsére nem tapasztalatból tudom; büszkén állíthatom: az eddig eltöltött száznyolcvan napom alatt hál' istennek senki sem akart még megfarkalni: nem volt sem közös zuhanyzás, sem szappan, sem pedig „kötelező” lehajolás... No, nem mintha hiányozna... Pletykálják viszont, hogy seggbekuki nálunk is van, de általában azok szokták egymásnak csinálni, akik eleve buziként jönnek be, továbbá többnyire azokat a rabokat büntetik ezzel a „módszerrel”, akik gyerekeket vagy nőket bántalmaztak; szóval, ha mindenképpen basziban akarsz kikötni és nem szereted az ilyesmit, akkor ajánlom, hogy nagyon messziről kerüld el a csajok és a kiskorúak molesztálását; „melegen” ajánlom, ha érted, mire gondolok. Mert itt bizony nincs titok; tapasztalatból tudom, hogy mindig lesz egy smasszer, aki „csak úgy teljesen véletlenül” elköpi magát... Azt is erős túlzás lenne állítani, hogy a baszisták általában ártatlannak vallják magukat. A nálunk lévő rabokat sokkal inkább az jellemzi, hogy a „nem-csináltam-semmit” mantrázása helyett vagy lekicsinyítik, vagy pedig tupírozzák a bűncselekményben betöltött szerepüket; persze gyakran az is előfordul, hogy egy másik személyt, esetleg valami furcsa dolgot, például egy tárgyat tesznek maguk helyett felelőssé. Ez utóbbi mondható el Pici-ről, a cellatársamról is; Picit azért nevezték el Picinek, mert kétméter húsz centire nőtt és körülbelül százötven kilóra hízott. Állítása szerint a börtönbe kerülése előtt soha nem emelt meg egyetlen súlyzót sem, mégis úgy néz ki, mint azok a tévében szereplő barázdált arcú erőemelők, akik traktorkerekeket, kurva nagy acélgolyókat meg többszázkilós fémbőröndöket dobálgatnak unalmukban. Bár Pici esténként most már ugyan eljár a konditerembe, a smasszerek viszont elővigyázatosságból csak és kizárólag heti két alkalmat engedélyeznek neki, mert attól félnek, hogy barátom még ennél is sokkal nagyobb és erősebb lesz, és ha „megbolondul”, akkor három felfegyverkezett rendőr sem lesz elég arra, hogy megállítsa. Ezt szintén tapasztalatból tudjuk: Picit ugyanis azért sítették le, mert verekedett; bár ez így ebben a formában nem teljesen igaz; sokkal pontosabban fejezi ki a dolgot az, hogy cellatársam a szart is kiverte két kidobóból és három rendőrből. Nagyra nőtt barátom sem vallja magát teljesen ártatlannak a dologban,

bár a tette helyett sokkal inkább a karszalagot hibáztatja; azt a karszalagot, amelyet jogosan kértek tőle azon az ominózus éjszakán, amelyen saját elmondása szerint „az esze helyett a seggével gondolkodott.” Melankolikus pillanataiban, amikor neki is tele van a fasza a börtönnel, Pici mindig csak ezt szokta ismételgetni: „az a kurva karszalag.” Más kérdés persze, hogy ha aznap este a buliba menetel előtt nem szívott volna fel egy autópályányi hosszúságú kokaincsíkot és nem tolt volna le nagyjából két liter viszkít, valószínűleg kifizeti a jegy árát, megkapja azt a „kurva karszalagot”, és gond nélkül részt vehet a partin, de sajnos nem így történt. Pici nem szívesen beszél a dologról, de a smaszterek szerint az esemény úgy zajlott le, hogy az atomrészeg és beszívott barátom eléggé drágának tartotta a belépőjegyet, és amikor ezt a maga sajátos, szofisztikált módján ki is fejezte, azaz ellenérzését úgy adta a hatalmas kidobók tudtára, hogy „fasztartó gecigombócoknak” nevezte őket, a portársok válaszul nemes egyszerűséggel nekimentek. Pici viszont nem hagyta magát: kihasználva fizikai erejét „kicsit megdolgozta azokat a szarháziakat”; ami annyit jelent, hogy percek alatt agyonverte a két kidobót, majd pedig – szembe szállva minden racionális érvel – nem menekült el: egy cigivel a szájában megvárta a ráhívott rendőröket és kellő szakértelemmel azokat is hülyére verte. Állítólag aznap este sem a gumibot, sem a sokkoló nem fogott rajta; barátomnak az esemény során a haja szála sem görbült meg, bár ez utóbbi abból is következhetett, hogy hatalmas cellatársam tizenöt éves kora óta szinte teljesen kopasz. A bűncselekményért, azaz azért, mert a kidobók és a rendőrök által elszenvedett borda-, kéz-, combcsont-, arccsont-, állkapocs- és koponyatörés, továbbá az enyhe agyrázkódás minden esetben nyolc napon túl gyógyuló sérülésnek számítanak, Pici három év letöltendőt kapott közfeladatot ellátó személyekkel szemben tanúsított erőszakos magatartásért; ez azonban már a második éve itt és mivel kiváló a magaviselete, gyakran rebesgetik vele kapcsolatban azt, hogy hamarosan szabadulhat; én meg tök őszintén szorítok neki, hogy ez mihamarabb megtörténjen. Picivel hónapok óta közös zárkában lakunk és szerencsére nekem még nem volt igazi konfliktusom vele, bár azt kell, hogy mondjam, szándékosan igyekszem kerülni a problémás szituációkat: mivel eléggé vékony testalkatú vagyok, ezért valószínűleg egy komolyabb lélegzetvételével vagy egy erőteljesebb szempillantásával meg tudna ölni, ha akarna. Különben én sem vagyok ártatlan; átvertem egy komplett falut és tulajdonképpen mindenkit, akik valamennyire is hittek a pirippócsi mocsaras vidék szellemének legendájában; beleértve a félhülye rendőröket is persze. Ezért csuktak le; két év letöltendő kaptam a hatóságok félrevezetéséért. Őszintén szólva nagyon sajnálom a történeteket és komolyan szégyellem magam azért, amit elkövettem, ugyanakkor hozzá kell tennem azt is, hogy eléggé erős túlzásnak érzem a két évet. Az én esetemmel ugyanis minden bizonnyal csak példát akartak statuálni; azt szerették volna, hogy véletlenül se forduljon meg senki fejében még egyszer az, hogy ilyen formában bassza át a rendőröket vagy bárki más... A harmadik fontos pont a következő: a börtönökben minden szabályozva van és a smaszterek állandóan megmondják, mikor mit csinálj. Ha azt parancsolják, takaríts, akkor neked takarítanod kell, ha az az utasítás, hogy dolgozz, akkor pedig dolgoznod; ennyi az egész. Mindemellett azt is megmondják, mikor meddig sétálhatsz, mikor meddig mehetsz beszélőre stb., és ezek közül szinte az összes utasítást percre pontosan kell betartanod; ha viszont nem úgy csinálod, ahogy kérik, akkor megbüntetnek; ilyenkor általában nagyon-nagyon rábaszol. A szankciók a lehető legkülönbözőbbek lehetnek: a jó dolgok eltiltásától számítva az ételadag megvonásán keresztül a napokig tartó sötét szobába záráson át egészen

a seggbekukiig bármi előfordulhat. De ha melózol és azt teszed, ami a parancs, valószínűleg nem lesz komolyabb bajod; edzhetsz, könyvtárba járhatsz, olvashatsz és ha szerencséd van, jó magaviseletért hamarabb ki is engedhetnek. Minden más az elkövetett bűncselekménytől függ; ha komolyabb dolgot csináltam volna, akkor persze sokkal szigorúbbak lennének velem. A nemi erőszak, a gyerekbántalmazás, az egy vagy több személy ellen elkövetett gyilkosság – főleg ha előre eltervezett, különös kegyetlenség vagy aljas indok a minősítés – itt szinte mindent visz; ezt onnan tudom, mert a második emeleten már fegyház van; azok a rabok, akik ilyesmit tettek, teljesen el vannak zárva mindentől és mindenkitől: munkán kívül gyakorlatilag semmi egyebet nem engedélyeznek nekik; hála Istennek maximum csak a melóban tudunk találkozni velük. Én viszont azt hiszem, egy tipikus „mintarab” vagyok; esténként csendesen olvasok esetleg írogatok, nappal hat-nyolc órát dolgozom a végépapírgyárban, nem provokálok senkit, nem szólok vissza és mivel gyakran lógok Picivel, aki a fizikai erejéből adódóan egyértelműen alfahímnek számít, engem sem baszogatnak a többiek. Sőt cseszegetés helyett sokkal inkább azt vettem észre, hogy a bűncselekményemnek köszönhetően a rabok egy része talán még tisztel is egy kicsit. Ha valamilyen oknál fogva megállítanak, akkor általában csak ennyit vagy ilyesmit kérdeznek: „te vagy az, aki átkúrta a zsernyákokat a palánkon?” Én erre csak bólintok, a rabok pedig általában megveregetik a vállam, esetleg vágnak egy tipikus „ez igen, fasza csávó vagy”-fintort és továbbmennek; tetszik nekik, hogy egy rövid ideig hülyét csináltam a rendőrökből. Bár nálunk is van úgynevezett ranglétra, a „csicskák” létezéséről a mi körünkben egyelőre semmit sem tudok, ami azért lehet, mert itt bent viszonylag kevés emberrel vagyok kapcsolatban; nem igazán célom az ismerkedés. Az elitáltak közül Picin kívül Dzsoszkint, Homályt és Frenyót mondanám barátomnak. Mindannyian kis stikli miatt ülnek: lopások, verekedések, csálás, vagy csak nem fizették a gyerektartást stb. Velük szoktam focit nézni, azaz a Bajnokok Ligája-meccsek első félidőjét: ennyit engednek nekünk a smaszerek a jó magaviseletért, tízkor már ugyanis minden esetben takarodó van. Ha viszont felbaszod a börtönőröket, akkor természetesen az első negyvenöt perc megnézésétől is eltilthatnak. Frenyó például még régebben beszólt egy, a félév gyakorisággal megrendezett integrációs kultúrest „sztárvendégeként” fellépő táncdalénekesnek, ezért többek között azzal is büntették, hogy két hónapig nem nézhette a félidőt... A dolog úgy történt, hogy nekünk, enyhébb bűncselekményért ülő raboknak, hathavonta rendeznek egy integrációs célzatú kultúrestet, azaz mindig meghívnak valami senki által nem ismert tehetségtelen balfaszt, és a társaimmal együtt „kulturálódás” jelige alatt végig kell hallgatnunk a meghívott „előadó” borzalmas faszkodását; ezek a rendezvények gyakran két-három óráig is eltartanak. A jelszó mindig az „integráció” – mintha egy dögunalmas senki szar produkciójától a börtön után bárki is jobban be tudna illeszkedni a társadalomba; csak a naív faszok gondolhatják ezt... Emlékszem, az első napjaimat töltöttem itt, amikor az éppen megrendezett kultúrest keretén belül behoztak egy teljesen feminin pasast – valami horvát-magyar származású balféket, még a művésznevére is emlékszem: Luka Jozefunak hívták –, és őt kellett két órán keresztül hallgatnunk; képzelj el egy lenyalt szőke Backstreet boys-os vékony faszit rózsaszín feszes ruhában; na, így nézett ki Luka Jozefu. A csávó bejött, az elhangolt gitárján elnyammogott néhány béna magyar klaszszikust, még emlékszem, visongott is a refréneknél, kurva gáz volt az egész, majd a végén olyan pátosszal és önimádatlaltal köszöntö meg azt, hogy részt vettünk az előadásán, mintha minimum a broadwayről érkezett volna és legalább száz eurót perkáltunk vol-

na azért, hogy itt lehessünk; több se kellett Frenyónak... Pont abban a pillanatban, amikor az énekes befеjezte az önimádatot, azaz azt mondta, hogy: „köszönöm, hogy jelenlétükkel még csodálatosabbá és még ékeesebbé tették ezt a fantasztikus produkciót,” Frenyó barátom, nem kellőképpen mérlegelve a büntetések lehetőségét, férfias hang-erővel csak ennyit mondott: „kötelező volt, te buzeránt!”; ezért kapta a két hónapot... Nem érte meg neki beszólni, mert nemcsak a foci első félidőjének nézésétől tiltották el, de a „tette” miatt hatvan napig senki nem látogathatta és ugyanennyi ideig nem mehetett beszélőre sem. Azt hiszem, vele kapcsolatban is eléggé eltúlozták a büntetés mértékét. Persze az is igaz, hogy már az előadás közben ment az énekes baszogatása; sok más rab ugyanúgy hangosan be- beszólt Jozefunak, ilyeneket mondtak például, hogy „fejezd már be, te geciláda”, vagy „ha abbahagyod, megbaszlak!”, de mivel többszázan vettünk részt az előadáson, nem tűnt teljesen nyilvánvalónak, hogy kik kiabáltak a közönség sorából. Szerencsétlen Frenyónál azonban kétség sem férhetett hozzá, mert pont a hatásszünetben szólt be; emiatt baszott rá ennyire szegény... Frenyó még ezt sem tudta rendesen megcsinálni... Fontos tudnivaló a börtönléttel kapcsolatban az is, hogy a meccsek nézésénél általában mindig az alfahímnél van a távirányító. Aki a tévét uralja, az ural mindent. Természetesen állandóan Pici rendelkezik ezzel a kiváltsággal; ha akarnánk, sem nagyon tudnánk elvenni tőle. Hatalmas cellatársamnak azonban van egy kurva nagy jellemhibája: Real Madrid-drukker. Szóval, ha két meccset ad egyszerre a tévé, akkor ha tetszik, ha nem, állandóan a madridiak mérkőzését kell néznünk. Nehéz megérteni, de egyszerűen léteznek olyan emberek, akik azt szeretik, ha a focicsapatuk mérkőzéseinek nincs tétje és akinek szurkolnak, az mindig mindent megnyer; mióta világ a világ, szinte az összes fontosabb kupa a Real Madridé... Real-szurkolónak lenni szerintem olyan, mintha kiülnél éjszaka négykor az utcára és vért izzadva, sörrel a kezében annak szorítanál, hogy feljöjjön a nap. Aztán feljönne, és te úgy örülnél neki, mintha ez nem történné meg legalább 365-ször évente. Ma már viszont nem írhatok többet, mert Pici azt mondta, hogy oltsam le azt a kurva lámpát, és ha ő azt mondja, akkor jobb, ha megteszem. Hatkor úgyis fel kell kelnem, mert vár minket a vécépapírgyár... Álomban valaki elkezd gumibottal ütni a rácsokat és csak ennyit hallok: „ébresztő!” Reggel öt óra ötvenöt perc van. A tőketerebesi börtönben ilyenkor kezdődik a nap és a smasszerek ki nem hagynák azt az élményt, hogy ránk ordítsanak; szóval, ha azt mondják, ébresztő, akkor fel kell ébrednünk és tapasztalatból tudjuk, innentől számítva pontosan öt percünk van mindenre: a kikászálódásra, az ágy rendberakására, az arc- és fogmosásra, a kávézásra, a hugyozásra és persze ajánlatos ki is szarni magunkat, mert a vécépapírgyárban, ahol általában napi hat-nyolc órát dolgozunk, állítólag olyan undorítóan ocsmány a férfibudi, hogy a többszörösen életfogytiglanra ítélt hentes sorozatgyilkosoknak is felfordul tőle a gyomruk; ezt onnan tudom, mert ők is ott dolgoznak és mondták. Én még se nem szartam, se nem hugyoztam ott, mert állítólag a budit évtizedek óta nem takarította ki senki... Különben nem lep meg a dolog: hol máshol lenne a világ legundorítóbb férfívécéje, mint a vécépapírgyárban? A smasszerek ébresztője után a felsorolt dolgokat egyébként két embernek kell öt perc alatt megcsinálnia, ami főként azért problémás, mert a cellánkban csak egy bu- di van és egy mosdó. Most bizonyára azt gondolnád, hogy ez lehetetlen, egyszerűen nem lehet mindezt ennyi idő alatt kivitelezni, de tévedsz. Ahogy mondani szokás: a szükség nagy úr; az ágy összerakása a hideg csapvízzel leöntött instant kávé megivásával, továbbá az arc- és fogmosással együtt maximum fél percet vesz igénybe és még a legbo-

nyolcultabb, legmélyebbről jövő szarás is – szerencsére nem gyakran kell egyszerre mindkettőnknek – seggtörléssel együtt hetvenöt másodperc alatt tökéletesen kivitelezhető. Nekem elhiheted; otthon állandóan a budin ülve melázás vette el az időt. Az első dolog tehát, amire megtanított a börtön, az a gyors szarás volt. Ha Picivel egyszerre kell vécére mennünk, akkor természetesen mindig övé az elsőbbség; ez az alfahímek újabb kiváltsága. Barátom eléggé kényelmes ember és ezért nem igazán szokott sietni: ébresztés után gyakran négy és fél percet is igénybe vesz neki a dolog. Én meg – mivel, ha ő sokáig vécézik, nekem esélyem sincs arra, hogy szarjak – ilyenkor vagy egész nap magamba tartom, vagy maximum elmegyek a melóban lévő női mosdóba; nem akarom ugyanis kipróbálni a vécépapírgyár férfibudiját; nálam ez elvi kérdés. Zsigerileg undorodom a gondolatától is annak, hogy ott szarjak; legendák szólnak ugyanis azokról a baszistákról, akik azon a „szent” helyen végezték el a nagydolgukat... Állítólag, miután kipróbálták, teljesen megváltozott a személyiségük; azt beszélik, hogy onnantól számítva a kikerülésüket követően minden lehányt-lehugyozott-összefosott fesztiválos Toit-toit is úgy tudnak értékelni, mint az évekig éhező afrikai gyerek az extra adag túrós palacsintát. A rossz pletykák szerint ezek az emberek az élmény óta nem melleleg bárhol és bármikor képesek állva kulázni... Amit én a szarás visszatartásáról egész biztosan tudok, az csupán annyi, hogy az ember, ha nem cifrafosásról van szó és ha nagyon-nagyon vécére kell mennie, akkor is legalább huszonnégy óráig képes magában tartani a dolgot; ezt nekem hidd el. Próbáltam. Vannak azonban a börtönön kívül élő olyan ismerőseim, akik nehezen tudnak másnál vécére menni és ők mind a mai napig váltig állítják, hogy akár negyvennyolc-ötvenhat órán keresztül is vissza lehet tartani a dolgot; szerintem ez elképesztő időintervallum: mindig elámulok az emberi akaraterőn... Ha pedig a gyárban kell kuláznom és képtelen vagyok visszafogni, akkor – mint már azt említettem – a női vécé a legjobb megoldás; odajárok brunyálni is. Ez azonban eléggé nehéz, állandóan ki kell ugyanis cselezni a smaszereket és a női dolgozókat, mert nem akarom, hogy bárki meglásson. Ha viszont sikerül eljutnom a nőibe, akkor szarásnál általában használok vécékefét, pisálásnál meg igyekezni szoktam felhajtani a vécéülőkét; amennyiben ez utóbbit elfelejteném, akkor pedig mindent megteszek, hogy legalább ne hugyozzam le azt; eléggé feltűnő lenne. De ha esetleg ezekkel a dolgokkal ellentétben mégis valahogy sikerülne levizelnem a karimát, akkor pedig budipapírral szépen letörölgetem; én egy ilyen jó ember vagyok... Semmilyen formában nem akarom, hogy nyoma maradjon annak, hogy pasi járt ott. Őszintén hiszek a férfi és a női nemek egyenjogúságában, de egészen biztos vagyok abban, hogy a két nem között vannak nagyon komoly különbségek. Léteznek ugyanis olyan dolgok, amire egy férfi nem képes – ilyen például a szülés vagy a menstruálás – és persze ennek az ellentétje is igaz; van, amit a nők nem tudnak kivitelezni: a vécékarima véletlen lehugyozása például szerintem egy ilyen dolog... Azt hiszem, épp itt van az ideje annak, hogy magamról is beszéljek egy kicsit: mielőtt lecsuktak, évekig szülőfalumban, a pirippócsi kábelgyárban dolgoztam és bátran állíthatom, hogy egy tipikus szürke egér vagyok. Az a csendes, visszafogott fajta, aki magányosan üldögél otthon és unalmában olvasgat vagy tévét néz. Nem nagyon jártam sehova sem: nem voltak se barátaim, se barátnőm, de nem is igazán érdekelték ezek a dolgok; nincsenek igazán nagy kapcsolati igényeim. A munkahelyemen egy ideig jól éreztem magam; csupán az volt a problémám, hogy rettenetesen kevés pénzt kerestem. Alig tudtam megélni a kábelgyárosi melóból; persze ennek ellenére akadt néhány pozitív oldala is a gyárimunkának: nem kellett sokat dolgozni, vi-

szonylag normálisak voltak a kollégák és senki sem baszogatott; akkoriban kimondottan nyugodt életem volt. Kábelgyárazás helyett azonban sokkal inkább akartam sikereket és izgalmat, de mivel csak érettségi végzettségem van, bár teszem hozzá, azt kitűnő eredménnyel tettem le, nem tűnt úgy, hogy lehet belőlem „bármi” is; arra meg pláne nem voltak jók a kilátásaim, hogy ennél egy esetleg jobban fizető, hasonlóan kényelmes állást találjak. Amire viszont büszke vagyok, az az: bátran kijelenthetem, hogy a basziban vagy legalábbis az itteni köreimben, csak nekem van egyedül érettségim; megmondom őszintén ezt néha érzem is: nap mint nap tapasztalom, hogy a körülöttem élők szellemileg mennyire sötétek... Évekig ott basztam tehát a kábelgyárban, ahol mások anyagi segítségére nem igazán számíthattam: a normális barátaim ugyanis már rég elköltöztek Pirippócsról, a nyugdíjas szüleim pedig örültek, ha meg tudtak élni valahogy. Magam laktam egy kis lyukban, anyagilag teljesen a padlón voltam és hosszú időn keresztül nem történt velem semmi érdemleges vagy említésre méltó dolog sem... Abban viszont, hogy annál lényegesen több van bennem, mint amilyen körülmények között akkoriban éltem és dolgoztam, az engem ismerő, nyugdíjas tanárok erősítettek csak meg igazán; ha a faluban összefutottam velük, szinte mindig a fejemhez vágták, hogy mennyire elpazaroltam a tehetségemet; olyanokat mondogattak, hogy általános iskolásként milyen jó tanuló voltam, meg hogy én rendelkeztem a legnagyobb szókinccsel az osztályban stb., stb. Blablabla. Basszák meg! Emlékszem, az unalmas-kábelgyáros napjaim során mindig az jutott eszembe, hogy ki akarok törni és valami olyasmit akarok csinálni, ami a pirippócsi közösség számára örökre emlékezetes marad, és persze ezzel együtt izgalmat is szerettem volna csempészni az életembe... Akkoriban még végképp nem sejtettem, hogy ennél lehet sokkal, de sokkal szarabb; kurva nagy közhely, de mindig mindennél lehet szarabb... Itt vagyok tehát már fél éve ebben a rühes cellában az alfahím Picivel és őszintén szólva nagyon visszavágyok a kábelgyárba; bár valószínűleg oda már soha többé nem mehetek... Ha egy éven belül jó magaviseletért ki is engednek, büntetett előéletű leszek, ráadásul az egész falu utál engem; valószínűleg még mindig én vagyok Pirippócsan az elsőszámú közellenség. Így utólag sokszor gondolok arra, hogy ha tehetném, biztosan visszafordítanám az idő kerekét és meg nem történté tenném az eseményeket... De ma már megint nem írhatok többet, mert Pici most jött vissza edzésről, és ilyenkor mindig agresszív egy kicsit. Csúnyán rám szólva megparancsolta, hogy azonnal fejezzem be, kapcsoljam le azt a rohadt lámpát és én megtettem; nem akarok veszekedni vele, mert még összerak, mint azokat a kidobókat és rendőröket a karszalag miatt. Reggel úgyis vár a meló... Ma mondták a smaszerek, hogy behoztak egy erőszakos, beteg faszit, aki brutálisan megölt két idősebb embert; betört hozzájuk, letépte a fejüket, majd berakta a holttestüket egy kádba, besózta őket és lámpával világítgatott rájuk, miközben diszkózene ment a háttérben; állítólag a fickó kezelhetetlen és legalább olyan testalkata és fizikai ereje van, mint Picinek. Mindig örömmel tölt el, ha új arcok jelennek meg a börtönben; még szerencse, hogy nem egy emeleten vagyunk. A smaszerek szerint a pszichológusok szándékosan félrediaosztizálták a főszert és azt állapították meg róla, hogy tudatában volt annak, amit tett: ebből kifolyólag teljesen épelméjű és egészséges; hát persze: nyilván ilyeneket csinál az, akinek helyén vannak a kerekai... Állítólag azért diagnosztizálták félre, hogy ne a pszichiátria zárt osztályán kelljen vele foglalkozni, mert akkor külön öröket kellene fizetni miatta; maradt hát számára a fegyintézet: mi pedig örömmel látjuk az összes beteg állapotot. Nyugodtan ki is írhatnánk az ajtónkra: „A tőketerebesi börtön minden

pszichopata előtt nyitva áll!” Mi a környék összes hülyéjét befogadjuk... Viszont talán már eleget beszéltem a börtönről és magamról, ideje lenne leírnom azt is, amit elkövettem és amiért ide jutottam. Esküszöm, hogy nem fogom a tényeket megváltoztatni; igyekszem úgy leírni a dolgokat, ahogy azok az én nézőpontomból megtörténtek. Úgyis lecsuktak már, nincs veszítenivalóm, és nem melleleg a bíróságon is mindent szóról-szóra bevallottam; amit így utólag kurvára bánok, mert ha a megfogásom után tagadok és összevissza hazudok, akkor talán kevesebb börtönbüntetést kaptam volna. Késső bánat, de már nincs jelentősége: azt gondolom, hogy nyugodtan, következmények nélkül leírhatom az egészet. A bűncselekményem különben egy teljesen igaz történettel kezdődött. Még kiskoromban mesélte az azóta már rég megboldogult nagymamám, hogy a Pirippócs mellett lévő tavas-mocsaras vidéken – hatvan éve – 1924-ben eltűnt egy gyerek. Nyár volt és az édesapja elvitte a kisfiút horgászni. Ott akartak tölteni négy teljes napot, amikor is a hároméves gyermek a második éjszaka fogta magát és szórén-szálán eltűnt; gyakorlatilag elnyelte a föld. A holttestét azóta sem találták meg; a kisfiú egész egyszerűen felszívódott. Más kérdés persze, hogy ki a fasz akar erre a szar helyre menni horgászni az éppen a földtől szinte alig látszó csöppségével, de ez már csak az én kommentálásom az egészhez; lehet, azokban az években még máshogy nézett ki a terület. Akkoriban sokan rebesgették, hogy az apa csinált valamit a kölyökkel, megölte és elásta, esetleg bedobta valamelyik mocsárba, de ezt máig nem bizonyította senki. A falu legintelligensebb lakosai azt feltételezik, hogy a kisfiú az éjszaka során egész egyszerűen kísétált a sátorból és véletlenül belefulladt egy tóba, vagy egy mocsárba. A gyerekek faterját persze azonnal bebörtönözték; a faszit a holttest megtalálása és egyéb közvetlen vagy közvetett bizonyítékok nélkül is életfogytiglanra ítélték. Eerre csak azt tudom mondani: azóta eltelt hat évtized és szinte semmivel sem lett jobb az igazságszolgáltatás; állítólag még ő örülhetett, hogy megúszta a halálbüntetést... A főszer különben a basziban halt meg ötvenhét évesen. Szívrohamot kapott. Sok egymásnak ellentmondó vélemény szól arról, hogyan viselkedett a börtönben. Egyes öreg falubeliek azt mondják, elárulta a rejtélyt: megfojtotta a kisfiút, majd eltűntette a holttestet; míg mások azt állították róla, hogy mintarabként viselkedett és egészen a haláláig gyászolta gyermekét. Fogalmam sincs, melyik az igaz. Emlékszem, nagymamám, valószínűleg azért, hogy halálra ijesszen, mert mi másra jók a nagymamák, mint a régi faszágok elmesélésére, gyakran hajtogatta nekem azt, hogy a kissrác szelleme ma is ott kísért a mocsaras területen. Én már általános iskolásként éreztem, hogy ez a mai-napig-is-ott-kísért sztori sántít kicsit és valószínűleg nettó faszág az egész, de persze a közelébe sem mertünk menni a vidéknek; kurvára fostunk az eltűnt kölyök visszajáró lelkétől. Nagymamám bár már rég meghalt, a legenda viszont hatvan éve ugyanúgy él a pirippócsiak körében; mindenki ismeri a sztorit. Sőt: többen a mai napig esküsznek rá, hogy olykor esténként gyereksírást szoktak hallani a környékről és néhányan váltig állítják: látták is a főútról a mocsarak felett lebegő baba sötétben világító sziluettjét. Ennek köszönhetően se nagyon jár oda senki... Szóval éltem az unalmas-szegényes mindennapjaimat, dolgoztam a kábelgyárban, majd hirtelen teljesen váratlanul eszembe jutott a régi történet a kisfiúról, ezért egy éjszaka kilátogattam a mocsaras-tavas vidékre és az elejétől a végéig körbejártam az egészet. Pár négyzetkilométerről van csupán szó; gondoltam, ha jön a szellem, maximum rábaszok, úgyszincs sok veszítenivalóm... Nekem elhiheted: semmilyen túlvilági lény nem ólálkodott a területen; visszatérő halott lelkek ugyanis nem léteznek. Az egyik falubeli viszont, konkrétan a pletykás Manyika néni, épp azon az éj-

szakán, amikor kilátogattam a környékre, hazafelé tartott a biciklivel, és mivel a főútról egész jól be lehet látni a vidéket, mozgásra lett figyelmes a sötétben; több se kellett neki: a vénasszony újra elkezdte terjesztetni azt, hogy a gyerek szelleme megint csak feltűnt a mocsaraknál. Az öreg félbolond Manyika néni ezzel a tetteivel pedig egy olyan ötletet adott nekem, ami nagyon komolyan megpecsételte a sorsomat. Rájöttem arra, hogy kurvára szórakoztató lenne, ha kicsit megviccelném a környékelieket. Ezért a tréfához gyorsan be is szereztem a szükséges kellékeket: vettem egy olyan fehérszínű nagyobb játékbabát, amelynek a belseje üreges és ha kivágják, akkor bele lehet helyezni dolgokat. Beszereztem lámpát, meg egy elemmel működő kis rádiót, azon viszont nagyon sokáig gondolkodtam, hogy honnan a fenéből tudnék gyereksírást szerválni; valószínűleg a legjobb lenne az, jutott eszembe, ha feljátszhatnék kazettára egy olyan csöppséget, aki keservesen bőg. De mégis hogyan csináljam? Kopogjak be valakihez, akinek kisbabája van és kérdezzem meg, hogy feljátszhatnám-e kazettára a babája ordítását? És ha visszakérdezne, minek, annyit válaszolnék: „ó, ó, semmi, semmi csak ijesztgetni akarom a falubelieket.” Ez esélytelen, gondoltam. Egész biztosan hülyének néznének, és nem melleleg kicsit gyanús is lenne a dolog. Addig-addig agyaltam a problémán, amíg be nem villant a tökéletes megoldás; rájöttem ugyanis arra, hogy nekem már van réges-régről egy kazettára feljátszott gyereksírásom... A külföldön élő jóbarátom, Jozef küldte, akivel már évek óta nem levelezek, de amikor még annak idején írtunk, az egyik régebbi csomagja mellé poénból betette nekem a kazettára feljátszott gyermeke ordítását is, hogy megmutassa: mit kell hallgatnia egész nap annak, akinek mindössze páréves porontya van; ezzel Jozef különben szinte örökre elvette a kedvemet a gyerekvállalástól... Emlékszem, a sírás nagyjából egyperces felvétel volt; a tervemhez azonban tökéletesnek bizonyult... Az igazsághoz hozzátartozik az is, hogy órákig kerestem a kazettát, mire meglett; viszont a lényeg: minden teljesen készen állt a tökéletes tréfához. Szóval másnap éjszaka ugyanúgy kimentem a vidékre, de először csak az elemes rádióval, és elkezdtem a nagy tervemet: a sötétség kellős közepén bekapcsoltam a kazettára feljátszott gyereksírást, majd háromszor-négyszer maximumra tekert hangerővel leengedtem azt a mocsaras vidék különböző helyszínein és hagytam, hogy a téli suhogós szél továbbítsa a hangot a falu felé. Nem tudtam, mennyire lesz hatásos, de reménykedtem abban, hogy sikerülni fog. Az enyhe kifejezés, hogy sikerült: a faluban szinte azonnal óriási visszhangja lett a trükknek... Már másnap mindenki erről beszélt; azt mondták, a gyerek visszatért, rengetegen hallották ugyanis a sírást, ami „sokkal erősebb és ijesztőbb volt”, mint valaha, sőt néhányan már látni is vélték a világító csöppséget. Egy Frici nevű kocsmatöltelék például arról számolt be, hogy megjelent neki a kislí, aki – elmondása szerint – az elmúlt hatvan év alatt „nagy, csúnya zöld fejet és rettenetesen hosszú lábakat növesztett”, de volt olyan szintén részeges falubeli is, a szerencsétlen Petya bácsi, aki azt állította, hogy a fényes-sírós halott baba felkereste őt az otthonában; „a szellem – mint mondta – világító zöld szemekkel meredt rá, és az apját kereste.” A dolog azonban természetesen nem volt igaz; aznap este ugyanis még nem világított senki, viszont elhatároztam, hogy ha a falubeliek igazán gyerekszellemet akarnak látni, akkor másnap éjszaka megkapják... És igen, megint jön az alvás... Most a smasszerek szóltak. Tíz óra van. Takarodó. Lámpa lekapcsol... Holnap vár a vécépapírgyár... A kibaszott börtönőrök ma úgy felcseszték az agyam, hogy majd felrobbanok; mivel tudják, hogy veszem a tollakat meg a füzeteket és írom ezt a szart, megkértek, azaz szinte megparancsolták, hogy a két hét múlva bekövetkező integrációs kultúr-

est rendezvény keretén belül én olvassak fel a rabtársaim előtt; szuper visszajelzés mondhatom. Eddig mindig tehetségtelen balfaszokat hívtak; most meg én leszek a „sztárvendég”... Úgy kellett nekem ez a felkérés, mint egy pozitív AIDS-teszt. Valahogy kurvára nemet kellene mondanom; az ittlévők mostanáig tiszteltek, a rendezvény után pedig vadászni fognak rám... Eleve nagyon izgulós vagyok, ráadásul örültem, hogy eddig nem akartak seggbekúrni; remélem, az irodalmi esttel egybekötött felolvasás után sem kapnak majd ihletet hozzá... Ez a mindenki előtt történő művészkedés börtöni nyelven viszont gyakorlatilag sajnos olyan, mintha felkínálnám magam; körülbelül a következőt jelenti: „gyertek arcok, itt vagyok, felolvasok nektek, utána pedig tosszátok meg a valagamat nyugodtan” – ezt nevezem én integrációnak... Bár már elég sok energiát és időt beleöltem a történetem elmesélésébe és ebbe a börtönnaplóba, szívem szerint most azonnal összetépném az egészet; valahogy nagyon el kellene kerülnöm ezt a felolvasásdolgót. Inkább megölöm magam, csak hogy ne kelljen a síttesek előtt szerepelni; nem szeretnék én lenni az új Luka Jozefu. Ahogy már említettem, szerencsére nem láttam még itt igazi csicskát, de ha elvállalom a „felkérést”, akkor akaratom ellenére is egész biztosan én leszek az; nagy gecik ezek a smaszerek: csak ki akarnak baszni velem. Azért kértek fel, hogy megússzák a kultúrestet ingyen, mert az ilyen Jozefu-féléknek biztos muszáj volt a fellépésért utalni némi aprópénzt, és persze azzal is tisztában vannak: ha mihamarabb ki szeretnék szabadulni, akkor meg sem fordulhat a fejemben az, hogy nemet mondok... Gyűlölöm az ilyen csapdahelyzeteket. Elhatároztam: betegsére fogok hivatkozni és úgy elrejttem a szövegemet, hogy ne lássák; ezt viszont talán ilyen kis cellában szinte lehetetlen lesz kivitelezni; nem baj, azt hazudom majd, összetéptem az egészet és nem írok többet, de akkor meg nem fogom tudni folytatni, mert tőlük veszem a füzeteket és a tollakat... A kurva életbe, hogy mindig ilyen gondokkal kell megküzdennem... A rendezvény még csak két hét múlva lesz, de már most totál paranoiásnak érzem magam. Izgulok; kurvára lámpalázás tudok lenni néha... Szóval ott tartottam, hogy immáron az éjszaka kellős közepén a kis játékbabával a hátizsákomban mentem ki a mocsaras-tavas vidékre; odaértem, kívágtam a babát a seggénél, behelyeztem a lámpát, amit ha bekapcsoltam, belülről megvilágította az egészet, felhúztam a kezemre és elkezdtem a koromsötétben különböző helyeken, tovább különböző pozíciókban fel- és leoltani a fényt úgy, hogy közben szinte állandóan ment az elemes rádión a kazettára felszedett gyereksírás. Aki a főútról nézte, az csak babaformájú fényes villanásokat, azaz egy fel-felbukkanó gyereksziluetet látott és közben persze hallgathatta, ahogy az éjszakai szélben a maximálisra feltekert rádióból Jozef barátom csöppségének keserves, mindent átható bömbölése szól. A dolgot persze megpróbáltam úgy csinálni, hogy ne hagyjak nyomot; nem szerettem volna, ha valaki másnap reggel esetleg gyanút fog... Ezt a következőképpen oldottam meg: amikor kimentem a vidékre, mindkét talpamra feltekertem egy kisebb rongyot ezt átkötöttem madzaggal, és amelyik helyről eljöttem, általában mindig igyekeztem bottal elseperni azokat a lábnyomokat, amiket magam után hagytam. A sötétben ezt nem volt egyszerű kivitelezni, de valahogy mindig megoldottam... A pletyka, hogy szellem jár Pirippócson, úgy terjedt, mint a legdurvább vírus. Bátran állíthatom: az akciótól rövid időn belül teljesen lázba borult a környék; bár ez talán enyhe kifejezés: szinte megőrültek a helyiek a szellemjárástól; tömegével jöttek éjszakánként megnézni a vidék legújabb látványosságát. Furcsamód viszont senki nem mert a főútnál közelebb jönni a jelenséghez; az az igazság, hogy a kilátogató emberek mind nagyon-nagyon be voltak szarva... Pedig köny-

nyen lebuktam volna, ha megtesznek párszáz métert gyalog, azonnal el kellett volna ugyanis menekülnöm, de a félelmük és a hitük sokkal erősebbnek bizonyult mindenél... Másnap reggel a világosban a falubeliek gyakran kimentek megnézni a környéket, de úgy tűnik, sikeresen eltűntettem a lábnyomokat, mert soha semmit nem találtak. Fel sem merült a helyiekben az, hogy esetleg ember csinálja a szellemjárást. Így utólag visszagondolva azonban legalább két olyan necces helyzetre is emlékszem, aminek köszönhetően kishíján lebuktam, vagyis Pirippócs lakói majdnem megakadályoztak abban, hogy folytassam a tevékenységemet. Az első az volt, amikor az egyik „jelenésemnél” kövel kezdték el dobálni a sötétben felvillanó gyereket, és sokan kurva erőseket bírnak dobni. Én pedig, ha el is mozogtam, nem hagyhattam abba a lámpagyújtogatást, és nem állhattam sokkal messzebb sem, mert akkor azonnal kiderült volna, hogy a viszatérő kölyök lelkét zavarja a kődobálás és ez bizonyára gyanút ébresztett volna az emberekben. Egyszer így majdnem kivetkék a szemem, de én csak azért is még jobban rájátszottam az ijesztgetésre; majd rövid idő után lecsengett a dolog: a kilátogatók egész egyszerűen abbahagyták a hajigálást. A másik eset, amikor kishíján lebuktam, az volt, amikor a falu bolondja, a részeges Jóska bácsi egyik este merészre itta magát és nemcsak elhatározta, de fogadott is egy üveg pálinkában, hogy ha feltűnik a világító kölyök, ő bizony bemegy a területre és megnézi a szellemet közelebről; én azonban erről semmit sem tudtam, meg amúgy is: ki az Isten venné komolyan a hülye részeges Jóska bácsit? Majdnem ráfáztam arra, hogy nem voltam eléggé elővigyázatos... Javában lámpázgattam, amikor is a nézőközönségből tényleg kilépett egy idegen, akkor még nem tudtam, hogy ez nem volt más, mint az a hülye vén fasz, aki valóban elkezdett a főútról bejönni a vidékre; az öregnek meg arról nem lehetett fogalma, hogy rettenetesen rám hozta a frászt azzal, amikor a semmiből egyszer csak megláttam az árnyéka közeledését. Szerencsémre azonban a vén marha, ki tudja, milyen megfontolásból, lehet csak a részegsége miatt, lámpa nélkül indult el a szellemvadászatra, de azt azonban egyébként meg kell hagyni: tényleg volt vér a pucájában. Csak jött és jött a koromsötétben, miközben én minden lépésénél abban reménykedtem, hogy hátha végre megáll, de a bátor betolakodót egyáltalán nem tántorította el a saját félelme. Utólag is azt gondolom: az alkohol csodákra képes... Rövid idő után, követve az árnyékát, azt vettem észre, hogy a valaki már egész biztosan nem fog megállni, én pedig nem rohanhattam el, mert azonnal kiderült volna a turpisság, ezért a koromsötétben óvatosan leraktam a földre a rádiót, csendesen eldobtam a nyomok eltüntetésére szolgáló botomat, kicsit odébb letettem a lámpát és a babát, és igyekeztem elbújni egy bokorba... A bátor idegen már szinte csak körülbelül két méterre volt attól a fás résztől, ahol guggoltam, amikor is egy rossz mozdulat során teljesen véletlenül elfingottam magam, amit hallva és aminek érezve a szagát úgy éreztem: végleg lebuktam. Szinte már lepörgött a fejemben az, hogy örökre beégek a falusiak előtt, de szerencsére nem ez történt. Az idős férfi ugyanis hallva a reccsenést és érezve a tömény szarszagot olyat sikított, hogy én is megijedtem; ezután pedig fejvesztve menekült a helyszínről; ordítva futott vissza a főútra. Fogalmam sem volt, mi rémisztette meg őt ennyire... De egy dolog biztos: nem hallottam még embert ennyire visítani, és sprintelni sem láttam még ilyen sebességgel senkit soha; maximum az olimpián. Én azonban igyekeztem megőrizni a hidegvéremet. Az öreg elmenekülése után még párat világítottam, majd hazamentem. Számomra csak másnap derült ki, hogy Jóska bácsi volt a bátor idegen, és persze egyben azt is megtudtam, mi okozta a megrémülését. A kábelgyárban mondták, hogy este a részeges Jóska bácsi, aki

különben megnyerte a fogadást, azaz egy üveg finom szilvapálinka boldog tulajdonosa lett, bemelegkedett a területre, ami után az öreg férfi azt kezdte el híresztelni, hogy nemcsak visszatért a gyerek, de az elmúlt hatvan évben meglehetősen emberivé is vált: olyan nagyokat és büdöseket fingik, állította, mint egy valódi felnőtt. „Nem szellem ez, mondogatta, hanem igazi húsvér férfi.” Jóska bácsinak különben teljesen igaza volt... A falubeliek azonban a történetnek köszönhetően még jobban kezdtek rettegni a halott gyermek lelkétől; ez pedig újabb erőt adott nekem. Egyre intenzívebben jártam ki szórakozni; szinte már-már naponta ijesztgettem a környékelieket. Volt olyan, hogy valamelyik sekélyebb tóban állva, vagy a víz alá lemerülve két kézzel fogva a babát kapcsoltam fel és le a lámpát, míg a tóparton hagyott rádióból szólt a sírás; mindezt azért csináltam, hogy a falubeliek azt higgyék, a kölyök lelke a tavak felett lebeg. Nem érdekelt, hogy vizes leszek és az sem, ha megfázom. A szellemjárás tevékenységemtől végre valahára éreztem azt a hatalmat és izgalmat, amire annyira vágytam; végre azt érezhettem, hogy vagyok valaki. Rajtam múlt ugyanis, hogy lesz-e este jelenés vagy sem, és ez megerősített. Gyakran előfordult az is, hogy úgy döntöttem, aznap egész egyszerűen nem fog történni semmi. Kimentem a főútra, simán elmerültem a kilátogató tömegben, néztem velük a teljesen csendes, sötét vidéket és érdeklődtem a falubeliek hogyléte felől és arról, ki mit látott. Annyiféle és fajta pletykát még életemben nem halottam. A dolog egészen addig működött így, amíg a rendőrség a kezébe nem vette az ügyet, hamar feltűnt ugyanis, hogy egyre több és több látogató... Pici most megint rám morgott, úgyhogy kénytelen leszek befejezni ezt a részt, le is kapcsolom a lámpát és abba is hagyom mára az írást; őszinte leszek: annyira van kedvem a holnapi melóhoz, mint egy manuális prosztatavizsgálathoz... Megtörtént az, amire nem igazán számítottam: Pici barátomat ma reggel hazaengedték. Még munka előtt behívták, odaadták neki a lesittelésekor elkobzott tárgyakat, aztán aláírt valami papírt, gyorsan elbúcsúzott tőlünk és szabad lett; bár örülök a sikerének, de őszintén szólva eléggé irigy vagyok rá: bárcsak engem is már kiengednének... Viszont az az igazság, hogy hiányozni fog. Búcsúzóul azt mondtam neki, hogy legközelebb igyekezzen elkerülni minden veszélyes helyzetet és ha lehet, próbáljon meg a bekerüléséhez hasonló szituációkban ne a seggével gondolkodni a feje helyett; remélem, megfogadja a tanácsomat. Nagy kérdés azonban, ezek után kié lesz meccsszezonban esténként a távirányító. Dzsoszkint, Frenyót, meg Homályt szinte kizárnám, én ugyancsak nem vagyok egy alfahímtípus, ezért fogalmam sincs; mint ahogy arról sem tudok semmit, ki lesz az új cellatársam. Majd csak bebasznak hozzám valakit; nem izgat különösebben a dolog. De persze amit pozitívnak foghatunk fel, hogy hála Istennek valószínűleg nem kell majd állandóan Reál-meccset nézni. Lehet végre, újra megnézhetem a Juventust is... Az azért megnyugtató, hogy amíg nem jön senki, addig legalább reggel több időm lesz szarni, meg talán esténként kicsivel tovább írhatok; persze csak akkor, ha a smaszerek nem fognak baszogatni... Pici egyébként jó arc volt, kedveltem; bár azt azért nem ígértem meg neki, hogy szabadulásom után is fogjuk tartani a kapcsolatot; ha egyszer végre valahára kikerülök innen, igyekezni fogom ezt az időszakot teljesen elfelejteni. Picistül. Mindenestül. Azt hiszem, ott tartottam, hogy a rendőrség pechemre kezdte kezébe venni az ügyet. Először csak az tűnt fel, hogy eléggé gyakran szimatolnak a környéken; vizsgáldtak, nyomokat kerestek, majd egy nap hirtelen arra lettem figyelmes, hogy sárga szalaggal teljesen lezárták az egész mocsaras területet és odaállítottak egy nagydarab őrt is, hogy vigyázzon a vidékre; az őt a főútnak arra a részére állt, ahol a falubeliek elmondása sze-

rint a leggyakrabban lehetett tapasztalni a szellemjárást. Kezdtém azt érezni: komoly bajban vagyok. Ha most abbahagyom a világítgatást, gondoltam, akkor egyértelművé válik, hogy a gyerek lelke „fél” a rendőröktől, azaz a terület lezárása és a faszi jelenléte befolyásolja a szellemjárást. Ezt nem tehettem meg. Az erős alkatú főszer, aki a nap huszonnégy órájában őrizte a vidéket, igyekezett a nézőközönséget is távol tartani a helyszíntől; tudom, mert a lezárás után kimentem párszor és engem is simán elküldött. A kábelgyárban munka közben sokáig azon agyaltam, mi legyen most: menjek ki lámpázgatni, vagy ne menjek; ez volt a fő problémám. Hosszú gondolkodás után azonban elhatároztam: nem fogom feladni az egészet holmi seggfej rendőrök miatt; pedig ha akkor befejezem, soha senki nem jött volna rá arra, hogy én csinálom a szellemjárást; így utólag be kell vallanom: nagyon-nagyon hülye voltam. Azt hiszem, életem legrosszabb döntését hoztam meg azzal, hogy a folytatás mellett döntöttem. Az egyik éjszaka tehát, vállalva a veszélyt és a kockázatot, megint kimerészkedtem a területre. Beraktam egy hátizsákba a lámpát, a babát és a rádiót, felkötöttem madzaggal a lábamra a rongyot, fogtam a botomat és a vidék oldalsó leágazásánál, tehát hátulról megkerülve a területet, simán átugrottam a sárga szalagot és szinte láthatatlanul beosontam a mocsaras-tavas területre. Körülbelül tudtam, hol szokott álldogálni a fickó, ezért – elkerülve a lebukás lehetőségét – igyekeztem nagyon keveset mozogni a sötétben. Leguggolva haladtam és kúsztam. Mikor már biztos voltam abban, hogy az őrtől kellően messze, de még mindig látótávolságon belül vagyok, és ha futásra kerül a sor, akkor is talán van annyi előnyöm, hogy a nagydarab faszi valószínűleg nem kap el, megint bekapcsoltam a rádió a gyereksírást és elkezdtem a koromsötétben fel- és leotlani a játékbabába rakott lámpát. Nagyon meglepett, hogy a fickó, bármennyire erős fizikumú is volt, a falubeliekhez hasonlóan – leszámítva a részeges Jóska bácsit – ugyancsak nem bizonyult elégé bátornak. Láta a jelenést, ennek ellenére a beszarisága miatt egyértelműen tartotta a biztonságos távolságot; viszont legnagyobb meglepetésemre úgy reagált, mint egy elmebeteg: hirtelen kétségbeesésében a pisztolyával először csak figyelmeztető lövéseket adott le, majd pedig megpróbálta messziről eltalálni a világító babát; a kurva anyját az ilyen hülyéknek... Hallottam a pisztoly dördüléseit, az elvékonyodott hangon történő „ki van ott?” kiabálásokat, továbbá a tőlem eléggé messze lepattanó golyókat is érzékeltem ahogy becsapódnak, de a főszer egész egyszerűen nem jött közelebb. Pár lépést ugyan talán még megtett befelé, a holdfényben láttam az árnyékát, de képtelen volt arra, hogy testközelből is szemügyre vegye a dolgokat; beszari alak az ilyen... Kicsit féltem, hogy a fegyverrel esetleg eltalálhat, de túl messze tartózkodtam és azt éreztem, látótávolságon kívül vagyok, ráadásul koromsötét is volt, ezért nem igazán gondoltam reálisnak azt, hogy ilyen távolságból lepuffanthat; nem melleleg a pisztolygolyók is viszonylag messze tőlem pattantak le. Miután rövid idő elteltével már nem hallottam sem a fegyvere dördüléseit, sem a kiabálásait, és abban is biztos voltam, hogy a faszi nem fog merni közelebb jönni, teljesen elmúlt a veszélyérzetem: vérszemet kaptam. Jó pár métert megtettem felé, és szokásomhoz híven lazán elkezdtem világítgatni; ment a sírás, amit a szél messzire elvitt, bemásztam a sekélyebb tóba, onnan is lámpázgattam kicsit, majd kimásztam a vízből és megvártam, amíg teljesen megszáradozok. Ezt követően visszatettem mindent a hátizsákba, a botot eldobtam és ahol bejöttem, az oldalsó leágazásánál, ugyanott átugrottam a sárga szalagot, majd egyszerűen civilként kimentem a főútra, hogy megnézzem, a gyáva faszi miért nem próbált meg elkapni. Amikor elindultam az úton, meglepő látvány tárult a szemem elé; nemcsak azt tűnt fel, hogy az ör-

zés ellenére viszonylag sok ember van odakint, de azt is észrevettem, hogy a nagydarab fickót többen is körbe állják. Első ránézésre a férfi nagyon rossz állapotban volt: a szívet fogta és teljesen vizesnek tűnt a nadrágja, de amikor közelebb mentem pontosabban láttam, hogy a faszi egyértelműen remegett a félelemtől és ami a lába szárán csorgott, az nem víz volt, hanem hűg. Az emberek és az az egy-két helyi zsaru, akik köré álltak, a jelenés helyett sokkal inkább az ő állapotával foglalkoztak. Furcsa érzés volt rádöbbsenni a tényre, hogy Pirippócson már nagyobb látványosságnak számít egy bevízelt-remegő drabális pasas, mint a gyerekszellem; csak amikor ott álltam döbbsentem rá arra is, hogy most mennyire könnyen lebukhatnék, ha valaki átkutatná a hátizsákomat, de szerencsére senki sem foglalkozott velem. Árgus szemekkel nézték a reszkető, hűgyszagú főszeret; el nem tudtam képzelni, mi történt. Egyesek szerint kisebb szívrohamot kapott, de az is lehet, hogy csak simán ennyire beszari alak; nem tudtam eldönteni. A lényeg, hogy a mentő vitte el, de ezenkívül fogalmam sincs, mi lett vele. Az előző esti akcióm miatt másnap már nem állt ő a területnél és a sárga szalagot is levették; itt még mindig abbahagyhattam volna a tevékenységemet, de nem tettem. Rákaptam a hatalom ízére. Az eset után – hogy én győztem a rendőrök ellen – már teljesen elszálltam; halhatatlannak éreztem magam és innentől kezdve nem volt visszaút: továbbra is újra és újra kijártam lámpázgatni. Most azonban megint szóltak a smasszerek, hogy este tíz óra van, úgyhogy takarodó... Megyek aludni. Vár a vécépapírgyár... Érdekes volt ez a mai nap Pici nélkül. Többször is úgy éreztem, mintha figyelnének; egy-két rab elégé csúnyán nézett rám, de lehet, csak beképzelttem magamnak a dolgot, és ami még furcsább volt, hogy ugyan csak másfél hét múlva lesz, de a smasszerek már most elkezdtek baszogatni az integrációs kultúresttel. „Na, készen van már a nagy mű?”, kérdezgettek. Persze, majd meglátjátok, ha beteget jelentek előtte, akkor készen lesz nektek a nagy mű, válaszoltam magamban. Különben olyan hangneme volt a cseszegetésüknek, mint ha terveznének valamit ellenem, de lehet, csak paranoiás vagyok. Jobb azonban, ha nem is említik a kultúrestet, mert már most lámpalázam van. Szarrá fogom magam izgulni; nem feltétlenül a rendezvényen való szereplés, hanem sokkal inkább a lehetséges következményei miatt... Hol is tartottam? Ja, igen. Az elfogásomhoz hozzátartozik, hogy egy idő után a zsaruk megkezdtek azt csinálni, hogy néha tíz-tizenöt őrral és harcikutyákkal vették körbe a területet, néha pedig egyszerűen napokra úgy hagyták a vidéket teljesen őrizetlenül. Én azonban – bár sejtettem, hogy emiatt simán lebukhatok – természetesen csak akkor lámpázgattam, amikor nem volt ott senki. Másként szinte esélyem sem lett volna; ha őrok álltak a környéken, akkor közel sem lehetett menni; már a főútról igyekeztek elküldeni mindenkit. De a zsernyákok még mindig nem kaptak el. Napokig cicáztam velük; ha ott voltak, nem jelent meg a szellem, ha nem voltak ott, néha visszatért a gyerek lelke, néha pedig csendes maradt a környék; hülyét csináltam belőlük, bár így utólag már tudom: valószínűleg ekkor kezdtek el gyanút fogni; majd egyszer csak hosszú idő után eljött a lebukásom napja... Azon az estén szinte nem volt a közelben senki; őroknek vagy zsaruknak a nyomát sem láttam; talán csak egy-két idegen lézengett a főúton. Persze nem fogtam fel, hogy ez egy csel, és azt sem gondoltam volna, hogy az idegenek egyébként civilruhás rendőrök voltak, akik alig várták a halott kisfiú szellemének újbóli felbukkanását. Utólag tudtam meg, hogy a következő volt a parancs: amint a civilbe öltözött zsernyákok az éjszaka során meglátják a jelenséget, azonnal megnyomnak egy gombot valami jeladó műszeren, amire reagálva rögtön kivonul kurva sok készenléiben álló rendőrkocsi, rengeteg felfegyverezett zsaruvál és

harcikutyákkal stb.; a zsernyákok ezután amennyire lehet, körbeveszik a területet, majd pedig közös lépésekkel elkezdik szűkíteni a kört. Bevált módszer. Ez lett a végzetem. Javában lámpázgattam, és egyszer csak a semmiből megjelent egy rakat szirénázó rendőrautó, kurva sok volt tényleg, szinte megszámlálhatatlan, amiből gyorsan kiugrottak a zsaruk, akik percek alatt körbevették a területet, ellepték a környéket, szinte mindenhol mozgott valaki lámpákkal, és én azonnal tudtam, itt a vég: esélyem sem volt elmenekülni. Csak álltam dermedten a kezemben a babával, a bottal és a rádióval. És vártam. A mocsarakba nem mehettem, és persze nem tudtam volna a kis tavak valamelyikébe se elbújni; az elfutáson pedig nem is gondolkodhattam, mert esélyem se lett volna megvalósítani; éreztem, hogy elkapnak: ennyi volt. Lebuktam. És a kör csak szűkült. Egyre csak jöttek és jöttek közelebb... Ami azonban nagyon-nagyon meglepőnek tűnt számomra, hogy mind a rendőrök, akkor is, ha legalább negyvenen voltak, mint pedig a kiképzett harcikutyák is remegtek a félelemtől. Láttam, amikor óvatosan lépkedtek felém, hogy néhányan teljesen magukon kívül vannak. Ezek vajon tényleg elhitték, hogy szellem ólálkodik a környéken?, merült fel bennem a kérdés. Aztán pedig megfogtak; emlékszem, az volt az első reakció, hogy bevitték a rendőrségre és nagyon-nagyon megverték. De meg is érdemeltem: rettenetesen sokat pofáztam. Azt mondtam nekik, hogy bármennyi évet is kapok és akármennyire is vernek meg, megérte ezt csinálnom, mert legalább megmutattam, hogy mennyire hülyék és beszariak az emberek. „Önök is mind-mind beszari, gyáva nyulak, mondtam nekik, nem is beszélve, a behugyozott, szerencsétlen kollégájukról.” Ilyeneket fröcsögtem, amit így utólag már nagyon bánok. Nem kellett volna. Másnap persze a képpemmel volt tele a sajtó; a faluban én lettem az elsőszámú közellenség. „Egy kábelgyári dolgozó csinálta a pirippócsi szellemjelenéseket” – ehhez hasonló szalagcímekkel voltak tele az újságok. Mindenki utált engem; azonnal kirúgtak a munkahelyemről is. Majd pedig jött a tárgyalás, ahol a nyakamba akasztották ezt a kibaszott hosszú két évet. A bíró úr előtt lehajtott fejjel mindent bevallottam, amit kicsit sajnálok, mert talán kisebb büntetést kaptam volna, ha mondjuk rá azt hazudom, hogy ez volt az első eset és a többi jelenésért egyáltalán nem vállalok felelősséget; azokat nem én csináltam, mondhattam volna, de ezt sem tettem. Nagyon-nagyon rábasztam az őszinteségre. Most azonban újra le kell feküdni, mert itt a takarodó, megint jönnek a smaszerek, és holnap vár a vécépapírgyár...

...

A nevem Paca Pongrác és nagyjából nyolc hónapja vagyok börtöntöltelék. Egy dolgot egész biztosan le tudok szögezni az ittlétemmel kapcsolatban: a közép-kelet-európai fegyházakban van nemi erőszak. Én már csak tudom. Sajnos áldozata lettem egy ilyen cselekedetnek. A végbelemet az utóbbi hónapokban kétszer is meg kellett műteni; a méltóságomat viszont örökre elvették tőlem. Azt képtelenek visszaadni az orvosok. Nem vagyok már többé ember; nem érzem magam már többé húsvér férfinak. Egy kétszeres gyilkosságért elítélt nagydarab elmebeteg őr tett tönkre engem; az a férfi volt a bűnös, akit korábban halálra rémisztettem a mocsaraknál. Úgy megijedt a lámpás tréfámtól, hogy a szívéhez kapott és behugyozott. Láttam, hogy be van vizelve, hiszen elsétáltam mellette a főúton. Folyt a húgy a lába szárán és remegett. A rendőrök is féltek. Amikor körülvették a területet és közösen szűkítve a kört fogtak meg, nemcsak ők, de a kiképzett harcikutyák is úgy reszkettek, mint a nyárfalevél. Láttam őket. Amikor kiderült, hogy én csináltam mindezt, a bevizelt faszi bosszút esküdött a megaláztatásáért. Engem akart kinyírni, de mivel tudta, hogy lecsuktak, ezért először a szüleimet vette célba, viszont el-

tévesztette a házszámot és helyettük az öreg szomszédjainkkal végzett. Letépte a fejüket, berakta a holttesteket egy kádba, besózta őket és villanylámpával világítgatott rájuk, miközben diszkózenét hallgatott. Összesen ennyi infóm volt róla. Meg azt is tudtam, hogy a pszichológusok szándékosan félrediagnosticsztizálták; egészségesnek és épelméjűnek nyilvánították, mert nem akartak a zárt osztályon külön öröket fizetni miatta. Többszörös életfogytiglant kapott. Az ilyen rabokat csak dolgozni engedik. Felügyelettel. Amikor lecsukták, hiába volt egy emelettel feljebb, meglátott munka közben a vécépapírgyárban, de én nem ismertem fel. A fickó azon a bizonyos keddi napon észrevette, hogy a smasszerek nem figyelnek, ezért váratlanul mögém férkőzött, befogta a szám, betuszkolt a budi-ba, becsukta és eltorlaszolta az ajtót; ezután a pislákoló lámpafényben félig eszméletlenül vert és megtette velem. Megalázott. A lámpa alatt alázott meg. Lámpa. Aláz. Lámpa. Aláz. Lámpa. Aláz. Ordítottam a fájdalomtól, kiabáltam, hogy segítsenek, de nem kaptam választ senkitől. Fél órával az eset után vérző végbéllel találtak rám. Az arccsontom, az álkapcsom, a jobb kezem és több bordám is eltört. A smasszerek talán ezzel büntettek, hogy szándékosan egyedül hagytak vele egy kicsit; bűnös vagyok, de nem ezt érdemeltem. Pici barátom biztosan megmentett volna. Hisz ő a kidobókkal is könnyen el tudott bánni, viszont sajnos már korábban hazaengedték. Sem Dzsoszkin, sem Frenyó, sem Homály nem segített. Szartak a fejemre. Talán esélyük sem lett volna. De nem is próbálkoztak a megmentéssel. A férfibudi meglepően tisztának bizonyult; minden ezzel kapcsolatos anekdota csupán hazugság volt, amit elhittem. A parketta csillogott-villogott. Talán még jobban rendben tartották, mint a női mosdót. Pedig zsigerileg undorodtam tőle. Csak a pislákoló lámpa fényeire, a márványpadlóra, az embertelen fájdalomra és a mindent elárasztó erős fertőtlenítőillatra emlékszem. Az orvosok szerint egyáltalán nem vagyok jó állapotban; ők adták a papírokat és a tollakat terápiás célzattal. Azt mondták: írjak. Lelkileg és fizikálisan nagyon megviselt a dolog. Gyakran vagyok beteg. Sokszor volt lázam is az utóbbi időben. Álmaimban beszélgetek az eltűnt halott kölyökkel. Az apja végzett vele; állítja. Azt szokta mondogatni, hogy ő ölte meg apucit azzal, hogy ráijesztett a börtönben. Néha amikor ébren vagyok, akkor is megjelenik. Valóban világít a kis teste és hallom, amikor sír. De tudom, hogy csak hallucinálok. Tudom, hogy halott gyerekek nem léteznek. Az orvosok azt mondják, ez jó jel. Minden vele kezdődött. Az eltűnt kölyökkel. Bárcsak ne ijesztgettem volna senkit. Szeretnék még visszamenni a kábelgyárba, de már nem lehet. Ott sem látnak szívesen. Sehol sem látnak szívesen. Pedig milyen nyugodt életem volt. Kevés pénzt kerestem; én viszont többet akartam. Sikereket és izgalmakat szerettem volna az életembe. Egy darabig még biztos nem fognak kiengedni. Lehet, meg kellene ölni magam. Lehet, vár a zárt osztály. Az engem meggyalázó férfit elvitték a pszichiátriára, ezért nem akarnak odahelyezni. Mert Ő ott van. Gumiszobába rakták. Lett pénzük örökre. Remélem, biztonságban van a többi beteg. Emlékszem, még korábban a felolvasáson aggódtam, most azonban vannak más gondjaim is. Komolyabb gondok. Nem kellett felolvasnom. Élethalál között feküdtem a sérüléseim miatt. A smasszerek megoldották a kultúrestet. Újra elhívták a Luka Jozefut... Mindig lehet szarabb; közhely, de ezt tudom csak mondani, hogy mindig lehet szarabb...



Alkalmi kiemelések

Színes foltok lebegnek
A kismadár odaszáll az emlékekhez
Szerinted? Ó, te!
Köszönt és minden jót kíván
E hónap végén sokan megállnak tenálad

Hiába szavakba tátongó sűgő lyuk
A ködben hetyke friss katonazene
Tudatosabb téridőcselek
Világga megyek! – mondtam. És a múltam
A besodródó csillaghalmazok izzása
Ne gyere nekem azzal, hogy minden az első mondaton múlik
!

N. Tóth Anikó (1967) író, egyetemi oktató. Utóbbi kötetei: a Madách díjjal kitüntetett *A szalamandra mosolya* (Kalligram, 2022), *Tanárnő kérem* (Phoenix Library, 2023), *Hova tűnt a...?* (Kalligram, 2023).



Szászi Zoltán



MIZSER ATTILA

sem sziget sem tenger

Szászi Zoltánnak

minden pontos a süllyedés
emelkedés a megmaradt
nincs túl sok és a mind kevés
irány az érték a mozdulat

majd megrajzolod egyszer
az utat a zátonyt s aljzatot
sem sziget sem tenger nem levés
egy időbe meredt állapot

Mizser Attila (1975, Losonc) költő, író, irodalomtörténész.



„a világ is belefér”¹

A Szászi-olvasás lehetőségei

Ha Szászi Zoltán poétikájának leírásához, az általa alkalmazott, a líra és a próza területén is tetten érhető stratégiák feltárásához igyekszünk kulcsszavakat, vonatkozási pontokat találni, nem nélkülözhetjük a „történet”, a „dialógus”, a „mellérendelés” és a „személyesség” terminusát. Regényei, elbeszélései, versei egyaránt olyan szövegvilágot tárnak elénk, amelynek alapvető tétje az emberi élethelyzetek és események, karakterek és beszédhelyzetek láttatása, és amelynek meghatározó eleme a nézőpontváltásból következő ambivalenciára való rákérdezés. Ami a prózapoétikát illeti, az anekdota, mint az élőbeszéd potenciálját kiaknázó kifejezésmód az elbeszélés Mikszáthot idéző alapstruktúrájaként működik: az olyan kötetekben, mint *A felejteni nem tudás gyönyörűsége és szomorúsága*², *Zimankó és a Város Szíve*³, vagy épp a *I3*⁴ az elbeszélők egyszerre vannak kívül és belül a történeten, a cselekményvezetést nem a kauzalitás, hanem a sajátos anekdotikus, a térbeli vagy motivikus asszociáción alapuló, a szituációkban és jellemrajzokban fellelhető párhuzam vezérli. Ebből következik, hogy a valóságale-

mek, az értékszempontok, a nézőpontok nagyon gyakran átfedésbe, máskor viszont opozícióba kerülnek egymással: mintha maga az elbeszélő is bizonytalan lenne abban, amit tud, hiszen nem emlékszik mindenre; vagy mintha ő maga is visszatartana információkat, mintha nem akarna emlékezni mindenre. Az anekdotikusság azonban Szászinál nemcsak az elbeszélő tudásszintjét, hanem a világ ábrázolásának, megalkotásának a módját is jellemzi. A rendszerint valós, létező városokra emlékeztető szövegbeli városok felidéznek Gömör vagy Nógrád miliójét, de a történet-fragmentumokból álomszerű, képzeletbeli, már-már mágikus települések rakódnak össze. A világok rétegzett ábrázolása, az apró részletek bemutatása, a kitérők, törések beíródása teremt egy világot, amely kereteiben kötődik a realitáshoz, működésében látszólag eltér attól, valójában azonban társadalmi ellentéteket, elfojtásokat, szorongásos helyzeteket éppúgy bemutat a szöveg, ahogy a kedélyes, kellemes, szerethető élettereket is megteremti. Az elbeszélt, megjelenített történetek a 2009-es és a 2012-es kötetben az emlékezet és írás egymáshoz való viszonya felől

interpretálhatóak: a Mikszáth-szelet kalandját megfogalmazó szöveghely például egyrészt ironikus módon, a sűtemény nevében explicit mutat rá arra a hagyományra, amely Százi prózáját leginkább jellemzi. Másrészt azonban a sűtemény egyfajta proust-i madelaine-ként működik, létrehoz egy miliőt, az emlékezet egy objektuma és az emlékezés eszköze is lesz. Azonban míg Mikszáthnál az anekdotikus stratégia sokszor valamilyen csattanóra fut ki, addig Százinál az anekdota elsősorban az emlékezet eszköze, az emlékezet hiányos működésének az érzékeltetésére szolgál, arra, hogy az elbeszélés képtelen minden tapasztalatról beszámolni, képtelen helyettesíteni azt.

A szokott helyen hatkor című kötet⁵ retorikai struktúráját tekintve dialogikus, a szerző tehát látszólag jelentős mértékben eltér a korábbi kötetek hagyományától. Azonban ez csak részben van így, mert bár az anekdotizáló elbeszélő kategóriáját, valamint az anekdotákból épülő világ lehetőségét ez a kötet elveti, az emlékezet, a tapasztalat megfogalmazásának lehetősége továbbra is megoldandó dilemmaként jelentkezik. A dialógus voltaképp olyan szituáció, amelyben kétféle tapasztalat, és a világ iránti kétféle érdeklődés feszül egymásnak. A személyes tapasztalat a másik számára nem hozzáférhető, ahogy a másik számára szituálódó „valóság” is szükségszerűen eltér az én tapasztalatától. A szereplők elbizonytalanító gesztusai, a valóság elemeibe, például a dátumokba való kapaszkodás egyaránt azt a bizonytalanságot érzékelteti, amely a saját múlthoz, a másik múltjához, és a másik személyiségéhez való hozzáférésben szükségszerűen jelentkezik.

A fenti prózapoeitikai stratégiák változatos módon jelennek meg a szerző legutóbbi novelláskötetében, a *13* darabjai a kultúra, a hagyomány, a személyes és a kollektív emlékezet mechanizmusait a nyelv terében megképződő helyek és tárgyi világ mitikus, mágikus szövedékében mutatják fel.

Ahogy a prózában a nézőpontváltások, úgy a költészetben a jelenetek, képek „egy-

másra vágása”, a montázs alapú szerkesztésmód teszi a mellérendelést szövegszervező elvvé. A prózában a szövegek dinamikája folyton változik, bizonyos szegmensek és mozzanatok felszínre kerülnek, miközben mások a háttérben maradnak; a lírában pedig a megszólalás és elhallgatás, a látás és elrejtés ritmusa határozza meg az emlékezettechnikákat. A versek egy csoportja Zs. Nagy Lajos élőbeszédszerű, narratív jellegű, a fragmentált történetvezetésre épülő versbeszédének tradíciójával jelentkezik, példa erre az *Egyezzerrel tartozol (hatuma poéta imádsága)*⁶ című, Zs. Nagynak ajánlott hommage, amely mind az allúziók rendszerében, mind pedig nyelvi-szerkezeti megoldásaiban a (cseh)szlovákiai magyar irodalom ezen vonulatát idézi fel. A szöveg a személyesség (a test, a betegség, az egzisztencia) keretei mentén a közéletiség (a költő helyzete, szereplehetőségei) dilemmáit is bevonja az értelmezés terébe: Százinál a közösségi legtöbbször személyes. Ami kollektív közös ismeret, érték, az rendszerint az aktuálisan színre vitt élethelyzet vonatkozásában bizonytalanná, megkérdőjelezhetővé válik. Az ilyen típusú versek uralkodó alakzata épp ezért legtöbbször az ironia: a tradíciók egyszerre lesznek felmutatva (tehát „megörökítve”), és felülírva (kitörölve) a versben.

Százi gyakran él a szerepvers poetikai potenciálját kiaknázó versbeszéd lehetőségével: maszkjai rendszerint elidegenedett, magányos figurák, akik ismétlődő cselekvéseket, rituálékat végeznek, vagy rítusokon esnek át. A humor, a groteszk vagy a szatíra minőségével operáló szövegek többnyire rövid, csattanós formát feltételeznek, sokszor életképként, helyzetversként azonosíthatóak. Az *Öregedő titkárnő dala*, a *Színművésznő*, a *Pálya csúcsa után*, a *Hiányzó tapasztalat*, *Modell a tükörbe néz*, vagy a *Tanítónő szomorú önvallomása*⁷ egy-egy kimerevetített portrénak tekinthető, a karakterek mintegy „kiszólnak” a képből, persze az ilyen leírás csakis elrajzolt lehet, egyfajta arcrongálás.

Szászi versnyelve sok esetben az avantgárd, a neoavantgárd megoldásokat idézi, a szabadvers fragmentáltsága, montázs-jellege erre enged következtetni. Máshol azonban a későmodern, vagy épp a kortárs líra egyes tendenciái, így a tárgyias költészet, vagy épp az antropocén (és antropogén) líra problémái válnak dominánssá. A *Belenéz* című kötet egyes darabjai az ént, annak önazonosságát igyekeznek körülírni: a *Semmi olyan*⁸ az én és a másik közötti differenciát a tapasztalat kontextusában viszi színre. A *Játék*⁹ első sora („egy kavics, aki lepkét játszik”) Weöres és Szabó Lőrinc költészetének orientalista vonatkozásait egyaránt felidézi, másrészt a tárgyi-épített világ elemeit meghatározó működéseket a természeti törvényszerűségekkel, és a mentális tapasztalatokkal oponálja, ám a valóság fogalma csak az írás metapoétikusan is jelölt médiumában értelmezhető („s hogy közelebb engedett a város / befűztem az írógéphe”). A *Belenéz*¹⁰ című vers elliptikus (rendszerint a cselekvést vagy történet megnevező ígét nélkülöző) sorai egymáshoz lazán, asszociatív módon, a kauzalitást elvetve kapcsolódnak, a motívumok az élet teljes perspektíváját (a biológiai léte-

zés materialitásától az elgondolható, kozmikus dimenzióig) felmutatják, ahol az ember egyediségét nem korporális sajátosságai, hanem a humán tekintet és érzékek kiemelt pozíciója igazolja („félíg lehuny pillák közt kinézek / se látok se hallok / csak a szag / az oszlik”). Legújabb verseiben az elliptikus, montázsjellegű szerkesztésmód a háború elbeszélhetőségének eszközévé válik¹¹.

Szászi egyre gazdagodó lírája és prózája az intim és a külsődleges jelenségeket, a személyes és a kollektív múltat, az egyedi pillanatok és a globális történeteket sűríti magába, folyton változó fókusszal, olyan nyelvet működtetve produktívan, amelybe nem kevesebb, mint „a világ is befér”¹². ■ ■ ■

Nagy Csilla (1981) irodalomtörténész, a Pavol Jozef Šafárik Egyetem vendégoktatója, az Irodalmi Szemle szerkesztője. Legutóbbi kötete: *Objekty na výstave. Poézia Zoltána Németha* (Madách, Pozsony, 2022)

JEGYZETEK

- 1 Szászi Zoltán, *Ujjammal ezt* = Uő, *Belenéz*, Kalligram, Pozsony, 2014, 41.
- 2 Szászi Zoltán, *A felejteni nem tudás gyönyörűsége és szomorúsága*, Plectrum, Fülek, 2009.
- 3 Szászi Zoltán, *Zimankó és a Város Szíve*, Madách – Posonium, Pozsony, 2012.
- 4 Szászi Zoltán, *13: Mesék, novellák, történetek*, Kalligram, Pozsony, 2023.
- 5 Szászi Zoltán, *A szokott helyen, hatkor*, Kalligram, Pozsony, 2015.
- 6 Szászi Zoltán, *Egyezzerrel tartozol: hatuma poéta imádsága* = Uő, *Belenéz*, 30–35.
- 7 Szászi Zoltán, *Az Öregedő titkárnő dala; Színművész nő, a Pálya csúcsa után; Hiányzó tapasztalat; Modell a tüdőre néz; Tanítónő szomorú önvallomása* [online] = <https://irodalmiszemle.sk/2014/08/szaszi-zoltan-versei-2/>
- 8 Szászi Zoltán, *Semmi olyan* = Uő, *Belenéz*, 52–54.
- 9 Szászi Zoltán, *Játék* = Uő, *Belenéz*, 9–10.
- 10 Szászi Zoltán, *Belenéz* = Uő, *Belenéz*, 11–13.
- 11 Lásd például: Szászi Zoltán, *Bontás 1.00 Tégla porózusság Mariupolban; Bontás 1.01 Bombázás után; Bontás 1.03, Nagymosás*, Irodalmi Szemle, 2023/3., 84 – 87.; Szászi Zoltán, *Háború hányadik napja lesz*, Irodalmi Szemle, 2023/12., 7–8.
- 12 Szászi Zoltán, *Ujjammal ezt* = *Belenéz*, 41.



Régi versre

Régi versre akadok a világhálón.
Saját régi versemre.
Pontosan tudom, mikor, miért írtam.
Akkor azért írtam, mert szétsodródott a szerelem.
Köztem és egy messze élő lány közt.
Megszűnt, ami volt.
Mi volt?
Semmi nincs.
Régen interpunkciókat nem használtam.

*látom az arcod
halovány fehér
csak a szemed furcsa ékkő villámlik
a sötétben látom
az arcod csordogál a fényre
rövidre nyírt szelíd hajadra
rád gondolok
most tévedéseimre
mindenre ami volt
összefűz veled*

Közepesen jó, vagy mondjuk, közepesen
rossz szöveg.
Érzéssel írt.
Nem észszel.
Régen interpunkciókat sem használtam.
Csupa jelzés közé szorultam az évek alatt.
El fogok köszönni.
Lassan az lesz.
Mindentől, ami összefűz.
Már csak lógok.
A semmi előtt.
Még kicsit billegtet a szél.
Mindent látni vélek.
Már csak jó lesz.
Még jó.

Készülődés

Jane Birkin már abban az évben jó nő volt
amikor
én még porbafingóként totyogtam egy
tyúkszaros kiskert rozsdás kerítésébe
kapaszkodva

élni nem lehet
csak megöregedni
úgy hogy nem is éltél

megtanulni sem lehet másképpen
a folyamatot
csak
fokozatosan
előbb elhülyülve hozzáhülyülve
végül hozzáhülv
környezetemhez

bennem lassan
a felismerés milyen szar amiben
vagyok
amibe beleszülettem
benne éltem

nem vagy én nem vagy te nem vagy ő
az a van
amit elhitetnek

az a létezés se egészen
valós
amit kitalálsz áttatásnak

tehát nem vagy
egy filmsztár bombanő gyereke
csak az anyádé

az anyádé vagy
és az anyád az
aki legkevesebb fél évszázada
siratja
magát és meghalt nővéred

feladta magát
feladod magad

az idő hármásával
múlt jelen jövő fogalmakkal
kézbesítésre vársz a postán
feladtad magad

azt kapod meg
majd folyamatosan
azt a tartalmat
mely partecédulák házassági értesítők
formájában
nem hoz ki belőled
sosem volt múltat s jelent

egy biztos
belőled semmi nem lehet
ez van

te jövőnek is gyatra
vagy
másnak is kevés

amúgy se lehetett volna jobb
mint ami jutott

már mindegy
hogy anyád nem volt olyan jó nő
mint Jane Birkin
vagy Sophia Loren
érdekes utóbbival nem mellesleg egykorú

más élet
és ha csak tizedét
mit tizedét
ha csak a tízezrednyijét utazhatta volna
annak amit Sophia
biztos más

persze hogy más
lenne a rálátás
erre az általa folyton szidott világra

a Balatont se látta
legfeljebb filmen
rossz magyar ál-Piedone változatban
havazó félgömb képernyőjű tévében

legfeljebb
akkor lehetett volna
jobb az egészben ha néha megenged
és vesz pár palack badacsonyi kéknyelűt

tulajdonképpen
csak azért azt a fajta bort
mert a KGST-n belül az volt a legjobb bor
amit nálunk
akkor venni lehetett
az úgynevezett nagyboltban
hátról volt a borospolc
egészen hátról
az ásványvizek mellett
egyszer a Kecse csúfnevű haverom lopott
belőle
majd betojtam
amikor átcusszantunk a pénztárnál
aztán már röhögtem amikor megittuk
a parkban
tizenöt évesen



akkor a Film Színház Muzsika aktuális
számában

Jane Birkin

Sophia Loren is talán egyszerre benne
voltak

éppen akkor

már nem tudom melyik volt bikiniben
csak arra emlékszem

marha izgatónak volt talán el is pirultunk
mikor megvettük az újságot

micsoda idő

múltak jelenek jövő

micsoda kitolás

hogyan lett az a majd

a mai nap

ebben az idő hármasegységben
elszúrta a folyamatos jelent
ez a szar

hogyan hatvan éves is lettem
ez van hát

Hitetlenség

mióta naponta megjelenik egy-egy fénykép
a NASA osztja meg a világhálón
kopni kezdett a hitem
78 millió fényév távolság
ott bemért galaxis
világperemi spirálja mutatkozik
mint közepe szemfehérjének
megcsavart ezüstvillanások szóródnak

belőle
tüze barna vérrozsda hullámok
s az ezek közt születő csillagok
pirulók akár
kamaszlány combján a pattanás
és egyszerre kék óriások
gomolyognak
a szivárványhártya körül
kétágú
sárga pulzárok lökődnek
egymástól el
húsleves sűrű univerzumok
befogadó ködje homályán túlra

mérhetetlen

hetvennyolc millió fényév
ez a mért táv
tán nincs is

és istenről azt állítják
végtelen

már egyre kevésbé hiszem
mert
a maga képére teremtett
s ha igen
akkor miért hogy hat hét évtizeddel sem bírok

mióta naponta a NASA megosztja
a Hubble teleszkóp és utódai által készített
képeket
szűkülve múlik
agyam egy sarkában
mikrométernyi élű kockába szorul
régi hitem

befelé fókuszálok
meg ne bomoljak

annyi minden kép villan rémlik
hogy csak egy összecsomósodott pont
a tölcsérek találkozása
homokóratorok
maradt

ha azon átbújok
kijutok a csillagokhoz

hatalmas kérdőjel kell
az utolsó mondat
végén

Házipatika

nem is rendes házipatika az
ahol nincs annyi idegnyugtató
fájdalomcsillapító antidepresszáns
ritmuslassító szívgyógyszer
vényre vagy szabadon kapható
nyugtató és altató
ami nem lenne elég legkevesebb két személynek
egy mondjuk finoman
úgynevezett végleges esetenként azonban
ugyancsak szükségszerű
végmegoldáshoz

mert ugye milyen más az
például egy visszazámláláskor
félelem nélkül elaludni
nyugodtan ledőlni tudva a biztosat
akkor
amikor bejelentik
rádióban tévében közszégi lármafán
interneten
például
a világvégét

lefeküdni aludni csak
s egy álom által
elvégezni vagy valami hasonló
lazán legyintve az egészre
jól betakaródzva
egy pohár finom italt is ráküldve
a szerekre
ringatásukban fájdalommentesen
elnyúlni békésen
kezedben jó könyv
olvasásától elálmosodva
hortyogni békésen
mikor odaér a forró lökéshullám
ami után úgyis egy halom pernye marad
vagy az se tán



hát nem jobb ez így
mint rémülten egy imaginárius lény felé
fordulni
(értsd e jelzős szerkezet alatt Istent)
zaklatni olyan személyes gondokkal
mint halálfélelem
jaj van-e menyország és pokol
s hová jutok ha rossz voltam
kényszerképzetek kérdéssel

mindenképpen jobb a házipatikát igénybe
venni
mint kétségbeesve suttogva
vagy ordítva
esetleg saját bélsarunkban fetrengve
máshoz folyamodni
valami kegyes elmúlásért
meg azért a jobb helyre szóló beutalóért

a fenébe is

hát csak jobb
az elaludni ige önkéntes vállalása

aludj el szépen
aludj

szóval egy rendes házipatikában
lennie kell elég mennyiségű anyagnak
az ilyen
élet és a halál
váratlanul vagy tervezetten
előforduló eseménye
kiszámítható és megbízható
végső kezeléséhez

amúgy még nem árt azért
emésztésserkentőt felfúvódás csökkentőt
is tartani a házipatikában
mert enni muszáj
s ahogy öregszik az ember
kellenek ilyen gyomor gyógyszerek
persze savlekötő is
a már említett
végleges megoldást hozó szerek mellett

ugye

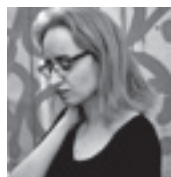


Szászi Zoltán (1964, Tornalja) költő, író, a Rimaszombat melletti Zeherjén él. Munkássága az Iródia csoporttal együtt indult a 80-as évek elején, a 90-es években rendszeresen publikált a Kalligramban, az Irodalmi Szemlében, a Gömörországban, a Szőrös Kőben, a Vasárnapban, a Váradban, az Irodalmi Jelenben, a Bárkában, a Kortársban és máshol.

1996-ban a *Tenger* című verseskötetével debütált, amelyet 2002-ben a *Sziget*, majd 2005-ben a *Távolban föld* követett. Ezután *A krónikás könyve* (2008) című verseskötet következett, majd gyors egymásutánban a *Kilátó* (v., 2012), az életműben sok tekintetben fordulópontot jelentő *Mi volt* (2013), illetve a *Belenéz*, valamint az *Elbújít* (2014) című kötetek.

Prózaíróként *A felejteni nem tudás gyönyörűsége és szomorúsága* című regényével debütált, amelyet 2012-ben a *Zimankó és a Város Szíve* követett. Az elfelejtett kisvárosi közeg bizarr alakjai, a lebegő idejű történetmesélés későbbi prózaköteteinek is visszatérő vonása – lásd *A szokott helyen, hatkor* (2015), és a *Bábkák – kisvárosi panoptikum* című elbeszélésgyűjteményt, vagy a *Télig mese* (2020) című regényt. Szászi Zoltán a Talamon Alfonz, az Arany Opus, a Madách, és a Madách nívódíj birtokosa.

2013-as nyugdíjazásáig az Új Szó regionális tudósítója volt, cikkei azonban folyamatosan jelennek meg azóta is. Publicisztikai szövegeiből több válogatás is megjelent, de írt verses képregényt is. Legutóbb a *Tizenhárom – Mesék, novellák, történetek* című prózakötete jelent meg (Kalligram, 2023).



Farkasok faluja

(Vlčia ves)

Gyönyörű tájon élünk a határvidéken.

Nincs aszfaltút, csak egy bekötő betonlapokból. A házak közt kavicsos felszórta út vagy latyakos járda van. Településünknek nincs neve, nincs közismert történelme, nincs címere, nincs felismerhető pontja a google maps-en, és honlapja sincs. Sokan el sem hinnék, hogy manapság így is élhet az ember az Isten háta mögött, de a mi településünk egy ilyen hely, talán az utolsó ilyen. Itt nincs posta, hivatal vagy templom. Nincs is szükségünk ezekre, mert nincs messze semmi. Félóra gyalog a legközelebbi falu, negyedóra autóval a város.

Apa arra tanította minket, hogy elégedettnek lenni annyit jelent, mint tudni, mit kell csinálni, mikor és milyen eszközökkel. Eső után ázni, keményfával füstölni. Nem járatni feleslegesen a szánkat, nem várni el senkitől semmit. Megtenni, amit meg kell, és nem többet. Ez a jó élet receptje. És mi jól élünk.

■ ■ ■

Két bátyám van. Milan és Ondra. Mindkettő vadász. Gondoskodnak az erdőkről és vezetnek a fatelepet, az egyetlen üzemet a településünkön. Hajuk sűrű, szúrós, kezük eres. Mindkettő nőtlen. Feltehetőleg az is marad.

Én mentem férjhez elsőként, a favágó Števíhoz. Csendes, rendes, helybéli. Nem iszik, nem dohányzik. Ritkán hagyja el a házat overál, narancssárga fejhallgató és sisak nélkül.

Iňa húgom az esküvőm után egy évvel Amerikából szerzett férfit. A neve Jathan, Jatnak szólítják. A szüleimnek a krumplis dzsatki jutott róla az eszébe. Ezért várta őt azzal az anyám, amikor először állt meg a házunk előtt egy fehér Volvóval. Iňa túsarkúban tipeggett át a sáron, míg Jat a kerekekhez hajolt. Egy éles kő átszúrta a gumit.

– Megjavítjuk – jelentette ki apa.

Hozott egy tekercs vastag ragasztószalagot. Jat hadonászott.

– Vidd őt be, Iňa – utasította apa. – És mondd meg neki, hogy majd csak a főút után cserélje le az abroncsot, különben visszafelé menet megint beleszúródik valami. Felfújatom, ne aggódj.

Iňa bekísérte Jatot a házba, anya pedig egy megrakott tányért tett elé az asztalra. Tejet töltött neki egy pohárba és vodkát egy stampedliba, miközben Jat a dzsatkit majszolta.

Alkonyatkor apa és a két bátyám is helyet foglalt az asztalnál. Szüntelen mosogattam.

– Itt fogsz lakni velünk ebben a házban? – kérdezte apa.

Jat nem értette.

– Itt, itthon, enni, inni, aludni, hm?

Iňa elpirult és megragadta Jat kezét. – Építünk magunknak saját házat. Megvesszük ezt a telket itt mellettünk. Már felhívtuk az öreg tulajt, tudod, kit. Sínen van az ügy.

Apa szája tátva maradt, és érdeklődve dőlt háta a székében. – Ezt nevezem.

Jat szüntelenül bólogatott, minden lefordított mondat és minden féldeci után kezét rázott apával.

Amikor éjfél elmúlt, Iňa otthagya a fiúkat, és aludni ment. Felajánlottam, hogy gondjukat viselem.

Mire anya is ágyba bújt, Jat és apa már egészen jól értették egymást. Apa azzal az ötlettel rukkolt elő, hogy egy kicsit nyújtsák meg a családi parcellát, egészen az erdő szintjéig.

– Az ott lófütty – ez volt a véleménye a telekről, amit Iňával terveztek megvenni. – Meghosszabbítjuk a kerítéssel az erdőt át, és összekötjük a mi kertünkkel. Hogy lehessen fészer, szauna, ha akarjátok, fából, kőből vagy üvegből, felőlem, érted? Én elrendezem, jó lesz.

Apa előhalászott a szekrényből egy erdészeti katalógust.

– Tessék – nyitotta ki, és megböködött egy képet, – telek, összekapcsolva, a ház helye. Jatnak eszébe jutott valami és bepötyögött egy szót a telefon fordítójába. „En-ge-dély”.

A szót egy papírral egészítette ki, amit a bőrtáskájából húzott elő.

– Hehe – ült le apa és megveregette a vállát. – Nincs szükség ilyesmire, fiacskám.

Jat tovább zörgött a papírral. Apa kivette a kezéből és tüntetően összegyűrte. – Nincs szükség ilyesmire, érted? Felépíted itt az erdő szélén, senki nem látja, senki nem hallja. Itt nem úgy van, mint ott nálatok. Értesz? Itt a hegyekben vagyunk.

– Hegyekben.

– Na! Erre igyunk! Fenéki!

Néhány nap múlva Jat és Iňa ismét ellátogatott hozzánk. Alig parkoltak le, máris öltönyös férfiakkal találkoztak, és szerződéseket írtak alá. Közben apa alkudozni kezdett a szomszédal a parcellák erdei telekrészéről, amin egy másik út haladt keresztül, nem a bekötőút, és elkezdett közbenjárni annak felszámolásáért és a terület másfajta, magáncélú felhasználásáért. Emellett kezdte kidolgozni a ház építésének ütemtervét is. Én a vacsoránál mindenkinek bejelentettem, hogy az első gyermekünket várjuk Števíval. Nagy esemény volt, amely egy kis időre felülírta a húgom és Jat ügyeinek aktualitását. A bátyáim olvastott vajat és viaszt csorgattak a hasamra. Jat fürkészve nézett a szülő-

földjéről hozott konyak mögül, időnként felnevetett apám viccein, és állítólag kezdett egész mondatokat érteni.

Aztán egy hónapra nyomuk veszett Iňával. Amikor újra felbukkantak, Jat autóját egy építkezési anyagokkal megrakott teherautó követte. Apa elemében volt. Pipával a szájában sétált végig az erdei úton, és mutatta a teherautónak, merre forduljon. A bátyáimmal odafutottunk az újonnan megvásárolt parcellához, és segítettünk kipakolni a cementes zsákokat és a tetőfedő anyagot.

Másnap a férfiak nekiálltak az ásásnak. Jat örömmel elállt az előregyártott elemekből összerakható faépület ötletétől, és osztotta Iňa véleményét, hogy egy stílusos lucfenyőrönkház lesz a legjobb. Az építkezéssel egy építész bízott meg, aki tanonc fiával érkezett a településre, az hordta az aktatáskáját, a sisakját és a szerszámosládáját. Többnyire nem mert megmukkanni.

– Manapság mindenki másképp szeretné – dünnyögte az építész. – Kívülről legyen olyan rönkházikó, mintha Csicsmányban pingálták volna, belülről meg legyen pezsgőfürdő kaszinó.

Iňa ragaszkodott hozzá, hogy a parcellára magas kőfalat húzzanak. – A vadállatok miatt.

Az építész meg volt róla győződve, hogy egy kőfal nem illik a házhoz.

– Félsz a farkasoktól? – nevettem.

– Tudja, nálunk más farkasok vannak – magyarázta Iňa fojtott hangon az építésznek. – Borzasztó szemtelenek, egyenesen a verandánkig merészkednek.

Hozzáfűzött egy megjegyzést arról a szóbeszédről is, hogy nálunk néhány farkas férfiemberként lát napvilágot. Az építész nem értette. Itt a határ közelében bizonyára hemzsegnék a csempészek, azoktól kell félni, vetette oda.

– A farkasfalkák felkutatják a házakat, hogy felderítsék, hol kölykezhetnek – folytatta Iňa sejtelmes hangon.

Az empátikus építész, aki önmagáról konokul állította, hogy tiszteli a helyi kultúrát és népszokásokat, jóváhagyta a kőfalat.

Az építkezési munkálatok az egész terhelességem idején tartottak.

Az első szülési fájdalmak akkor törtek rám, amikor a talicskát toltam a téglákkal. A bátyáim és Jat csak úgy nyargaltak hozzám az építéssel az épülő fal mellől.

– Pakoljátok fel!

Apa olyan szorosan tolta hozzám a talicskát, hogy lehorzsolta a bokámat.

Jat elkezdte kipakolni és a földre dobálni a téglákat. Közben eltalálta a szomszéd kutyájának a mancsát, aki az építkezésen ténfergett és láb alatt volt. Az építész felkapta és bedobta a kiásott pincébe. Közben anyám egy törülközőt tett a fenekem alá, hogy ne hűtsenek a talicska alján a friss habarcsfoltok. – Hullasápadt vagy – mondta Jatnak –, és még csak nem is a tiéd, hehe.

– Hát nem is tudom – motyogta az építész, miközben vésővel kapargatta a habarcsot a talicska sarkáról, mintha az bármit is számítana. – Inkább hívják a mentőket. Nézenek csak rá.

Apám kijelentette, hogy előbb érünk a városba autóval, minthogy ilyen félreeső helyre kiérne a mentő.

– Én vezetek – krákogott Jat, és elrohant a táskájáért, amiben a kulcsokat tartotta.

A szülés körülbelül tíz órán át tartott. Števo az esti busszal érkezett overálban, bakancsban, fejhallgatóval a nyakában. Leült egy kárpit nélküli székre és kézbe vette a megmosdatott fiát.

Apa slivovicát bontott és szétosztotta a stampedliket, amiket a kórház alatt épült kocsmából hozott.

– Reméljük, nem lesz farkas.

– Ne legyen farkas – ismételte meg anya tósztként.

A szülés után néhány nappal Jat befejezte a házat. Szatelit-antennákat szereltetett fel, amikkel külföldi tévécsatornákat foghatott, és bőkezűen megbízott egy céget a végső nagytakarításra.

A házavatón apám behúzott a nappaliból nyíló dohányzószobába, amit Iňa fennen biliárdszobának nevezett.

– Tennünk kéne néhány slisszólást.

Slisszolásoknak apa a lengyel határon való árumozgatást nevezi. A legtöbb slisszólást az áfonyaszezonban abszolválta a bátyáimmal.

Megtagadtam. – Közöm?

– Három ember kell ahhoz, hogy megérje. Ilyen lábakkal már nem tudom magam átvonszolni a hegyen.

Felhúzta a nadrágszárát és megmutatta a diabéteszes duzzanatát. – Te mész a bátyáiddal.

– Menjen Iňa!

Jat lépett a szalonba. Apa meghajolt előtte és a falon kifeszített farkasbőrre mutatott. – Honnan?

– Vettem – válaszolta Jat példásan.

– Pajtikám, jobb, ha elrejtet a padláson.

Másnap elvittem a fiamat a patakhoz. A nap visszatükröződött a hullámokon, és ahogy ugráltam vele a köveken, éreztem alig hallható lélegzetét, ami olyan volt, mint egy fátyol libbenése, és a kis szívét, cseppnyi erővel dobogott, de egy nap majd erőre kap. Az ujjaimmal kellett a szememet beárnyékolnom, hogy megpillantsam Milan bátyámat, aki a patak mögött a fészerből fütttyentett rám. Egy kordén kartondobozokat húzott maga után, durván sodrott cigaretájáról füstölgő dohánydarabok potyogtak. A fütttyentés után bement a kordéval a fészerbe, Ondro pedig behúzza az ajtót. – Tedd le a kicsit anyához a verandára.

Amikor visszatértem a verandáról a fészerbe, a testvéreim már pakolták ki a dobozokból az árut, számolták az egyes darabokat és műanyag zacskókba csomagolták őket. Ondro áfonyaszedő zacskókat készített elő.

Dühömben belerúgtam a régi, foltos fürdőkádba. Úgy bongott, mint egy harang.

– Nyugi– mondta Ondro. – Fel nem foghatom, már egy hónapja, hogy szültél, és még mindig sisteregsz, mint olaj a serpenyőn.

– Csodálkozol? Aggódik a gyerek miatt – tűnődött Milan. – Az áfonyák egyre ritkábban nőnek. Valahogy el kell ezt rejtenünk. – Terpeszbe állt a farönkön, és eltaposta a csikket.

– Nem lesz gond.



Iňa és Jat júliusban tartották az esküvőjüket. A bátyáink kieszeltek egy viccet. A hagyománynak megfelelően egy órával éjfél után elrabolták a menyasszonyt, és elküldték Jatot, hogy keresse meg. Valaki elárulta neki, hogy ez hagyomány, és Iňa minden bizonnyal a főúti motorestben lesz, vagy valahol a patakparton. Jat gajdoló férfise-reg kíséretében gyalogolt a motorestbe. Ott feltartotta őt apánk, aki pezsgőt rendelt a törzsvendégeknek, és Jatot házi készítésű chabzdovicával (~~borzagpálinkával~~) traktálta. Közben a bátyáim lehívtak a patakhoz és rám öltötték Iňa menyasszonyi ruháját.

– Szórakozni kell, még ha apánkat akasztanák is – morzsolta Milan a fogai között a megrágcsált cigarettát, miközben a fűzőmet kötötte.

Jat akkor tántorgott oda hozzám, amikor már készen ültem a pallón, harisnyás lábbal a vízfelszínt fodroztam.

– Ingrid!

Odanyújtottam a kezem és ő felsegített. Meg akart csókolni, de az arcom elé húztam a fátlyat. Felismert a nevetésemről, és zavartan hátralépett.

– Gyere!

Kézen fogtam és a fészkerhez vezettem. Amikor beléptünk, Milan a fánál állt, és egy olajlámpával világított. Ondro ülepével a szerszámos asztalnak támaszkodott.

– Na szóval – kezdett bele. – Nem vagy ostoba, jártál erre-arra, és tudod, hogyan kell vállalkozni. Idővel rájössz, hogy ez a fűrésztelep, ami itt van, szart sem termel.

Kezébe vette a harapófogót, és megcsattogtatta. – Csak hogy tudd. Mi a magunk módján élünk errefelé. És ez így is marad.

Jat kihúzta magát, és bólintott.

Milan odalépett hozzá, fülön csípte, és homlokát a homlokához nyomta. – Legyen gondod a kishúgunkra.



Családunkban az áfonyaszedés többgenerációs hagyomány. Nem használunk fésűt. Szeretettel szedjük a kezünkkel. Tovább tart, de nem kell átválogatnunk az ágakat, és a bogysók sosem nyomódnak szét a fésű fogai között.

Amikor augusztus végén az áfonya istenigazából teremni kezdett, Iňa sebészkesztyűt húzott a gélkörms kezére, és Jattal együtt csatlakozott a kiruccanasunkhoz. Jat gyors és ügyes volt. Ondro Jat minden egyes vödrét elkobozta és a tartalmát a zsákba ürítette, hogy másnap a nagy halom áfonyát ráöntse a szétválogatott fegyverek tetejére. Én pedig aztán áfonyás zsákkal a hátamon vánszorogtam a bátyáimmal szeptember közepéig a hegyeken át. Miközben Iňa a gyereket pesztrálta.

Amikor az összes slisszolás kipipáltuk és a szezon véget ért, apa úgy döntött, hogy itt az ideje, hogy kiszúrja a kis Janko fülét. Ez régi szokás a településünkön. A fiúk bal fülének felső részén kilyukasztják a fülcimpáját és a lyukba gyöngyös ezüst fülbevalót raknak.

– Nekem nem tetszik az ilyen gyerekmegebélyegzés – panaszkolta Ingrid. – Most már te is olyan leszel, mint egy birka? Minden évben viselő?

Ínával nem voltunk azonos véleményen a második terhességemről. Az ok nem volt nyilvánvaló. Talán a családalapításban szerzett előnyöm nem volt ínyére. Meg talán attól tartott, hogy a szüleim most majd minden figyelmüket az én terebélyesedő famíliámra összpontosítják.

A második fiam áprilisban született. A bátyáim az apám földjét szántották traktorral, én meg mutattam nekik, merre kell megfordulniuk. Hirtelen megéreztem, ahogy át-nedvesedik a szoknyám, és azonnal intettem nekik. Ondro leállította a motort, leugrott a traktorról és átvitt a földeken. Könyökével mindenemet összegyűrte, és nem bánta, hogy magzatvízzel öntözöm a talajt.

Letett egy zsombékra a patak partján, és füttyentett Milannak. Aztán együtt felkap-tak, és a patakon át bevitték a fészerbe. Azt akarták, hogy ott szüljek meg, hogy ne piszkolják össze a házban a szőnyeget. Az első sikeres szülés után nem látták szükségét, hogy kórházba vigyenek.

Ondro kihúzott a sarokból egy foltos kádat, és kátrányszappant reszelt bele. A patak mögül előhozta a kerti slagot, egyenesen a pincei bojlerből forró vizet engedett a kádba, és beleöntött egy üveg szeszt. Meztelenre vetkőzött, bemászott a vízbe, és a bőrével lecsutakolta a szerszámokat. Aztán becsukta maga mögött a kaput, és munkához látott. Letépte rólam az összes ruhadarabot, és közel hajolt a fülemhez. – Gyors menet lesz – biztosított róla.

A köldökszínőrt azzal az ollóval vágta el, amivel a csirkeszárnyakat szokta nyesegetni. Nem adta oda azonnal a fiamat, hanem meztelenül kivitte a tisztásra, „hogy megmutassa neki a vidékünket”. A fészerbe visszatérve sugott neki valamit. Nem mosdatta meg, vérezen rakta a mellkasomra.

Egy idő után Jat jött a törölközőkkel. – Adja az Úristen, hogy az embergyermek legyen – jelentette ki, ahogy tőlünk tanulta, és a törölközőt a mellemen és a hasamon elnyúló friss csecsemőre dobta.



A rönkház elkészülte után Jat és apa hétvégenként még hat hónapig a telket körülvéő kőfal felhúzásával foglalkozott. A szomszéd kóbor kutyája folyton az építkezésen lézengett, és egy óvatlan pillanatban, amikor senki sem figyelt, beleesett a cementbetonos vályúba, ahol megfulladt és megkeményedett. Apa véletlenül jött rá, amikor a lappal beletúrt a masszába, és nekiütközött a tetemnek.

Megfésülködött, bekölnizte magát, fogott egy üveg házit, és felkerekedett a szomszéd-ba. Én is vele tartottam, vittem a babakocsit is gyerekestül.

– Szóval – apa elterpeszkedett a tornác padján és összekulcsolta a kezét –, a kutyád, az a borzas, hogy is hívják?

A szomszéd megrémült. – Mit tettél vele?

– Én semmit, maga ugrott bele a betonomba. És mintha a csajok direkt csinálták volna, most végre rendesen összekeverték a cementtel, máskor híg fosra szokták.

A szomszéd a tenyerébe temette az arcát, és befejezettnek tekintette a beszélgetést. Apa jelezte nekem, hogy a látogatásnak vége, és lesétáltunk együtt a verandáról. Ekkor a szomszéd kihajolt a korláton, és azt kiabálta: – Ez a tengerentúli ördögfajzat csak a bajt hozza rád, én mondom neked! Nézd meg a lányodat, hogy járt vele! Egész nap a pénzén ül.

Apa elvörösödött. – Hogy micsoda?

– És nincs igazam? – kiabált a szomszéd. – Ő kezeli a férfi vagyonát. És mi a helyzet a fiaiddal? Hol a menyük? A bordélyházak körül lófrálnak, és szombat este az egyikük lehugyozta a kerítésemet. És ez csak a legkisebb kivetnivaló rajtuk. Mintha nem tudnánk mindannyian, mifélek azok ketten.

– Figyelmeztetek – emelte fel az ujját apa, – állítsd le magad!

A szomszéd fújtatva vonult be a házba.

Apa megragadta a babakocsimat, és úgy feltúrta a kerekével a nyirkos sarat, mint-ha ásó lenne.



Elkezdttem magammal vinni az áfonyaslisszolásokat a nagyobbik fiamat. A legutóbbin bevörösödött és belázasodott. Sosem történt ilyesmi korábban. Visítottam, és a bátyáim mellkasát vertem. – Ég, mint egy kemence, segítség kell!

A vámház közelebb volt, mint a településünk, és apámat nem tudtuk elérni.

– Füttyölök rátok, megyek a vámházba. Talán ott van valami gyógyszerük, és hívjuk az ügyeletet.

– Hugi... azt nem tehetjük.

– Próbálj az utamba állni, és mindannyiótokat földlak.

– Rendben, nyugi – Ondro mély levegőt vett, és erősen törni kezdte a fejét.

Milan leült egy fa alá, és rágyújtott egy cigarettára.

– Elássuk a cuccot.

Az áfonyás zsákokat kiürítettük. A fegyvereket egy gödörbe dobtuk, és kitépett bokrokkal fedtük le. Visszaöntöttük az áfonyát a zsákokba, és észak felé indultunk.

A vámháznál megvizsgálták a fiamat, és adtak neki gyógyszert az elsősegély-csomagjukból, hogy levigyék a lázát. Az áfonyás zsákokat az iroda sarkában halmoztuk fel. Az egyik rendőr látni akarta, mit gyűjtöttünk.

Milan széttárta a kezét. – Csak tessék!

– Mi nem használunk fésűt – mondtam.

A vámos megkóstolt két áfonyát. – Fúj, de savanyú! Hol szedtétek?

– Én nem tudom, ti hogyan hívjátok azokat a hegyeket – morogta Milan.

A gyógyszer egy órán belül hatott. A gyerek elcsendesedett, lehűlt és elaludt.

– Tűnjünk innen – suttogetta Milan.

– Besötétedett – ellenkeztem. – A hegyekben alszunk.

A bátyáim felálltak, és belebújtak a széldzsekijükbe.



– Psszt...

Ondro úgy ébresztett, hogy meghúzta a fületem, ahogy kiskorunkban szokta.

A tűz már majdnem kialudt. Azonnal nyilvánvaló volt, hogy ott vannak körülötünk. Talán a szagukból vagy a rothadó avaron alig kivehető lépéseik neszből.

– Mi van? – suttogettam.

Megszorította a kezem. – Nézz jól körül.

Farkasok körvonalazódtak a homályban.

– Körbevettek – mondta. – Ne tégy gyors mozdulatokat. Ébreszd fel Milant.

Milan a másik oldalamon feküdt. A fejéhez furakodtam, és lefogtam a testemmel, hogy amikor ébred, meg ne ránduljon.

– Ne nézelődjete! – utasított Ondro. – Feküdjete a hátatokra, és számoljátok a csillogokat.

Felnéztem az ismerős csillagképekre. A nyakamon éreztem a gyermeki lehelet melegét, gyenge, de szabályos volt. Elöntött az izzadság minden egyes levélzizzenéstől a farkasok mancsa alatt. Arra számítottam, hogy bármelyik pillanatban egy állat nyála csordul az arcomra, vagy felvillanó szemeket pillantok meg.

– Iveta, próbáljunk meg aludni. Majd elmennek.

– Egyre közelednek.

– Csak úgy tűnik.

– Aludj.



Azt álmodtam, hogy felébredtem. A bátyáim helyett farkasok feküdtek mindkét oldalamon. Álmomban ez nem lepett meg. Mintha már korábban is azok lettek volna, csak talán nem úgy néztek ki.

Néhány férfi farkasoktól származik, tanították nekem kiskoromtól. „Mintha nem tudnánk mindannyian, hogy miféle az a kettő”, mondta a szomszéd. Már régen feltűnhetett volna, hogy nem hasonlítanak a szüleinkre. Nem hasonlítanak senkire.

Talán a farka intézte úgy, hogy az erdőben éjszakázzunk. Talán vissza akarta kapni őket. Vagy csak újra látni. Szemrevételezni. Megítélni a lelküket.

– Nyomuk veszett – jelentette ki Ondro, amikor valóban felébredtem.

Éles sugarak hullottak az arcára. Úgy tűnt, mintha megfiatalodott volna.



A harmadik gyermekemet nyárra vártam. Jat már nem mutatkozott gyakran. Többnyire a házban húzta meg magát, vagy a kocsmában peshedt a törzsvendégek között. Voltak időszakok, amikor nem borotválkozott és nem mosdott, a házak és az erdőszél közt téblábolt a régi overálban, amiben évekkkel ezelőtt az építkezésen robotolt.

Iňa apától örökölte a húzós ügyek kezelésének egyfajta művészetét. Elintézte, hogy a rönkházhoz vezető útra rámpa épüljön. Beszerezte az építési engedélyt a házra, a rámpát és a magánterületet jelző táblát.

A testvérek azt hitték, Jat keze van a dologban. Éjszaka felmásztak a tetőre, és elvágták az internet- és kábelcsatorna-antennák vezetékeit.

Amikor tudomásukra jutott, hogy ez valójában Iňa műve, elkapták az élelmiszerboltban és elvitték a fészerbe, ahol a petróleumlámpa mellett vártam hármójukat. Ondro felkapta a harapófogót és üresen csattogtatni kezdte.

– Na, szóval mi ütött beléd, hm?

Iňa szokásához híven átdobott a vállá fölött egy tincset. – Mit akartok? Pénzt? Mi nem vagyunk olyanok, mint ti. Vagy a többiek a telepen.

– De olyanok lesztek – nevetett fel Ondro. – Itt az ideje.

■ ■ ■

Jat gyöngyöt rakatott a fülébe. Maga kereste fel a bátyáinkat. Anyától megkapta a nagypapja után örökölt fülbevalót. Én szúrtam ki a fülét a háza kanapéján egy szegbelővel, amíg Iňa a városban járt.

Amikor Iňa hazajött, és meglátott minket, úgy viselkedett, mintha hűtlenségen kapta volna Jatot. A férje elmagyarázta az új fülbevaló rituális értékét, de Iňa még akkor is árulásnak tartotta. Bevitt a biliárdszalonba, és közölte velem, hogy amióta állandóan terhes vagyok, elment az eszem.

– Irigykedsz, mi? Az utca túloldalára mentél férjhez, és egyébként is csak Milan és Ondro törődik veled. Gondolom, tudod, hogy ők nem is a bátyáink.

– Szörnyen ostoba vagy – mondtam. – Velük legalább biztonságban vagyok.

– Mert farkasgyerekeket nevelsz – vetette oda megvetően. – Én a sajátjaimmal ennek elejét veszem.

Ekkor adtam tudtára a gyanúmat, hogy valami nincs rendjén, ha nem esik teherbe. Iňa megjegyezte, hogy minden rendben vele, nőgyógyászatilag és lelkileg is, az orvosa folyamatosan monitorozza, és csak nemrég hagyta abba a fogamzásgátlót, mert megakarta várni, amíg rendeződik a lakhatásuk.

– De most már minden elrendezve – sóhajtott fel.

Fokozatosan teljesen elkezdte kerülni a bátyáinkat, és néhány hónappal később Jattal szép csendben visszaköltözött a városba, ismét albérletbe. Jatnak minden jel szerint jobb volt így. Visszatért az angolul tudó városiakhoz, és nagyon gyorsan elfelejtette az itteni szokásokat és rituálékat. A házat szinte lehetetlen volt eladni, de végül egy tehető család megvette, aki csak hétvégenként bukkant fel.

Iňa és Jat délre költöztek, messze a településünktől és a magas hegyektől.

Csak akkor találkoztam újra vele, amikor anya lett. Pechjére fia lett, de mindent elkövetett, hogy megbizonyosodjon róla, a farkasokhoz semmi köze. Zongorázott neki, kizárólag pamutruhákat adott rá, a bőrét értékes olajokkal kente. Meg volt győződve arról, hogy elkerülte a sorsát, és nem farkaskölyökké lett várandós. Bevallotta nekem, hogy még mindig rossz álmok gyötrik a településünkről, a bátyáinkról és az erdőben ólálkodó farkáról.

– Ha nem akadályozzuk meg, tovább szaporodnak, sosem női, mindig csak férfígon. És végül csak farkasférfiak lesznek a világon – jövendölte suttozva, mintha a fejét a mellkasán pihentető gyermek megérthetné a szavait, és megijedhetne.



Gyönyörű tájon élünk a határvidéken.

Eső után ásunk, keményfával füstölünk. Mindent, amire szükségünk van, saját munkából szerzünk. Nem beszélünk sokat, nem többet, mint amennyit szükséges.

A fiaim egészen önállóak. Különböző játékokat kínálgatok nekik, de ők mindig minden nélkül játszanának, csak egymással. Birkóznak a sárban és a homokozóban, meztelenül verekednek a fürdőszobában, ujjjaikkal döfködik egymást testük különböző részein. Legjobban a hasamon szeretnek játszani. Nem egyszer megkarmoltak és megharaptak.

Este lefektetem őket. Megtiltom nekik, hogy szaladgáljanak és beszélgessenek, jóllehet tudom, hogy amint becsukom az ajtót, azonnal előbújnak a takaró alól.

Reggelente alakzatokat firkálnak a frissen kihunyt kandalló hamujába, majd kuncogva széttépik a gyújtós kartondobozokat.

Még mielőtt felkel a nap.



Pénzes Tímea fordítása

Dominika Moravčíková (1992 Sztrecsény / Strečno) szlovák költő és prózaíró. A prágai Károly Egyetem Zenetudományi Intézetének doktorandusz hallgatójaként a szlovákiai roma gyerekek zenei nevelését tanulmányozza. 2020-ban elnyerte az év könyve díját *Deti Hamelnu (Hameln gyermekei)* című első verseskötetével. A *Farkasok faluja* című elbeszélés a *Dom pre jeleňa (Szarvasház)* (2022, KK Bagala) című első prózakötetéből származik, amely bekerült a 2022-es év könyvei közül válogatott rangos Anasoft litera 10-es mezőnyébe.

Pénzes Tímea (1976, Érsekújvár) író, költő, műfordító. Magyar nyelv és irodalom, illetve német nyelvtanári szakon végzett az ELTE-n, doktoriját ugyanott fordítástudományból szerezte. Németből, csehéből és szlovákból fordít, tizenegy saját könyve és tizenkét műfordításkötete jelent meg. Legutóbb megjelent saját kötete az *Ikeranyaverek*. Jelenleg *Megnyúlások* című kötetén dolgozik.



■ VÉSSEY MIKLÓS

Krisztusi

Ébredés után reflexszerűen nyúlok a mobilomért,
de meggondolom magam,
és inkább felkelek, felhúzzom a redőnyt,
beágyazok, rendet rakok a szobában,
lezuhanyszom, felöltözöm,
aztán kutakodni kezdek a lakásban,
később pedig kertben, az utcán is
valami, vagy valaki után,
mert harminchárom éves vagyok,
és nagypéntek van,
a mesének tehát vége:
mindegy is, hogy most rögtön, teljesen,
vagy apránként, naponta mosogatva,
de a feltámadás érdekében
valakiért, valamiért
meg
kéne
lassan
dögleni.

Holdföld

1.

A Hold a Földből kiszakadt kőzetekből
keletkezett egy meteorbecsapódás után,
de ezt a hatvanas évek végéig nem tudhattuk biztosan,
anyagmintát kellett vennünk a Holdból,
és összehasonlítanunk azt a Föld talajával,
mert csak a két kőzet hasonlósága zárhatta ki az elméletet,
mely szerint a Föld gravitációs erejével fogta be
a távolról érkező kisbolygót.

2.

Évente négy centivel növekszik a két bolygó közti távolság,
ez a becsapódás után néhány kilométer volt csupán.
Akkoriban a dagály óriáshullámként zúdult végig a Földön,
a Hold eltakarta a Napot,
gravitációs ereje még a szárazföldet is felrángatta,
csak évmilliók alatt távolodott el annyira,
hogy a vizek kisimulhattak és a napsütésben,
elindulhatott az evolúciós folyamat.
Az a pillanat is eljön majd,
amikor a Hold kikerül a Föld vonzásteréből,
és mint egy parittyával elhajított kő,
saját pályára áll.

3.

Először hiányoztak a végeláthatatlan veszekedések
mélységei és magasságai, a féktelen viharok,
de amikor a megszelídült gravitációs térben
kisétáltak belőlem az első állatok,
tudtam, hogy megérte a napfényt választani
fölem emelkedő íriszed helyett. Már csak ágaskodó
szőrszálaim jelzik, merre jársz, mégis expedíciót
indítok feléd, mert tudnom kell,
hogy saját pályára áll-e belőlem valaki,
vagy egy távolról érkező üstököst engedek csak el.

4.

Ajtót nyitsz. Halk szisszenéssel
egyenlítődik ki a nyomás. Szkafanderben,
lassú léptekkel indulok feléd.

Három évtized

Egy sötét kamrában,
ahová a szüleid küldtek büntetésből,
üvöltesz az óvodás fiaddal,
hogy márpedig az lesz, amit én mondok,
elbőgi magát, aztán téged is
rázni kezd a zokogás,
az ajtót nézed reménykedve,
pedig nincs kulcsra zárva,
csak a kilincset kéne lenyomni,
de te arra vágysz,
hogya az nyissa ki, aki rád csukta,
mire rájössz, hogy ő rég nincs otthon,
eltelik három évtized,
a fiadból felnőtt férfi lett,
de továbbra is ott bőg melletted,
nagy nehezen a nyakadba ülteted,
aztán tétován előre nyúlsz a sötétben,
hideg a kilincs,
az ajtó még mindig nyikorog.

Véssey Miklós író, költő. 2014 óta publikál, első kötete Apa kezdődik címmel jelent meg a Harmat kiadónál. Budakeszin él és dolgozik, két gyermek édesapja.



Imola

Mentünk, mentünk. Ha az apánk megszervezte a túrát, mi mentünk. Mindig volt valami magasztos célunk. Én meg útáltam ezeket a túrákat. Máramaros? Hoverla?! Kit érdekel a Tisza felső folyása? Fekete meg Fehér. Na? Apánk mindig cipelt bennünket és a Kárpát-medence összes hegyeit meg kellett másznunk. És akkor ott kastélyok, udvarházak, meg templomok, meg múzeumok és az ilyen olyan meg amolyan stílusok, és stílusjegyek... Kaputornyok, rizalitok, stukkók és freskók. Hát, ha valaki unta, az én voltam... Aztán most megint jól eltévedtünk! Valahol Erdélyben lehettünk, nem emlékszem pontosan, mert én dacosan nem figyeltem a részleteket. Szinte kéjesen sodródtam ezekben a menetelésekben – mi mást tehettem – elszenvedtem az egészet. Ráadásul már ment lefelé a nap. Láttam apánk szemében is a tanácsalanságot. Ettől azért megijedtem. Mindig voltak helyzetek, de ő úrrá lett rajtuk. Megint meg tudja oldani?

Tudtuk, hogy van egy menedékház és le akartuk rövidíteni az utat, hogy még napvilággal odaérjünk, de már az utat sem találtuk. Nem először tévedtünk el, de ez tényleg csúnyán alakult. Ronda szűrös fenyőerdő, és akkor apánk mondta, hogy kiabáljunk. Na, akkor ijedtem én meg. – Ha nem akartok itt aludni a fák alatt, kiabáljatok! – mondta és ő is kieresztette a hangját.

És egyszerre ott állt Filip. Persze akkor még nem tudtuk a nevét. Ott állt, mint egy jelenés. Mozdulatlanul és némán. Elhallgattunk, apánk kérdezte s közelebb akart menni, de az ember kinyújtotta a kezét, hogy ne! Fején kucsma, kezében rövid csövű puská és nagyon ellenséges volt. Csak nézett. Nem szólt, némán, mozdulatlanul állt, végül már mi is elhallgattunk. Nem értette, hogy mit akarunk. Gyanakodott, de végül úgy döntött, hogy nem vagyunk ellenségek és apám felé lépett. Megkönnyebbültünk.

Na, akkor mentem én vissza ezért a kis őzkoponyáért, amit a bokrok között csörtetve láttam az imént. Először megrémültem, mikor felfogtam, hogy ezek a bokorra rászáradt bőr foszlányok, meg a széthullott csontok ez valami élőlény lehetett. Meg is undorodtam, mert mikor szinte belegyalogoltam, megéreztem a halált. Aztán láttam, hogy ez kis őzgida volt, és én fohászkodni kezdtem a gida lelkéhez és megköszöntem

neki, hogy akkor, már jó ideje, meghalt. És valahogyan azt képzeltem, hogy ő azért halt meg hogy mi életben maradjunk. Értünk szenvedett, áldozat volt értünk. Szinte hallottam hogyan sír ez a kicsi állat. Hogyan vergődhetett. És hálálkodtam neki. És én szinte megnyugodtam, hogy ha itt már meghalt valaki, akkor nekünk nem kell elpusztulnunk. És ez után kezdtünk zajongani, ordítozni félelmünkben, s mondom még apánk is kieresztette a hangját, hogy hátha jár arra valaki és úgy jött Filip a hang után. Na ezért indultam vissza, hiába dühöngtek a testvéreim, hogy mit bonyolítom a helyzetet. Úgy szaggattam magam vissza, hogy mégis elhozom, mert, lám mi megmenekültünk. Hoztam a koponyát s mutattam a férfinak, aki megnyugodva engedte le a puskáját, majd vállára dobta és elindultunk.

Mentünk. Nem beszélünk. Amit ő hadart, azt nehezen értettük. Apám elővette a térképet és mutatta neki. Közönyösen nézegette, forgatta, aztán visszaadta. Legyintett és mutatta, előre, s ennyit szólt „Muntenegro”. Mi persze teljesen összezavarodtunk, hogy akkor most hol vagyunk? Ne már! – Határ, határvadászok, lőnek, mondta az ember s ujját szája elé rakta. Erre aztán nem kérdeztünk többet. Montenegro? Hát az nem is itt van! Vagy már ennyire eljöttünk? Az lehetetlen, pillogtunk egymásra.

A férfi, a Filip azt mondja, hogy majd az esztenánál, ott beszélünk valakivel. Az majd átvész bennünket, de egyikünket kiválasztja és az itt marad. Itt ez így megy, ez a szokás. És mentünk és végre odaértünk. Tarra vágott erdőn át vitt az út. Nem is volt az út. Vízmosásokban haladtunk, meg a mezőn. Annyit észleltünk, hogy valahová toronyiránt megyünk. És az ember tudja merre jár. Aztán már erősen alkonyodott, mire megláttuk a faházat meg a karámot körüle. Meg rengeteg marhát, birkát, kecskét. Filip megállt nézelődött, aztán kezébe vett egy husángot. – Csak lassan, mondta. Maradjanak együtt, mert vannak kutyák. Dobja el, nézett rám, mikor én is fölvettem egy botot. – Ez elég – fogta a sajátját. Nagy kutyák. Mérgesek. Sok. Aztán közel értünk, éleset füttyentett. A kutyák fekvé maradtak. Tényleg nagyok voltak.

– Jól vannak lakva, a vihar agyonvágott egy tehenet tegnap – nézegetett bennünket egy sovány, kócos hajú szőke leány – Jöjjenek. – Viszem is őket tovább, itt csak egy marad, mondta és rám bökött. Meglepődtem, mert azt hittem, hogy a nővéremet választja, mert ő már nagy lány, de ő azt mondta, mindönket kiválasztott, mind a hat gyereket, de én leszek az, akinek ott kell maradnia, mert a fiú, mégiscsak fiú. És egyet, ha kell megtanít repülni... Ha muszáj.

Nem értettünk semmit. Ettünk, aludtunk abban a csepp sajszagú házban, ami tele volt aludttejjel, túróval, meg mivel... Mi apával kijöttünk aludni. Reggel megjött Andor, amolyan főnök forma volt, leintette apát, aki érteni akarta a helyzetet. – Határvidék, mondta Andor. – Maguk nincsenek is itt. Haza, menjenek haza és kuss! Ha eljár a szájuk, akkor ennek annyi, mondta. Megmarkolta a vállamat, maga elé pendéřített és torkom elé tette tenyerét. Testérem apám mögő bújtak, sírni kezdtek, de Andor mondta, hogy majd én is mehetek, ha már minden rendben lesz... Na, menjenek! Azok – intett széles mozdulattal – mindenkit megölnek. Na, davaj! Apám pénzt vett elő, meg eszébe jutott a pálinka, ami a zsákjában volt, de Andor elhárította. – Én nem. Múltkor es ittam, megüttem a mócot, s ott maradt. Nem jó vót a vére. Bézártak, nyolc évre. Azóta nem.

Na ettől megcsendesedett a család és elbúcsúztak tõlem, mert én meg mondtam, hogy majd jövök. De szorult a gyomrom. Tizennégy voltam akkor nyáron. Velem itt

marad a gidám – mutattam nekik a koponyát, amiért akkor visszaszaladtam s nyeltem a könnyeimet.

Na hát ez volt velem. Négy évig voltam oda. Megszoktam? Nem. Filip néha jött föl, hozott ezt azt, meg vitte le a sajtokat, túrót. Imolának hívták a leányt, aki még ott volt. Ha volt ideje és ereje sokat csavarogtunk. Mindig köhögött, de csak mosolygott. Miatta bírtam ki, meg féltem is.

Mondjuk úgy, hogy összeszerelmesedtünk. Ő megmutatta nekem az egész világot. Én meg meséltem neki az én világomról. Nagy történeteket a várról, ahol lakunk, ahol apám a kapitány és hogy van saját lovas csapatom. Szép ruháink, fegyvereink. Megígértem, hogy elviszem magammal. És ha te maradnál itt? Itt is van minden. Andorék harcolnak is, bökte ki félénken. Láta a bizonytalanságomat. Gondolom ezért egy nap elvitt a titkos helyre, a Baltaélhez. Szakadék. Mutatta, hogy odalenn vannak a csontok. Mert itt áldozzák fel, akit kell. Itt tanítják repülni a lelket. Mert a lélek az madár, csak nincsen lába, azért repül. Megborzongtam. Itt akar engem Filip repülni tanítani?! Válat vont, végül mind repülünk majd, bólogatott. Csak a lábunk most ide köt... Én is fogok, nemsokára, mondta. Ezen elvitatkoztunk, hogy azt már én nem hagyom. Neked jó, mert van a gidád, az megvéd, látom, billentette oldalra a fejét. Mennyire szerettem! Belém sajdukt, amit mondott. – Dobjuk le azt, neked adom, mondtam mikor visszamentünk. Mosolygott, köszönöm, de ez a tied. Nem fogadta el. Aztán csak eltűnt a gidám, ő pedig jobban lett. Ábrándozott, hogy majd mi ketten leszünk csak itt az esztenán s az milyen jó lesz. Kerestük, kutattuk a gidát, de eltűnt. Talán a kutyák? Hiszen csont az is... Így, hogy jobban volt, már nem is hiányzott a gidám.

Aztán egyik nap tisztát vettünk, felmentünk a kolostorba, ott volt a hegy másik oldalán. Muntele Negru, így hívták a hegyet. Hosszú volt a szertartás, de valami gyönyörű, ahogyan azok kalugyerek énekeltek. Zengtek a falak, de még a hegy is dorombolt, olyan csodálatos hangok rezegtek ott. Lehet el is aludtam, bár álltunk, mert padok aztán nem voltak. És én ott azt tudtam meg, hogy a lélek, nem azért repül, mert nincsen lába, hanem mert szárnya van! Mondtam is Imolának hazafelé. Akkor este visszaadta a gidát. Fehér vászonba takarta. A fejem alatt volt, mosolygott és szemérmesen megölelt. Másnap Imola eltűnt. Andor hozta este az ölében, óvatosan tette le s keresztet vetett. A Baltaél felől jött, megmosták és levitte a faluba.

Az utolsó időben fönn laktam a kolostorban. Ide más gyerekek jöttek, hasznomat nem vették. A kalugyerek meg szépen énekeltek. Én takarítottam, meg segítettem az oltár körüli dolgokban. Aztán egyszer megjött apám. Üzentek érte, mondta. Örültünk, de már semmi nem volt ugyanaz. Csak a gidát hoztam. És ezért járok az énekkarba.



Zöldy Pál (1954) könyvtáros, szociálpedagógus, író. A kilencvenes évek végéig aktívan publikált, könyvtárosként, később szociális területen dolgozott. Az íráshoz az utóbbi időben tért vissza.

nyári szünet

majának

ha megfogod két
kézzel felrobban
a föld láva ordította
franko majd felém
fordulva teste megfeszült
eldobva a tojást

add tovább ordította
slobodan én meg próbáltam
az ujjhegyeimmel érinteni
hogy ne essen a lábába és ne
folyjon össze a sárgája a
fehérjével mint a múltkor

mert akkor kijött a bakica
hosszú fakanállal a kezében
hogy a drága tojással játszunk
neked fog kifolyni a beled fiam
másnap csak állva tudtam aludni

slobodan visszapasszolta a tojást
frankonak én következtem újra
de már láttam a túl kicsi ívét láttam hogy
éppen hármunk közé fog esni láttam
hogy nem az én hibám lesz láttam
a bakicát hogy mondja fiam nem
megmondtam láttam a lábát
láttam hogy megint keveredik a sárgája
a fehérjével láttam ahogy franko és
slobodan azt mondják soha többé nem
játszunk veled hülye alija

a tojás beleesett a lábába aminek egybe
kéne tartania háromfelé törött
jött ki bakica kezében fakanállal
minden összefolyt franko és slobodan
eltűntek mintha soha nem is lettek volna
én megláttam mi van bakica szoknyája
alatt és szédültem és hányingerem lett
és összefolytam velük a bakica sírt soha többé
nem hallottam nem
játszunk veled hülye alija

ragadozó polaroad

húsz órán keresztül írni
két hexametert arról
hogy hiányzol
sosem küldeni elanyu azt mondta
valami ragadozó van
a teraszon megeszi a macska
elől a maradékot
a csontot is átrágja a porcot
is megeszi látni a belsejét
fognyomok vannak rajta
tényleg valami ragadozó mondom
de hogy van mersze feljönni
a másodikra

anyu azt mondta
nem kellene mindenkit felhoznom
nem kellene mindenkibe beleszeretnem
de anyu én nem szeretek bele mindenkibe
csak azokba akik lecsókolják rólam a napfényt
lágyan betakargatnak az éjszakába
megkóstolják a kulcscsontomat
és megsimogatják a méhemet

anyu azt mondta
furcsa mostanában a tartásom
mintha a kulcscsontom
aszimmetrikussá vált volna
láttni rajta a fognyomokat
meg az alvadt vért
nem fáj kérdezi
nem mondom
csak halványan eszembe jut
az az időszak tudod
amikor mindennap azt éreztem
hogy hogy volt merszed feljönni
a másodikra

polaroad

húsz órán keresztül írni
két hexametert arról
hogy hiányzol
sosem küldeni el

honvagy otthon

az egyes villamoson
ázott papírzacskóban
szorongatott kihűlt
elviteles hranolky
illatának bája

■ Csóka Zsófia (2001, Galánta) a pozsonyi Comenius
Egyetem magyar tanszékének hallgatója.



Meddig él egy anya

Csabi társasjátékozni hívott. Győzködött, hogy sok jó ember lesz, Zsombor például, T. Zsombinak hívta, vagy Zsombónak, ez dühített, miért kell mindenkit becézni? A Csabi is becézés. Kérdeztem, mit játszunk, hátha olyan, amit kapásból elutasíthatok. Jimmynek gazdag a gyűjteménye, felelte, megállt, kereste a szavakat. Fülig Jimmy jutott eszembe, T. képregényei, az elrongyolódott borítójú Albatrosz könyvek, *Piszkos Fred, a kapitány*. Szóval nem nálad, kérdeztem. Rázta a fejét. Kíváncsi voltam Jimmyre. Nagy, elálló füleket képzeltem, vastag száját, rancos homlokot. A testhez képest apró fejet. Kíváncsi voltam, ez a Jimmy póz-e, és ha igen, jól áll-e neki. Van, aki egész életére ugyanabba a pózba merevedik.

Activityztünk végül. Jimmy magas, szálkás, a szája nem vastag, és alig látható bajuszt növesztett. A testrészei külön-külön torzak, mint amikor egy szabályos testet indokolatlanul megnyújtanak, de nála ez az aránytalanság valahogy természetes. Csabi körülöttem sündörgött, töltögette a tequilákat, gold, ehhez nem só és citrom kell, hanem narancs és fahéj. Utálok a fahéjat, tisztán ittam. Jimmynek ez imponált. Sorsoltuk a párokat, Csabi csalni próbált, de észrevették. A bikaviadalt kellett elmutogatnia, letérdelt, mutatoujjaival szarvakat formált a feje tetején. Zsombor tapsolt, így vezeti le a feszültséget, na, mindjárt mondom, mi vagy, kiáltotta, itt van a nyelvemen, az az állat, baszd meg, csiga! Csabi felegyenesedett. Csiga, baszd meg, hát nem látod, hogy bikaviadal? Ez neked bika, kérdezte Zsombor. Mozgattad az ujjad. A csiga mozgatja így a csápjait. Nem is mozgattam. És nem csápok, baszd meg, az a csiga szeme. Lófaszt a szeme. Mi van, Csabikám, felszarvaztak, kérdezte Jimmy. Akkor tört ki a röhögés. Csabi meghúzta a tequilásüveget, és fintorogva rám nézett. A szőnyegen ültünk, Jimmy a könyvemről kérdezgetett. Meglepődtem, hogy tud róla, és olvasta is. Idézett az egyik versből, igaz, hibásan. Kérdezte, hogy nem bántam-e meg. Mit? Hogy ilyen nyíltan írtam anyámról. Nem kellett volna várnom? Várnom, mire? Amíg meghal? És különben is, ez csak fikció. Erre nem felelt. Úgysem olvassa, mondtam. És ha olvas, nem érti. Jimmy rázta a fejét. Engem az anyám felpofozna, ha ilyeneket írnék róla.

Remélem, visszapofoznád, feleltem gondolkodás nélkül. Jimmy arca elkomorult. Ez túlzás volt, azonnal éreztem. Ági, talán jobban tennéd, ha nem innál többet, mondta Csabi váratlanul. Tessék, kérdeztem. Kezdesz felpörögni. Tudod, ha sokat iszol, olyan izé leszel. Az ajkam zsibbadt, odanyúltam, az ujjam is. Hirtelen nagyon szomjas lettem, megkérdeztem Jimmyt, ihatok-e a söréből. Keserű volt, alig bírtam lenyelni. A konyhában a csap alá hajoltam, sokáig kortyoltam a vizet. Akkor már nagyon haza akartam menni. Csabi erősködött, hogy elkísér, ismételtette, hogy ugyanabban az utcában lakunk, mintha nem tudnám, de semmiképp nem akartam kettesben maradni vele. Hányingerem volt, a hajam tövénél izzadni kezdett a homlokom. Visszaültem Jimmy mellé a szőnyegre. Pár perc múlva alábbhagyott a roham. Jimmy taxit hívott, lekísért a kapuhoz, átölelt. Azt hittem, megcsókol. Ne aggódj Csabi miatt, mondta. Figyelek rá. És rád is figyelek. Anya persze ébren volt, amikor hazaértem. Kiszólt, hol maradtál ilyen sokáig, kislányom. Nem válaszoltam. Azt álmodtam aznap éjjel, hogy egy fénylő szikével felnyitom Csabi mellkasát, és a szíve akkora, mint egy dió, nem, annál kicsit nagyobb, szilva.

Csabi másnap sms-t küldött, ne haragudj, hogy rád szóltam, attól féltem, ha többet iszol, felpörögsz. És, válaszoltam. Nem akartam, hogy fel legyél pörögve, már így is nullának éreztem magam. Féltékeny vagy, írtam, de kitöröltem, mégis mire lehetne féltékeny? Nincs köztünk semmi. Baj, ha jól érzem magam, ezt küldtem el végül, azonnal válaszolt, nem baj, csak ne az én káromra. Akkor már gyanakodtam, hogy ezek nem a Csabi szavai, túlságosan választékosan fogalmaz, valaki diktálja neki, hogy mit írjon. Az első gondolatom Jimmy volt. Aztán eszembe jutott, hogy még sosem leveleztünk Csabival. Miért ne fejezhetné ki választékosan magát sms-ben, ha a beszéde vontatott, nyekergő, a mondatok végét elharapja? Gyerekkorában dadogott. Vagy az nem ő volt, hanem T. osztálytársa, Barnabás? Fejben terjengős választ fogalmaztam Csabinak, végül csak annyit küldtem el, hogy rosszul esett. És zavart már ez a hosszúra nyúló sms-ezés, egy rakás pénzbe kerül. Sajnálom, felelte, nem akartalak megbántani, de fel kellett szólalnom magamért. Ezeket most szó szerint másolom ide a telefon memóriájából. A férfiak nem fogalmaznak ilyen érzelgősen és pontosan. Ez még úgy is meglepett, hogy azt feltételeztem, Jimmy diktálja neki. Kezdtém kifogyni az érvekből. Akkor se így, írtam, ebben a stílusban, a többiek előtt. Erre sokáig nem reagált. Letettem a telefont az éjjeliszekrényre, felvillant a képernyő. Tudom, igazad van, a mód nem volt megfelelő, ezért kérek elnézést. Erre végképp nem tudtam mit felelni. Sírtam, és nem is akartam visszafojtani az indulatomat. Mégsem okozott megkönnyebbülést.

Beugrott később, hogy igen, Barnabás dadogott. Két-három napja hallottam róla az iskolában, az öreg tornatanár mesélte, hogy néha ír neki, legutóbb Dél-Amerikából, Peruból vagy Chiléből, már nem emlékszik pontosan, valamelyik tengerparti város kikötőjének a fejlesztésén dolgozik. A logisztikai programon. Az öreg nem értette, mi az a logisztika. Valparaíso, talán, akkor Chile. T. emlegette gyakran Valparaísót egy Rejtő-regényből.

Idős pár kézen fogva sétál a buszmegálló felé. Távolról nyúzottnak tűnnek, szinte vonzolja magukat, de ahogy közelebb érnek, az arcuk megszépül. Ilyen lesz majd az a fiatal pár is, akit legutóbb itt láttam, ilyen aszott és boldog öreg, ez jutott először eszembe,

hogy ezek milyen szerencsések, együtt öregedtek meg, szorítják egymás kezét, együtt fognak meghalni is, ugyanazon az éjszakán, kívánhat-e ennél boldogabb halált valaki. Figyeltem őket, kicsit már illetlenül, és észrevettem, hogy a férfi mereven előre bámul, a nő meg a férfit nézi, oda-odapillant, de a férfi nem néz rá vissza, és megrémültem, hogy csak egy hamis illúziót dédelgetek, mert valójában nem boldogok, sohasem voltak azok, vagy ha mégis, kizárólag azért, mert a boldogságot magukra kényszerítették, az egyikük kényszeríti a másikra, rettegésben tartja, szolgaként, ablaktalan, sötét szobába zárva, éheztetni, megalázza, és ez a kényszer, ez a megaláztatás kapcsolja őket örökre egymáshoz.

A postaládán miért nem cseréljük ki a neveket, kérdezem anyát. Milyen postaládán, feleli. A ládán, anya, ami a kapura van csavarozva. Gravírozott fémtábla. Miért nem cseréljük ki? Anya köhint. Minek azt kicserélni, kislányom? Nem jól van az úgy? Nem jól van, anya. Nem helyes. Az én nevem például kint sincs, pedig itt lakom. A nagypapáé viszont kint van, nagymamáé is, pedig ők évekkel ezelőtt meghaltak. Nincs annak értelme, kislányom. Jól van az úgy. De meddig? Meddig van jól? Meddig marad kint az ember neve a postaládán? A halála után? Mintha élne? Meddig él az ember?

Anya évekig ápolta nagymamát, T. még kisgyerek volt, délutánonként én kísértem haza az óvodából, az ablaknál kuporogtunk a sötét szobában, nagymama nem bírta az erős fényt, anyáékat vártuk. Doktorost játszottunk, az orvos én voltam, T. az ápoló, nagymama engedelmesen tűrte, hogy kis lámpával a vénáit vizsgáljuk, gumiszalaggal elszorítsuk a csuklóját, és a játékfecskendővel injekciót adjunk neki.

Nagymama, amikor az infarktusa után a kórházból hazaengedték, elfoglalta anyáék szobáját. Azt magyarázták, a nyárikonyhában nincsenek meg a szakszerű ápolás feltételei. Erre későbből emlékszem. Akkor nyolc- vagy kilencéves voltam, T. óvodás, nem férünk el a kisszobában négyen. Nekem kellett a nyárikonyhába költözni. Nagypapa nem tűnt öregnek, hatvanhárom volt, hárommal több, mint most anya. Anyát néha öregasszonynak látom. A születésnapját sem hajlandó megünnepelni. Apátoknak nem adatott meg, mondja, nekem sem kell. Igaz, az enyémről is elfeledkezett. Nagypapánál rend volt és jó illat, talán az almák miatt. Esténként mesélt vagy beszélgettünk. Maga mosta a ruháit, inget vasalt, két-három naponta főzött, ha anya megkérte rá, főzött az egész családnak, a lábasok a falba vert szögeken lógtak. Nagypapa hajnalban kelt, és akármilyen óvatosan mozgott és öltözködött, felébredtem. Emlékszem, ahogy serec a szőr az arcán a borotvapenge alatt. Mindenfelét kitaláltam, hogy visszajussak, betegségeket, álmatlanságot, azt hazudtam, hogy nagypapa horkol, és elviselhetetlenül bűdös. Anyáék persze tudták, hogy ebből egy szó sem igaz. Végül belenyugodtam, és nem harcoltam tovább. Rájöttem, hogy jobb nekem ott, mert nyugalom van. Anyáék folyton veszekedtek. Anya T.-t használta arra, hogy apát távol tartsa magától. Nem volt rá szükség, utólag már látom. Nem emlékszem pontosan, akkor költöztem-e végleg vissza, amikor nagymama meghalt, vagy amikor először menstruáltam, vagy amikor nőni kezdett a mellem. Talán ezek mind egyidőben történtek.

Apátok fiatalon halt meg, ezt mondja mindig anyám. Unásig ismételteti. Mi az, hogy fiatalon? Ötvennyolc éves volt, az nem fiatal. Vagy ötvenkilenc. Apátok, apátok, apá-

tok, ha sokszor mondom a szót egymás után, elveszíti a jelentését. Apátok, apátok. Olyan lesz, mint egy idegen szó egy idegen nyelven.

Csütörtök este felhívott Jimmy. Jól vagy, kérdezte, mintha tegnap találkoztunk volna. Gyorsan számolgattam, a társasjáték kábé három hónapja volt. Magyarázta, hogy belépett valamibe, a sürgősségre vitték, üvegszilánk, fáslizva volt a lába két hétig, de már tud járni. Nem értettem, mi közöm nekem ehhez, a lábához, az üvegszilánkhoz, a fáslihoz. Mintha mentegetőznie kellene, amiért nem keresett korábban. Elmeht-nénk moziba, mondta váratlanul. Különös módon nem lepődtem meg. Sőt, az izma-im mintha felengedtek volna egy hosszan tartó görcs után. Láthatatlan védőhálót éreztem magam körül, amely megtart, ha zuhanok. Mit adnak, kérdeztem. Hónapok óta nem voltam moziban. Az új *James Bond*ot néztem ki, felelte, ha bejön neked az ilyen. Nem jön be, de annyira izgatott lettem, a mozitól, James Bondtól, Jimmytől (milyen vicces így egymás után írva), hogy rávágtam, igen. Miután letettük a telefont, eszembe jutott, hogy anyával is egyeztetnem kell. Füleltem, alszik-e már, fél tíz volt, ilyenkor általában már aludt, kiléptem az előszobába, és megláttam az alakját az ajtó üvege mögött. Az ajtó résnyire nyitva volt, anya talán kiosont és hallgatózott, amíg telefonáltam? Bedugtam a fejem, alszol, kérdeztem. Nem válaszolt, nyöszörgött, a fal felé fordult. Sohasem alszik a fal felé fordulva. Felforrósodott a homlokomon a bőr, nyakam két oldalán lüktettek az erek. Anya, mondtam csendesen. Anya, tudom, hogy nem alszol. Leskelődtél utánam? Mély levegőket vettem, de a pulzusom egyre szaporább lett. Miért csinálod ezt, kiáltottam. A paplan szabályos ritmusban emelkedett és süllyedt. Anya, miért csinálod ezt? Rácsaptam az ajtót, remegett az üveg.

Másnap este Jimmy értem jött kocsival. Az ablakból figyeltem, leparkolt, kicsit ferdén, nem állította le a motort. A reflektor Csabiék kerítését világította meg. Izgultam, Csabi nehogy felismerje az autót, aztán eszembe jutott, hogy valószínűleg mindenről tud. Vártam néhány percet, ne tűnjön fel a lelkesedésem, de közben az órát is figyeltem, hogy a kezdésre kényelmesen odaérjünk. Jó, ha marad tizenöt-húsz szabadon el-pazarolható perc. Anyának nem köszöntem be, csak az ajtóból kiáltottam, azonnal felelt, mikor jössz, kislányom, haza. Majd jövök, mondtam félig hangosan, hogy a csukott ajtón át hallja, de lehetőleg ne értse.

A három hete megnyitott Westend City Centerbe mentünk, Jimmy lakása onnan néhány sarok. Nyilván szándékosan gondolta ki így, én pedig szándékosan egyeztem bele.

Minden *James Bond*-film a maga módján unalmas. A kétharmadánál most is fel kellett volna állnom. Legkésőbb akkor kellett volna kimenekülnöm a teremből, amikor Sophie Marceau túsarkú cipőjével a székhez kötözött James Bond mellkasára taposott. A végjátékot, a robbantások sorozatát összeszorított, remegő térddel ültem végig. Görnyedve osontam ki a sorból, a folyosón vártam meg Jimmyt. Van kedved egy pohár borhoz, kérdezte. Túl gyorsan egyeztem bele, minél előbb ki akartam jutni az épülethől. Csalódott lettem volna persze, ha nem hív fel magához. Igaz, nem magához hívott, csak felajánlotta, hogy borozzunk. Rendben, feleltem, felmehetünk, de nem maradok sokáig. Fel, kérdezte mosolyogva. Akkor már értelmetlen volt tovább színlelni. A lakásban aztán nem bort, hanem pezsgőt bontott, hamar a fejembe szállt.

Meggyújtott egy füves cigit, felém kínálta, de elhárítottam. Nekem ez nem kell, hogy elkábuljak. Mi kell akkor, kérdezte. A jó társaság. Manu Chaót rakott be, nagy hang-erőn, és eltűnt a hálósobában. Szivárgott ki a savanyú füst. Most néztem először alaposan körül, legutóbb a nyüzsgés miatt képtelen voltam figyelni. Csabi miatt is. A keskeny íróasztal mögött erkélyajtó nyílt, szinte titokban, a függöny eltakarta. Szokatlan volt a sötét, nehéz függöny ebben az apró lakásban, de nem nyomta össze, nem tette szűkössé a teret, pedig a nappali zsúfolt volt a látszólag véletlenszerűen egymás mellé tolt bútoroktól. Élsz még, kiáltottam be a szobába pár perc után. Nyugi, szólt vissza Jimmy, mindjárt előbújok. Kié a lakás, kérdeztem. Bérled? Nem, a nagymamámé. Meghalt? Nem halt meg. Bocsánat. Semmi baj. És hol van akkor a nagymamád? Idősek otthonában. Egy régi kastélyt alakítottak át, óriási parkkal. Meglepődtem, Jimmy kitúrta innen a nagymamáját? Az öreglány biztos ápolásra szorul. Öregnek képzeltem, aszott bőrrű, görnyedt öregasszonynak. Látogatod? Heti kétszer-háromszor. Kidugta a fejét. Tölts magadnak, ha megszomjaztál, mondta. Már így is túl sokat ittam. Sokat? Másfél pohárral, nekem az sok, nem bírom az alkoholt. Hogy festek, kérdezte, és kiugrott a nappali szőnyegére szmokingban, világító fehér ingben, csokornyakkendővel. Az ujjai között joint. Nevettem. Nem állt jól rajta az öltöny, valamiért mégis vonzónak találtam az esetlenségét. Elképzeltem, hogy maga vasalja az ingjeit, és ez folytonos kompromisszumra készíti. Vagy nem is hord inget? Ha a nagymamáját látogatja, biztosan. Úgy látszik, átaludtam a telet, mondta, és itt a farsang. Széttárta a karját. És azt gondoltam, ha te a főgonosznak öltözől, nekem meg kell mentenem a világot. Én, főgonosznak? Nézz magadra. És valóban, az a tunikaszzerű, elől mélyen kivágott ruha, amit aznap estére választottam, kísértetiesen hasonlított Sophie Marceau kosztümjére a végjáték előtti jelenetben. A kikötőzörsben. Ráadásul a fekete harisnya. És azért írom, hogy kísértetiesen, mert ahogy magamra néztem, végignéztem magamon nyaktól a lábujjamig, szédülni kezdtem, mintha kísértetet láttam volna.

T.-t biztosan érdekelné, hogy Jimmy a légióban szolgált. A Francia Idegenlégióban, három évet. Miért álltál be, kérdeztem tőle. Valami szerelmi ügy miatt? Á, dehogy. Csak ki akartam próbálni. És mert jól fizettek. Ne beszéljünk róla. Lejárt a szolgálat, eljöttem.

Mélyen aludt, a szája nyitva, nem akartam felébreszteni. Sokáig vártam a taxira. Az utcán esőpermet, a levegő langyos, régen volt ilyen enyhe telünk. Szeretem a városnak ezt a mocskos arcát. A karácsonyi fények nem jutnak el idáig. A járda nedves, a tócsák tompán verik vissza az utcai lámpa fényét. Felnéztem a házra, kerestem, melyik Jimmy erkélye. Sötét volt minden ablak. ■ ■ ■

■ **Nagy Gerzson** 1975-ben született, Budapesten él, könyvvizsgálóként dolgozik. Mindkét eddigi kötete a Kalligram kiadónál jelent meg, az első 2020-ban *Délután apámmal* címmel, a második, az *Ablak az Ontario-tóra* 2022-ben. A fenti szöveg *Meddig él egy anya* munkacímével készülő új regényének a részlete.



Papírbabák, avagy lehet-e két hazád

Báránkám, báránkám

Mellettem a combnyaktörött idős hölgy, aki néhány hónapja repatriált Ausztráliából, és erős erdélyi akcentussal beszél, de kikérte magának, mert ő idevalósi ötvenhatos magyar, hangosan horkol. Órák óta forgolódom, nem tudok aludni. Kikászálódok az ágyból, és kisántikálok az előtérbe. A nővér a pultra dőlve bóbiskol, ijedten ugrik fel, amikor megérzi a jelenlétemet. Egyedül viszi a műszakot itt, a Rehabilitáción, késő estig meg sem állt.

– Elnézést – tényleg sajnálom –, elnézést. Pihenjen csak.

– Baj van? – Fájósan ropogtatja a derekát.

– Nem tudok aludni... – micsoda szemét vagyok, ő itt meggebéd a széken az éjszakában, én meg azon idegeskedek, hogy éjjel kettőkor még nem alszom.

– Kér egy altatót? – áll fel.

– Nem is tudom... – Most mit nem tudok? Hogy kérek, vagy nem kérek?!

Valószínűleg látja rajtam, milyen szerencsétlennek érzem magam.

– Tudja mit, doktornő – türelmes és kedves –, adok egy altatót. De inkább sétáljon egy kicsit, és utána feküdjön vissza, hátha mégis el tud aludni. Esetleg számoljon báránnyokat – mondja inkább viccesen, mint komolyan, és mosolyog is hozzá. Viszszamosolygok rá.

Belép a nővérrelkészítőbe, kis papírbucin hozza az egy szem altatót. Hosszúkás tabletta, közepén bevágással. Kettétörhető. Egy előadáson hallottam egyszer, hogy az altatót nem érdemes megfelezni, inkább vegyük be egészben. És időben, akkor, amikor még legalább öt óra van hátra az éjszakából. Hogy reggelre kimenjen a hatása. Hatkor kezdik a betegek mosdatását, vagyis már csak három-négy órám van. Lehet több is, mert nem mindig ébredek meg, a nővérek csendben járnak, mint az angyalok. Megköszönöm, pedig a babona szerint olyankor nem hat a gyógyszer.

Kétszer végig sántikálok a folyosón a járókeretemmel, belesek a kórtermek nyitott ajtaján. Amikor igazi orvosként dolgoztam, az ügyeletekben a kora estét szerettem, amikor minden elcsendesült és csak a betegek szuszogása szűrődött ki a folyosóra. Mint ha sok-sok gyerekem lenne, olyan érzés volt. Olyan bensőséges. A haldoklók terminális légzése is lehet szép, ha biztosítani tudnánk számukra a méltóságteljes elmúlást, de ebben a végtelenségig kizsigerelt rendszerben nem tudják, persze. Itt, a rehabilitációs osztályon nem hal meg senki, itt az aktív élet folytatására készítene fel minket.

Visszamegyek az ágyamba, és némi hezitálás után beveszem az altatót. Majd elkezdem számolni a bárányokat.



Mélyen szóló kolompok hangja bontakozik ki a füstszagú falu felől felszálló ködből, szemben a dombról juhnyáj csorog az útra.

– *Miorița*, báránka, el tudjuk szavalni? – kérdezem.

Álmomban Esztivel és Mimivel vagyok.

Annak a falunak a szélén állunk a nyirkos hajnalban, ahonnan egy héttel ezelőtt egy egész nyáj átkujtorgott a román–magyar határon, és hat és fél nappal azután vagyunk, hogy a környéken végigsuttogott hír szerint az ügyeletes határőrt egészen közelről fejbe lőtte a felettese.

Most kezd pirosodni a senkiföldje fölött az ég ott, ahol összeér a fákkal. Fázunk.

– *Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai, Iată vin în cale, se cobor la vale, trei turme de miei, cu trei ciobănei.* – Kórusban szavaljuk, ahogy a bal-ladában, *az úton ím jönnek, lefelé a völgynek.*

Eszti szokás szerint nevet, ragyog az arca. Mimi teátrálisan gesztikulál, de megszédül, utánakapunk, inkább ül le, mondjuk. *És három csobán: az egyik moldvai, a másik magyari, harmadik vráncsai. De amott a magyari és vele a vráncsai nagyban beszélgetnek, arról egyezkednek, mikor az este eljőve, majd az életére törnek, s megölik a moldvait, mert irigylük javait, mert több a birkája és büszkébb a nyája.*

– Indulnunk kellene már – mondja Eszti Lacinak –, idő van.

– Én nem tudok, nem érzem jól magam. – Mimi nagyon sápadt, és a szokásosnál is soványabb. Leül az útszéli kilométerkőre. Próbálom kiolvasni a falu nevét, de hiába élesek a betűk, nem sikerül, talán mert a valóságban nem vagyok ott. Mimi alakja feloldódik a hajnali ködben. Ne aggódj, kacsint rám Laci, ők már hónapokkal előttünk járnak, mert az idő nem konzekvens, és mert nekik egyből sikerült átszökni.

A feltöredezett aszfalt fekete szemgödreiben víztócsák remegnek, hallani, ahogy fröccsen benne a juhok lába. A nyáj eleje már az úton van, a vége még a dombon, néhol kiválk egy-két bárány, egyedül szaporázzák, az árok előtt mégis beleolvadnak az övéikbe, mintha tudnák, hogy az ember járta út nem biztonságos. A csobán egykedvűen ballag utánuk, két loncsos kutya kíséri, le-



szegett fejfel ügetnek. Nem szól a kutyákhoz, csak néha halkan a juhokhoz, és hagyja őket szépen beforogni a legelőt átszelő földút melletti kúthoz. Néhány kicsi bárány is szaladgál közöttük, az egyik nagyokat ugrik, Eszti nem tudja levenni róla a szemét, *mioritã laie, laie bucãlaie*, ismételtegi magában, néha a gyereket is így ringatta, *báránykám, báránykám, fãin kis jóságkám*. Nesztelen folynak a könnyei, legfeljebb egy év, suttogja neki Laci, egy év és utánunk hozza a Vöröskereszt. Az jár a fejében, hogy még nem lenne késő visszafordulni. Az elillanó hajnal és az elhaladó nyáj mögött többszólamú csengők hangja száll.

Szénásszekér áll meg mellettük, középkorú férfi száll le róla, körülnéz megbizonyosodni, hogy nem látja őket senki, aztán egyetlen szó nélkül emeli fel a takarmány tejet, nem néz rájuk, a fejével int, hogy oda másszanak. Ők ketten elfészkelődnek, az ember kerges keze remeg, amikor elrendezi rajtuk a dohos szénát. A nyár illata régen a múlté. Az ember újra körülnéz, hátratulja kalapját, és a pufajka kézelőjével megtörli izzadó homlokát. Arra gondol, hogy még nem lenne késő visszacsinálni.

Hó, mondja halkan a lovaknak, meglódul a szekér, a paták kopogása belevész a mögöttük ébredező határ neszezésébe. Nyugatnak tartanak.

A rakományt elringatja a szekér dögése, *hózd a nyájad tisztásra, ahol friss fű várja*, suttogja Eszti, nemsokára átjutunk, nem tart sokáig, ugye, de inkább magát nyugtatja, mintsem kérdezi. Ne beszélj, szorítja meg a kezét Laci, és megint csend lesz.

Két egyenruhás áll az út közepén, az egyik felemeli a karját.

Hó, mondja az ember, és megállítja a lovakat. Biztos nem visz senkit, kérdezi patogva a határőr, biztos nem, néz le rá az ember a bakról, és megbicsaklik a hangja a román szótól. Tanácstalanul emeli fel a vállát, de kimondani nem meri, hogy meg lett beszélve, mert azok ketten vannak, és a másiknak tisztí ragjelzése van. Az, amelyiket ismer, és amelyikkel megosztottak a Laciék pénzén, egy Dacia árán, elkéri a vasvillát és odaadja a másiknak. Az embert másodsorra is leveri a víz. Nem érti, mi történik. Pufajkája alá bekúszik a következő percek előrehozott rémülete. Beleszúrhatom, kérdezi a tiszt emelt hangon és összeszorított szájjal mereven nézi a szénát. Hangja olyan közel van azokhoz, akik benne fekszenek, mintha egyenesen hozzájuk beszélne. Csak viccel az ember a pénzéért, mondja magának Laci, csak ugratja őket az a rókaképű, de tudja, hogy nem így van, valami sokkal rosszabb történik velük.

Eszti moccani sem bír, és már Laci kezét is elvesztette. Vége van, meg fognak halni, és ő nem tudja, milyen ez, *mioritã laie, laie bucãlaie*, mi lesz a gyerekkel, és még ő maga is csak egy gyerek, *akkor te báránykám, anyámnak irgalmazzá, ezernyi sok madárkák, csillagokból fáklák*, és összeszorítja szemét és a száját, nem tud uralkodni teste remegésén, senki nem mondta, hogy ez ilyen lesz, hogy meghalni milyen lesz. Jobb lett volna el sem indulni, suttogja Laci a szénába, vagy legalább visszafordulni, ne haragudjatok rám, és otthon hogyan tudják majd megbocsátani nekem, és miért nem mondta soha senki, hogy a döntés súlya milyen lesz, és hogy a megváltoztathatatlan ilyen lesz.

Az ember leszáll a bakról, a tiszt visszaadja neki a vasvillát.

– Mutassa, mit visz!

Elkezdik bontani felettük a szénát.

– Másszanak ki onnan – mondja nekik a tiszt.

Lekászalódnak a szekérről, Eszti zavarodottan szedegeti a kabátjáról a szálakat.

Elvisz az álom, már nem vagyok velük, messziről nézem, ahogy autóba rakják és elviszik őket. Mosdatókocsi zörgését hallok, víz csobogását. Nagyon tompának érzem

a fejem, soha többet nem veszek be altatót, ígéretem magamnak, és bódultan visszaájulok.

Dohos pincében vagyunk, a sarkokban tenyérszíri pókhálók remegnek. Eszti orrából, szájából vér csorog.

– Ne nézz rám ilyen ijedten, nem fáj – mondja. – Pedig akkorákat üt, hogy attól félek, kiveri a fogaimat.

Rám mosolyog. Megvan minden foga. Véres, de megvan. De tényleg nem fáj, nyugtatgat, ilyen helyzetben nem érzed a fájdalmat. Az egyik férfi egy rongyot nyom a kezébe.

– Megtörölheti magát!

– Segíts – fordul felém Eszti.

Letépek egy csíkot abból, amiről Jézus halotti leple jut eszembe, tampoont csavarok belőle, és bedugom vérző orrlyukába. Felszisszen.

– Jobb így? – kérdezem.

Bólint.

Lacin még ütések csattannak.

– Üljön le – néz rám a másik férfi.

– Én nem..., én nem vagyok itt – próbálkozom, de megragadnak és lenyomnak egy billegő székre, eláraszt a rettenet.

Papírt kellene tenni a szék bal első lába alá, összehajtogatott kartonlapocskát, kis színes kartonlapocskát, amire normális emberek normális szöveget nyomtattak, és akkor normális helyen lennék egy normális világban. A kezemet hátrakötik, a bokámat a széklábakhoz rögzítik, miért nem tudok testen kívülre kerülni, könyörög minden sejttem, nem akarom ezt tiszta tudattal átélni, mindent megteszek, kérjenek tőlem bármit, kérem, mondjátok meg nekik, amit akarnak, kérem.

– Kinek adtátok a pénzt? – ordítja újra a férfi.

Lacin eltörik a bot, a férfi káromkodik. Mondjátok meg, üvöltök némán. Valljátok be, és legyen már vége!

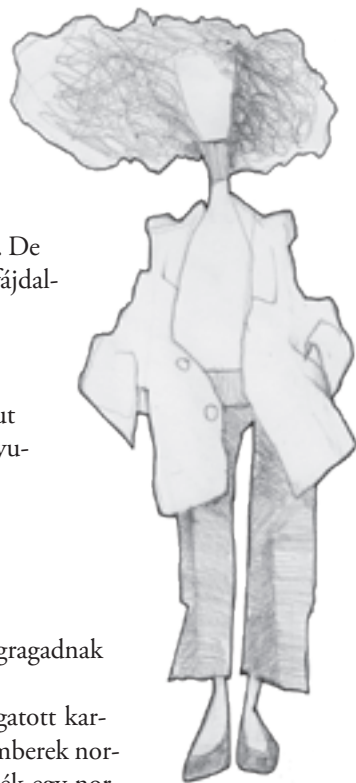
Nem mondják. Csattan a tenyér, puffan az ököl. Aztán vége lesz.

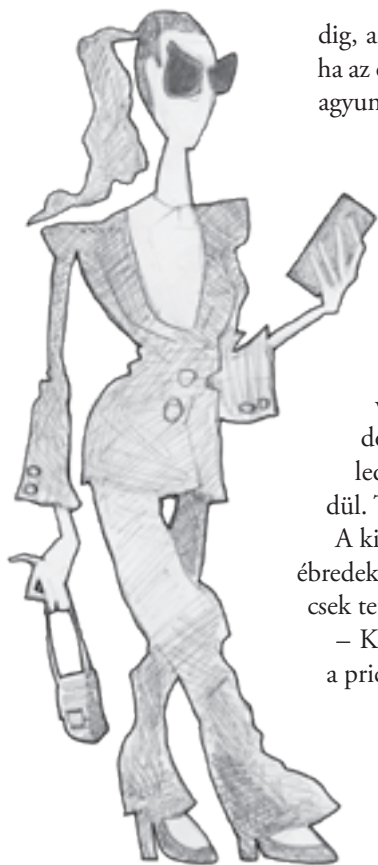
Hosszú folyosón vonszolnak végig. Nincs erő a lábamban, minden lépésnél úgy érzem, összecsuclok. Érzik elnehezedett, bizonytalan mozgásomat, erősebben fognak, néha megemelnek, hátra bicsakló lábujjaim hegyén visznek-húznak. Csend oson a lépteink és a neoncsövek sercegése mögött. Zöldre mázolt vasajtót látok, nehézkesen, hörögve nyílik, nem akarok bemenni, erőltlenül vinnyogok, a kilincsbe kapaszkodva próbálom kint tartani magam, esélytelenül. Belöknek.

– Ne félj – mondja Eszti, és leültet a priccsre.

Megértem miért adott fel minket az a határőr, suttoja. A határátlépő birkanyáj miatt. Pirospontot akar kapni azzal, hogy minket beszoigáltat. Elöléptetést. Vagy prémiumot. Amiből cipőt vesz a gyerekének télre. Kislacika is mindig kinövi a cipőit, magyarázza. Eszti mindig mindent és mindenkit megért.

Mire befejezi, elér a szag. Édeskés, a nyelvemen is érzem, ismerős rozsdaíz, a kórleltan gyakorlatokat idézi, ahol a szétbontott testet kellett nézni az álló amfiteátrumban, vulkánként tör fel gyomrom tartalma, öklendezem, savas-fémes hányás tolu a torkomba, elájulok, mondom és szeretnék elájulni, most rögtön. Legalább ad-





dig, amíg megszokom. De a bomló hús és az erjedő vér szagát, ha az orrunkban a rengeteg idegvégződés már nem is érzékeli, az agyunk, az agyunk az nem engedi megszokni, és ott marad minden levegővételünkben.

A sarokban egy fiatal fiú, teste csupa rászáradt vér.

– Meghalt – mondja Laci –, lelőtték szökés közben. Vagy agyonverték.

Add ide az aranyaidat, parancsol rám Eszti, és látom, hogy már egy marék ékszer van a kezében, nincs semmim, nézek rá, de van, mert tényleg, és a tenyerébe pottyantom az apró kékköves babafülbevalómat. Nem találhatják meg nálunk, magyarázza, és kidobja a fogda ablakán. Próbálunk aludni, mondja Laci és ledőlünk a szalmazsákra. Érzed? sűgja, nem vagyunk egyedül. Tele van bolhával.

A kimerültségtől súlyos álomba zuhanok, és amikor újra megébredek, már óriási hálóteremben vagyunk, háromemeletes priccszek tetején. Alattunk, mellettünk rengeteg nő.

– Köztörvényesek –, mutat körbe Eszti, miközben lemászik a priccsről. – Öltözz fel, megyünk a kukoricaföldre.

Az óriási, csíkos rabruha lóg rajta, semmitől nem véd. Eszti már tudja, hogy van itt egy székely fiú a szabóságon, ha sikerül odajutnunk, beveszi a nadrágunkat, és akkor kevésbé fogunk fájni. Pufajkát veszünk rá, nincs egyebünk. Kesztyűből is csak egy, Eszti szülei küldték csomagban, ezt megkapta, a pulóvereket elkobozták, húszpercenként cseréljük egymás között, másoknak is oda kell adnom.

A merevre fagyott kezünk csuklóig ellilul a mínusz húsz fokban. Fagyos kukoricacsutkákat dobálunk egyik helyről a másikra. Ki tud olvasni, ordítja az őr két hét múlva a szállingózó hópihéek és a fagyott kukoricaszárak között, alig néhányan teszik fel a kezüket. Eszti választja. Napi négy órán keresztül olvassa fel az utolsó pártkongresszus anyagát egy fűtetlen előadóban, kiejtésén erősen érződik az otthoni akcentus. Vastaps nem kell, mint a tévében szokták, ütemesen sem, de ha nyel, rászólnak, hogy ne álljon le, folytassa, *encore*.

Vödörbe pisilünk, minden mást csak este lehet a latrinán, ha valaki nem bírja tartani, vagy ha nem engedik ki, akkor a bűz is belekeveredik a harminchatágys terem levegőjébe. Egy idő után ezt sem érzi az ember, ahogy saját szagát sem. Talán mert az nem fontos a túléléshez.

– Az árpakása a legjobb – magyarázza Eszti, bűdös fakanalat adnak hozzá, öklendezek tőle –, ne izgulj, két-három nap alatt megszokod és te is szeretni fogod. A puliszkába a csutkát is beledarálják, ha nagyobb darabot találsz, köpd ki – mondja. – A káposztát mindenképp edd meg.

– Abban van a vitamin?

– Abban. – Én is vihogok.

Egyszer kenyeret is kapunk. Betesszük a párnánk alá, reggelre megeszik az egerek. A morzsát, amit meghagynak, mohón felcsipegetjük.

Ha akarom, kiszedik a szemöldökömet. Bólintok, hogy szeretném. Nagydaráb nő dirigál: húzz ki két cernát a bugyidból, kihúzok két szálát a szerda feliratúból, nincs is több bugyim, itt mindig szerda van, mint a *Söpredék*ben. Két ujjá közé csippenti, majd eltartott kisujjal, gyors mozdulattal rántja feszesre a cernát és tépi ki vele a szemöldökömet, és szisszenek fel minden kiszakadó szőrszálnál.

A börtön boldogsága tényleg létezik, mint ahogy a *bozgorság* vagy hazátlanság boldogsága is. A szépen ívelt szemöldök is boldogság. És az is, hogy Lacit felcsernek osztották be. Az árpakása is boldogság. Boldogság az is, ha estig nem fosol be. Eszti nevet, szeretem nézni a fogait, a szeme körül a nevetőránccokat, repkedő hajában a fényt, kezét, ahogy gesztikulál, a mozdulatot, amiről Mimi jut eszembe.

Apró boldogság morzskákból áll össze az életünk, éppen ahogy a mazsolás noteszunkba írtuk. Nem olyan bonyolult, csak észre kell venni.

Számolom a bárányokat, talán abba kellene hagyni, tizenkétezer-négyszázötvennégy, tizenkétezer-négyszázötvenöt, nincsenek gondolataim, tizenháromezer-hatszázhatvan, a karom kezd először remegni, tizenháromezer-hétszázötvenhatnál a lábam, aztán az egész testem reszket, mintha jeges vízből húztak volna ki. Kinyitom a szemem, a hajnal vörös és narancssárga színekkel ömlik be az ablakon, Eszti keresi a tekintetem, de nem látom, szétfoszlott a fényben. Fázom, reszketek, a világosság mindent kitakar.



– Ötvenhárom napig voltak bent – magyarázom a combnyaktörött szobatársamnak –, a decemberi forradalommal szabadultak. – Bár Lacit megkérték, hogy maradjon még néhány napig. Mert olyan sok volt a sebesült a városban, hogy nem fértek be a rendes kórházakba, kellett a segítség.

– És maradt? – kérdezi.

– Persze, hogy maradt. Pedig nem is orvos, csak férje egy orvosnőnek. De férfi. És az mégiscsak többet ér, mint egy doktornő.

A köztörvényesek pedig, miután pusztá kézzel hajlították meg az ágyvasakat, szétverték a börtönt és nőt akarok, ordították, és gyorsan elmenekültek, mert a forradalomból és a szabadságból csak ez érdekelte őket, de ezt nem osztom meg az idős hölgygel.

– Mi is megnéztük a tévében, amikor lelőtték a házaspárt – mondja és kiül az iszonyat az arcára. – Együtt az utca lakóival, mert tudja, kedves, olyan helyen laktam, ahol mindenki Erdélyből származott.

Évtizedek óta cipeljük magunkkal a börtön emlékét, ezerszer kifaggattam róla Eszti, mégis, ezeregyedszer is hallani akarom. Minél többször mesélik, annál jobban nevetünk a részleteken és az apró boldogságmorzskákon.



Havas Juli Székelyudvarhelyen született, civilben orvos, az irodalmi életben nem a saját nevét használja. Novellái a WMN, Szófa, Spanyolnátha, ÉS, Népszava, Felhő Café, HVG Extra Nő oldalain olvashatók. A *Nincs Hold, ha nem nézed* regénye, amely az elsőkötetes Margó-díj tizes listájára is felkerült, a Kalligram kiadónál jelent meg 2022-ben. *Papírbabák, avagy lehet-e két hazád* második regénye 2024 áprilisra várható.



Hanghordozó

Elmetektonika

Már éppen rászánta magát, hogy megkongatja a radiátor vascsövét, amikor a zaj abamaradt. Erőltlenül tápáskodott fel, és nyúlt a csavarhúzóért, hogy megütögesse a gázvezeték felszálló ágát, remegjen bele az egész ház. Nem foglalkozott azzal, hogy láncreakciót fog kiváltani, mert egyre többen kezdenek majd üzengetésbe a csövön keresztül, hogy hagyd már abba, mert felmegyek, vagy éppen le, mert ekkor már lehetetlen megállapítani, merre és merről, hogy kinek van baja kivel, de ez végül nem történt meg. Hogy csak szünet állt be vagy végérvényesen megszűnt a kopogás, abban bizonytalan, visszaaludni jó darabig képtelen volt. Nem hagyta nyugodni az eset, ami, és itt el kell árulja, mintegy önmaga felmentéseként, rendszeresnek mondható, habár szabályait nem fejtette még meg, de feltételezi, van oka annak, hogy miért mindig bizonyos órákban hallja ezeket a hangokat. Meg kell fejtse, mi lehet ez a rejtélyes hang, ez az egyenletes ritmusú kopogás, ami a legkíméletlenebb módon szétzilálja agyát azáltal, hogy szinte hallhatatlan, de még épp annyira irritáló, hogy elbizonytalanodjon annak valószínűsége felől. Ilyen egyenletes ütemű kopogást csak egy gép, vagy, és ez a megállapítás kergeti az örületbe, az agy képes produkálni, de nem úgy, ahogy, mondanom sem kell, mondta a leghatározottabban, egy épelméjű elképzei, hogy belül, valahol a szem mögött hallani a lüktetést. Nem, beazonosíthatóan kívülről érkezik, a hangforrás helye az ágya fölé esik. Hogy nem egy eszelős agyszüleménye ez, hanem csakis valamiféle gép lehet, abban erőltlenül ugyan, de megkapaszkodott, a zaj jellege mutatott némi hasonlóságot a lélegeztetőgép hangjával, amit működés közben kiad. Hogy miért erőltlenül, azt a gondolkodására olyannyira jellemző mechanizmussal tudja indokolni, ugyanis szüntelen két part között hánykolódik, hogy ez van, és egyszerre az, tehát hol ez van, hol az, mégis mindkettő együtt. Ebbe betegszik bele, az ez is és az is egyidejűsége teszi tönkre, az elmetektonika okozza veszét, ahogy nevezi. De cö-

vekeljünk le itt, mert a gép okozta zajtól eggyel továbblépve oda jutott, hogy a zaj okozója odafönt keresendő, tehát a felsőszomszédnál, mutatott a mennyezet felé, majd kényelmesen hátradőlt, mint aki túl van a nehezén, vagy egyszerűen csak megakadt. A felsőszomszédról az adás-vételi szerződés aláírásakor szerzett információt, egy meglehetősen rosszindulatú megjegyzés formájában, aminek igazságtartalmát, az ügyvéd és az eladó jelenlétében, igazolni vagy éppen cáfolni ugyan nem tudta, de most, így beköltözése után jó pár hónappal meg tudja ítélni, ha pontosan nem is. Mind a megjegyzés, mind az azt követő sóhaj, mely vigyorba torkolt, meglepte, és egyúttal összezavarta, mert valahogy nem illett oda. A megjegyzést pontosan kell idézze, emiatt elnézést kell kérjen, mert néhány másodperc gondolkodási időre van szüksége, ugyanis nem szeretne a tényektől eltérni, már csak azért sem, mert ezen információra alapozva alkotta meg, ha elmosódottan is, jövőendőbeli felsőszomszédjáról az első képet, mintegy megágyazva az elkövetkezendő eseményeknek. Pontosán felidézve tehát így hangzott a mondat: egy barom szomszéd is jár a lakás mellé. Ilyenformán értesült a szomszéd létezéséről, bár esze ágában sem volt azt gondolni, nem lesz szomszédja, az viszont baljósan hangzott, hogy az illető egy barom. De bolond lett volna ezen fennakadni, egy ilyen csip-csup ügyön, mégiscsak első ingatlanüzletét ütötte nyélbe, egy kiváló árérték arányú ingatlant vásárolt, de meg kell vallja, azt sem hallgathatja el, hogy voltak rossz sejtései a feltűnően alacsony árral, na meg a hirtelen eladási szándékkal kapcsolatban, amelyek beigazolódtak, most már látja. Mégsem időzött el a megjegyzés mértékén, az ügyvéd már amúgy is kifelé lökdöste az irodából, az előszobában várakozó ügyfelek tolongtak ugyanis, így egy kiáltással: itt egymásnak adják át a kilincset!, búcsút vett az előszobai pultépítmény mögött mosolygó titkárnőtől, és már rohant is a kiváló befektetésnek számító lakásba, elégedetten. Nagyszerű üzletet kötöttem, ezt hajtogatta még a villamoson is, a bútorszállítókat meg azzal fogadta, hogy csak tessék, csak tessék, nyitom az évtized nagy fogását!, majd kitérte a kétszárnyú ajtót a lépcsőház bejárata előtt türelmetlenkedő szállítók előtt, akik annyira feltűnően meg voltak izzadva, hogy az ügyvédi iroda klímájában lefagyasztott üzleti siker örömlállapota, amint rájuk nézett, elpárolgott. Egyből jobbra nyílik a földszinti lakás, kis kertkapcsolattal hátrafelé, erről álmodott, mióta városban él. Az emeleti lét neki idegen, a panoráma, legyen az bármiféle látvány, teljesen természetellenes, ezáltal felfoghatatlan. Évtizedekig befüggönyözött ablak mögött, lámpafény mellett élt, megtett mindent, hogy fedje: magasan a földfelszín felett jön-megy. Igyekezett a legszükségesebb alkalmakra tartogatni a le-föl lépcsőzéseket, és a legváltozatosabb módon kiiktatni a szellőztetéseket, de ezek a legvigasztalanabb pillanatok rendre felhívták figyelmét az emeleti létre, és ha mégis megfeledezett erről, azt csak a határtalan fantáziájának köszönhette. Fantáziám már gyermekkoromban is szóbeszéd tárgyává lett, és itt cövekeljünk le újra, a fantáziánál, mondta, és az asztal fölé hajolt, hogy elérje a szalvétát. Ezen a ponton találkozik össze a felsőszomszéd és ő, pontosabban felsőszomszédja és fantáziája itt keresztezik egymást, amire azonnal rá is világít a történet folytatásában, csak mielőtt ezt megtenné és visszatérne a rejtélyes zörejekhez, meg kell értesse velem, mit is jelent a tényleges határtalan fantázia, ami nem általánosságban értendő. Gyakran hallani, mintegy kiüresítve, hogy ne fantáziáljál már, meg hogy ennek aztán van fantáziája, vagy túlteng benne a fantázia, mikor éppen felnagyít vagy képzelgésbe kezd, de ennek semmi köze a fantáziához, ez könnyen érthető. A tényleges határtalan fantázia, ami a fantázia, az más, ezt kell tehát megértenem úgy, hogy erről beszélni, elméletet tákol-

ni köré és abból, lehetetlen és teljesen felesleges, ezt ilyenformán bemutatni, annak jelentését így felfogni roppant nehéz, pedig feltett szándéka, hogy ezt megértesse velem. És ekkor magasra emelte a szalvétát, az asztal fölött csüngő villanykörte felé, és annyit mondott: ez nem szalvéta, majd letette, aztán újra fel, azzal a megjegyzéssel: ez szalvéta, és le, aztán hátradőlt. Mikor már hosszú ideje nem feleltem semmit, hogy értem vagy nem értem, azzal folytatta, semmi nem változott, leszámítva a semmit, majd elégedetten bólintott, hogy látja, megértettem, és folytathatja, mert enélkül be kellett volna fejeznie, és felnevetett, majd kicsorgó nyálát letörölte a szalvétával, mire annyit mondtam: nem törölte le, és felnevettem. Legalább annyi ideig neveltünk, ameddig csöndben ültünk, aztán mihelyst visszarendeződött, tovább folytatta az elbeszélést, tovább folytattam a hallgatást, továbbra is azzal a figyelemmel, ami, hogy mást ne mondjak, elvárható, miközben az asztal alatt szakadatlan babráltam egy hosszú cérnaszállal. Feltekertem, majd lehúztam, akár egy gyűrűt, aztán kibogoztam, majd feltekertem és lehúztam, és így tovább. Ahogy hallgattam, hogy tehát a rejtélyes zaj minden kétséget kizáróan odafentről, a felsőszomszédtól ered, azon gondolkodtam, ez a cérnaszállbabrálás pontosan illik a hallgatáshoz, nemhogy elveszi, összpontosítja figyelmem. Most éppen a kibogozásnál tart, miközben végeztem a kibogozást vele együtt, és azzal egy időben, egyszersemind. Hogy milyen felfedezést tett, el kell mondja, folytatta, miután másnap, a rejtélyes kopogtatás hajnalát követően, jócskán délfelé, mert végül a kimerítő forgolódástól és a megfeszített gondolkodástól, hogy akkor ez agyszülemény-e, vagy tényleg a felsőszomszédtól származó zajjal áll szemben, vagy mindkettővel egyszerre, mégis visszaaludt és el, tehát ebédidőben fellépcsőzött az emeletre, aztán vissza, majd ismét fel. Tizenkilenc fokot számolt meg, a lépcsőpihenőig nyolcat, aztán tizenegyet. Hogy szokatlan konstrukció, azt már az ajtó előtt állapította meg, amint bekopogott a felsőszomszédhoz, majd becsengetett. Mikor azt mondta: ott állt előttem, akaratlanul is az összegyűrt szalvétára néztem, majd a cérnaszálra, tehát le az asztal alá, aztán hirtelen fel, mert egyszerre elszégyelltem magam. A lehető legilletlenebb dolog a földet bámulni, még ha a cérnaszálát bámulom is, ráadásul most, amikor eljutott odáig, hogy kitárult az ajtó, és azonnal fürkészni kezdte a lakást. Abból a nézőpontból pontosan a hálósobába látni, ahogy arról már meggyőződött, mert nem bízhatta a véletlenre a dolgot, amint elhatározta, fellépcsőzik és becsönget, hogy a végére járjon, mi okozza a rejtélyes zörejt, tehát hogy agyszülemény-e vagy sem, vagy mindkettő egyszerre, feltérképezte a várható látványt, beállt saját ajtaja elé, és megállapítást tett: pontosan a hálósobába látni, hacsak nem történt az évek során átalakítás, gondolta még a földszinten. Néhány másodperc elegendő lesz arra, hogy beazonosítsa a zajforrás helyét, ahol, mint gyanította, valamiféle gép áll, működésekor egyenletes zajt hallató gép, ha a szoba ajtaja nyitva lesz. A rejtély, ezzel le is lesz tudva, így vagy úgy, már csak tudatnia kell a felsőszomszédval, hogy szüntesse be az őt örületbe kergető zajt, okozza akármi, bármi, és helyezze át azt egy másik helyiségbe, vagy egész egyszerűen hajtsa ki, bánja is ő. De amint megpillantotta, megértette, ha nem taszítja félre, lehetetlen bármiféle felfedezést tennie, még csak azt sem döntheti el, hálósobája felett miféle szoba van, nemhogy miféle gép, ugyanis meghökkentő méretű test támaszkodott az ajtónak, kezében egy plüss diplomodocus. Megdöbbenésének hangot adva egy lépést hátralepett, majd lábujjhegyen nyújtózkodva mégis tett egy próbát, hogy belessen, aztán leguggolt és föl, újra lábujjhegyen, majd le, oldalra és vissza, aztán szökkenet egyet, de semmi. Agyszülemény, bökte ki végül továbbra is rés után kutakodva,

némileg csüggedésre utaló, lassuló mozdulatai közepette, hogy tehát ez mégsem fog olyan egyszerűen leperegni, ahogy azt elgondolta. Ebben a helyzetben, állapította meg, még azt is szükséges tisztázni, egyáltalán mivel áll szemben, mert ezt addig nem döntötte el, úgy végérvényesen. Volt, hogy ezt gondolta, aztán azt, de hogy ez agyszülemény-e, vagy egy minden tekintetben valóságos gépezet, azt a feltárulkozó látványra bízta, a hálószobája feletti szoba látványára, végtére is ezért jött fel, hogy eldönthesse, akkor a fejében, a határtalan fantázia alkot vagy sem. Felszólítani valakit arra, hogy távolítsa el a zaj forrását, mikor annak helyéről, hogy a fejében vagy a szobában keresendő, semmi biztosat nem tud állítani, észszerűtlen cselekedet, minden tekintetben. A legkevésbé sem kívánt faggatózásba bocsátkozni, nem számított rá, hogy erre sor kerülhet, ahogy arra sem, el kell kezdje magyarázni, hogy nap mint nap, bizonyos órákban hangokat hall, és mikor ezt kimondta, hangokat hall, egyszerűen eltorzult az arca. Egy idegen előtt megvallani, hangokat hall úgy, hogy nincs annak tudatában, a fejében és a fejből, vagy a szobában és a szobából születnek és származnak a hangok, kész öngyilkosság, mert ha a fejében, tehát a fejből, akkor kitűzheti a kitűzött, hogy bolond, felolvashatja halálos ítéletét, és ezzel mindennek vége. Ha megbizonyosodhatott volna arról, hogy nincs gépezet, semmiféle zajt okozó gép, akkor egész egyszerűen elnézést kért volna a zavarásért, vagy, mint ahogy azt kigondolta, bemutatkozott volna, még azt is el akarta árulni, végtére is szomszédok lennének, hogy ő egy ápoló. De nem bizonyosodott meg arról, sem az ellenkezőjéről, ilyenformán sarkon fordulni esztelenség, gondolta, befelé!, nincs más lehetőség, befelé!, megfutamodni, azt már nem, befelé!, egyre csak ezt mondogatta: befelé!, miközben azon tűnődött, milyen indokkal, a házkutatás célját mivel leplezze. Hogy időt nyerjen, azt találta mondani: még sosem jártam az első emeleten, a földszint pontosan olyan, mint az első, feltehetően mint a második emelet, és így tovább, a gazdaságossági szempontok, de a szobák elrendezése mutathat eltérést. Igen, ez jó irány, a szobák elrendezése, tovább, befelé!, nappali, félszoba és konyha, hálónak leginkább a félszoba felel meg, remek, helyben van, a lehető legcsendesebb szoba egyből balra a félszoba, és biccentett, jelezve, hogy a balra, a bejárati ajtóval szemben állva értendő, majd odamutatott, hogy félreértésre ne adjon okot. Az eltéréseknek tehát van esélye, hiszen elég csak egy kreatív tulajdonos felkiáltása: kiütöm a falakat!, és kiüti a falakat, vagy: felhúzok egy falat!, és felhúz egy falat, persze nem a félszobát választja ketté, az abszurd, csinál három félszobát, miért ne, befelé!, balra egy jókora nagy szoba, összenyitva a nappalival, számtalan variáció létezhet egy ilyen kreatív tulajdonos fejében, nem csak ez a kettő. Kreatív tulajdonosoktól pedig hemzseg egy ilyen ház, és amint kimondta: hemzseg egy ilyen ház a kreatív tulajdonosoktól, egyfelől arra gondolt, befelé!, másfelől, hogy miért ne lehetne a koloszsus is egy ilyen kreatív, a kreatívok barmok, aki használja a fantáziáját, az barom, a leglehetetlenebb fajta a kreatív, mindig így vélekedett, miközben megvetéssel hallgatta: használd a fantáziád valamire, akármire, bármire, csak használd!, és ez alatt nem a határtalan fantáziát érti, mert a határtalan fantáziát lehetetlen használni, egy szalvétát lehet használni, de a határtalan fantáziát lehetetlen, aki kreatív, mindössze kreáló, de hát mit lehet kreálni, csakis, ami még nincs, azaz ami nem is volt, a semmit. De inkább gyerünk, befelé!, hajtogatta, látni akarom, amit hallok, vagy nem látni, befelé!, csakis befelé, semmi esetre sem lefelé, addig legalábbis nem, amíg nem tudja alátámasztani és kijelenteni, hogy akkor ez agyszülemény vagy sem. De feleslegesnek bizonyult a vargabetű, eredményességét tekintve mindenképpen, mert alighogy nekifogott a lakás-

átalakítás további variációinak bemutatásához: fürdőszoba áthelyezés, konyha-felsőszoba csere, konyha összenyitás, ilyen sorrendben haladva, a felsőszomszéd egyetlen kérdéssel, ami az események legkedvezőtlenebb végkimenetelét vetítette előre, félbeszakította, pontosabban belefojtotta a szót, hogy tudniillik mit akar. Ezzel a kérdéssel, túl azon, hogy határt szabott egy további kerülőút építésének: eddig és ne tovább, értésére adta, hogy fondorlatnak itt helye nincs, ha be akar jutni, akkor mégis félre kell löknie, mert az tiszta sor, hogy a kérdésre, hogy mit akar, nem felelheti azt, hogy az őt örületbe kergető zaj forrásának helyét kívánja meghatározni, hogy a fejében vagy a szobában, ezt nem felelheti, márpedig arra, hogy mit akar, ez lenne az egyértelmű válasz. Mégis inkább fellököm, és egy lépést ismét hátrébb lépett, hogy legyen helye megirmodni, leszegett fejjel, akár egy bika nézett maga elé, befelé!, hajtogatta továbbra is, befelé!, és ez a befelé úgy hatott, még ebben a félhomályban is, mintha égő szemekkel fújtatna, készen arra, hogy felökleljen mindent maga előtt. Abbéli félelmem miatt, hogy valóban felökleli az asztalt, a poharak helyett a szalvéta felé kaptam, hogy leemeljem, de a hirtelen mozdulattól elszakadt a cérna. A cérnaszálabrálásnak ezzel vége, a kibogozás után még feltekertem, de nem húztam le, elszakadt, éppen mikor az örület határához ért, és elnézett a távolba, először a kolosszus feje fölött, majd a lába elé. Nézte az előtte heverő gumi lábtörlőt, és megállapította: ez egy fröccsöntött lábtörlő. Szemét nem tudta levenni róla mindaddig, míg fel nem fogta, amit lát, mert egyszerre kiélesedett a rövidre vágott gumisörtékből összeálló felirat: welcome. Amint elolvasta, welcome, nevetőgörcs fogta el, befelé!, mit akar?, és welcome!, nyelte vissza a szavakat, meg sem kísérelve, hogy elfojtsa a nevetést, hagyta, hogy rázza, miközben már az egész lépcsőház a nevetésétől visszhangzott, sőt rengett, már attól lehetett tartani, mindenki kitódul, hogy már megint mi ez az istenverte láрма, ez a fene nagy jókedv, de ő egyre csak nevetett és nevetett, már nem foglalkozott azzal, mit hallott akkor, tehát hogy mit hall szüntelen odalent, mit hall most, vagy éppen mit kellene hallania, és az már végképp nem izgatta, mit fog hallani, miután lelépcsőzött és elnyújtózott. Ebben az örületes nagy nevetésben tehát minden távolinak tűnt, múlt és jövő egyaránt, miközben a jelen teljes mértékben megsemmisült, pontosabban folyamatos megsemmisülésnek volt kitéve és van kitéve még most is. Egyszerre befelé!, aztán meg welcome!, csüngtek a szavak a nevetés füzérén, de a befelé már szelíden csengett, mintegy megolvadt és össze, befelévelkám, inkább ilyesféleképpen hangzott, mint egy elfeledett, szintetizáló nyelvjárás varázsszava, ami vágyódást és szenvedést egyszerre képes kifejezni, gondoltam, ahogy hallgattam alábbhagyó nevetését, valahol a lábtörlő mögött állva, abban a reményben, hogy mindez nem agyszülemény. ■ ■ ■

Semmiség

Csak egy semmiség miatt kérem, látogass meg. Ne számíts semmi különlegesre, egyszerűen egy semmiségről van szó, homokszemekről, és ezt szó szerint vedd. Homokszemeket fogsz látni, mikor meglátogatsz, üvegcsébe zárt homokszemeket, nem gépeltet el. Előre jelzem, hogy ne érjen csalódás. Amit felfedni kívánok, az mindössze az üvegcsébe zárt homokszemek látványa, amire nem lehet mondani: ez gyönyörű, még kevésbé azt: még sosem láttam ehhez foghatót. Így amit látni fogsz, az nem nyújt semmit, éppen ettől nevezem semmiségnek. De ez téged ne zavarjon, legkevésbé se tántorítson el szándékodtól, hogy felkeress. Ne táplálj a leírtak ellenére ábrándot a mégis különleges iránt, mert biztosíthatlak, számodra a homokszemek semmiségként fognak megmutatkozni, semmint különlegesként, számodra ezek csak homokszemek maradnak, míg számomra *a* homokszemek, és ez így van rendjén. Emiatt nem ébredhet benned hiány, a semmiség nem kelthet hiányt. Remélt látogatásod örömmel tölt el, még úgy is, hogy tudom, egy semmiség miatt kérem látogatásod. Biztosíthatlak, semmi fájdalmat nem okozol azzal, ha visszautasítod kérésemet. Tudom, ezzel nem engem utasítasz vissza, hanem a meghívást. Mindemellett ki utasítana vissza egy semmiséget? Azt is gondolhatnám, egy semmiséget képtelenség visszautasítani, és ezt is gondolom. Ezért olvashatod ki levelemből a látogatásod felől érzett megelőlegezett bizalmat, látogatásod okvetlen bekövetkezését, szinte már-már eszelős jövőbelátásom kódjait, hogy el fogsz jönni, egy semmiség miatt, éppen a semmiség okán.

Kihelyezem az üveget az íróasztalra, nézem az üvegcsébe zárt homokszemeket; a tengervíz felkavarja a homokot. Felcímkézem az üveget, a levelet újra olvasni kezdem. Hol a szövegre, hol az üvegre pillantok, mintha ünnepi beszédet mondanék egy megnyitón: a publikumnál a publikumra nézek, a semmiségnél az üvegre. Tisztelt nagyérdemű publikum, és kinézek a lap mögül, egyszerűen egy semmiség, és ránézek az üvegre, majd folytatom a felolvasást: megtiszteltetés, hogy egy ilyen megbecsült publikum előtt beszélhetek, és végignézek a publikumon, ki utasítana vissza egy semmiséget, és ránézek az üvegre. Valóban semmiség lenne? Tette fel a kérdést a lakásában, és a rekeszekre mutatott. Rekeszekben sorakoztak a tengervízzel és homokkal töltött üvegek. Mintha egy kocsmá raktárában lennénk, olyan a szobám, rekeszek között élem az életem. Visszataszító ez a szoba, azt gondolhatnád, volt, hogy magam is erre jutottam, tévesen. Egy reggel arra ébredtem, hányingerem van. Kinyitottam a szemem, és elfogott a rosszullét. Oldalamon feküdtem, így a rekeszeket pillantottam meg elsőként. Ágyam jobb és bal oldalán is falként tornyosulnak fölém. Feküdtem, és szüntelenül azon gondolkodtam, mitől ez az irdatlan hányinger. Csak nem a rekeszektől? A mennyezetet bámultam: a hányinger szűnt. Oldalra fordultam: a hányinger fokozódott. Csak a testtartás miatt lehet, így okoskodtam, semmiképpen sem a rekeszek látványától. Hanyatt feküdtem: a hányinger szűnt. Hanyatt fekvé fejem oldalra fordítottam: a hányinger fokozódott. A mennyezetet bámulva ödöngtem fejben, fekvé maradtam sokáig, míg a hányinger teljesen meg nem szűnt. Mikor magamhoz tértem, mindenhol, amíg a szem ellát, homok. A tenger visszahúzódva, hajnali apály. Átfordultam, tejfehér ég

zuhan rám. Felkeltem, és letakartam lenvászonnal a rekeszeket, majd visszafeküdtem. Oldalamon fekve néztem a lenvásznat, és vártam a hányingert. A hányinger nem jött, a rosszullet elmaradt. Rekeszek között járkálni olyan, mint könyvtár polcai között járkálni, ahogy raktárban, javította ki magát. A könyvek között szükségtelen gondolkodni, minden a könyvekben van. Elég csak a könyvek között sétálni, és szédület fog el, le sem kell emelni a polcra. Ha a rekeszek között sétálok, előttem a tenger, a tengernyi homok. Kimondom: Flaubert, és homok ropog fogaim közt, kimondom: Proust, és só csípi a nyelvem. Könyvek között nem lehet mást tenni, mint eltűnni, felszívódni akaratlanul, ott nincs változás. Ezek az üvegcsék tökéletesen egyformák, színültig vannak tengervízzel, harmadáig homokkal. A hét első napján összekeverem az üvegcséket, teljesen önkényesen, rendszertelenül. Ilyenkor arra gondolok, egy mondat szavait is tetszőlegesen felcserélhetem, a mondat jelentése nem változik, az üvegcséket is felcserélhetem, jelentésük nem változik, már amennyiben van jelentésük. Egy hét elteltével már elfelejtem, melyik üvegcsét hova helyeztem át, meg sem kíséreltem felidézni mozdulataimat, épp elég az: tudom, változás állt be. Így vagyok mindennel. Ki lennék szolgáltatva a változásnak, ha nem mennék elébe. Ülök a szobámban egyedül, és arra gondolok, mindjárt megszólal a csengő, biztosra veszem, látogatóm lesz. A magánynak jobb mielőbb búcsút inteni, mert már küszöbön a látogató, így ingerlem magam mindaddig, míg elhatározom, vendéget hívok. Várom a vendég érkezését, tudom, mindjárt megszólal a csengő, így nem vagyok kiszolgáltatva a váratlan látogatásnak, fel vagyok készülve rá. Mielőtt apám meghalt, öt nővérem közül a legidősebb azt mondta, készülj fel a halálára, mert elkerülhetetlen a tragédia, apánk fiatalon fog elmenni. És attól kezdve nem tettem mást, mint készültem. Kimentem a búzaföldre, és néztem az aratókat, amint tonnaszám aratják a búzát, de nem segített. Kimentem a vágóhídra, ahová tilos volt belépnem, órák hosszat álltam a kerítésnél, hallgatóztam, de nem segített. Belopóztam az állatok közé, néztem a bölléreket, amint hajtják hordaszám a jószágokat egy szűk járat felé, a járat végén egy zsilipkamrába, az sem segített. Egyre kevesebbet érintkeztem apámmal, mert egyre több időt töltöttem a vágóhídon, miközben fejben apám betegágya mellett ültem. Így visszagondolva nővérem szavaira, ha akkor nem is, de idővel rádöbbentem, a lehető legjobb tanácsot adta: elébe kell menni az eseményeknek, fel kell készülni minden eshetőségre. Apám halálára nem tudtam felkészülni, a gyermekkor váratlan eseményeire nem tudtam felkészülni, most viszont már el vagyok készülve. A sírnál tehát szemek néztek rám, halottas ágyánál tehát egykedvű bőgését hallottam, fejből nővérem szavai párologtak, immár dorgáló szavak: nem készültél fel. Most már pontosan tudom, amire nem készülök fel, az bármikor rám törhet, és attól kezdve életem végéig zaklatni fog, rendszertelenül. Kiiktatom a váratlanul ért esemény emlékét, mégis váratlanul felüti fejét. Apám azóta is velem él, a leghelyetlenebb helyzetekben hívja fel figyelmem létezésére. A legnagyobb küzdelmet éppen ez jelenti számomra, semlegesíteni a váratlanul ért esemény emlékének váratlan felbukkanását. Hogyan lehetséges ez? Ébredhet kétely a választ illetően. Megmondom, mondta a rekeszekre támaszkodva, csakis a szüntelen előhívás által, folyamatosan tartó expozíció módszerével, azáltal, hogy a bekövetkezett váratlan esemény emlékét mindvégig jelenné teszem, nem hagyom felbukkanni, mert szemem előtt van. Így épül a rekeszfal hónapról hónapra, hétről hétre, van, hogy napról napra. Gallonszám megutaztattam a tengervízet, vödörszám a homokot. Kezdetben napokig lapátoltam a homokot, öntöttem a tengervízet az üvegcsékbe, ma már egyre kevesebb

vehemenciával dolgozom az üvegcsék feltöltésén, mivel a rekeszfal látványa tökéletesen láttatja a váratlanul bekövetkezett esemény emlékét. Persze a folyamatot nem állítottam le, az üvegcsék megtöltése gallonból és vödörből nem maradhat el, mert olykor megesik, azon kapom magam, míg a rekeszeket nézem, hogy nem azokat látom, és ilyenkor azonnal visszahőkölök attól, hogy a rekeszfal számomra megszűnt, megszoktam, és amit megszoktam, az nincs, még ha nézem is. Odaguggolok a vödörhöz, és lapátolni kezdem a mérőegységbe a homokot, felemelem a gallont, és önteni kezdem a tölcserbe a tengervizet, majd az üvegcsét elhelyezem a rekeszbe, és ekkor tudom: a rekesz változik, minden megváltozott. Nyaranta anyámmal és nővéreimmel azon a partszakaszon üdültünk, még évekkel azután is, folytatta, hogy váratlanul bekövetkezett, amire nem készültem fel. Oda terítettük elnyújt törölközőinket, a leégett bőrt dörzsölő homokba, ahol váratlanul ért a tengervízbe kiáztatott esemény. Évekkel azután is saját testem gödrébe feküdtem vissza, mélyítettem, amíg a széljegyzet dagály elmosta a tintanyomatot, mert többször megkértem nővéreim közül az egyiket, aki számomra az életre szóló intelmet adta, hogy ásson be, és temessen el a homokba, mint ha a felszín alatti rétegekben maradt volna valami azokból az édes nedvekből. És kéresemnek eleget téve beásott a nap különböző időszakában. Kedve van ázni, arra gondoltam, kislapáttal haladni a mélység felé, miközben egyre sűrűbben tokozódtam emlékeimbe. A váratlan esemény részletei elborítottak, mint testemet a homok, és ott, a hantolás közepette, mint egy valóságos diadém, megjelent előttem az egyenlet: egy lapát tengervízzel átitatott homok egyenlő egy emlékfoszlánnyal, homok és tengervíz elegye időkapu. Megértettem, van módszer a váratlanul bekövetkezett eseményt kísérő emlék váratlan felbukkanásának kontrollálására, homok és tengervíz elegye előidézi a történeteket. Ekkor határoztam el, gallonszám fogom utaztatni a tengervizet és vödörszám a homokot, hogy üvegcsékbe töltve előállítsam az eszközt emlékképeim uralmához. A módszer azóta is a lehető legtökéletesebben működik, a lehető leghasznosabban szolgál, mondta, és átnyújtott egy üveget. Gyakran tapasztalom, vannak, akik mindössze sodródnak a váratlan eseményekkel, igényük a történetek feletti kontrollra nulla, elköteleződés hiányában közömbösségbe hullnak, szárnyalásnak nevezik rángatózásukat. Könnyű tapasztalatot szerezni ezek létezéséről. Kilépek a házból, és az első szembejövőhöz fordulva váratlanul azt mondom: maga nem lélegzik. Nem azt mondom: szép időnk van, nemde, azt mondom: maga nem lélegzik, konkrét kijelentést intézek hozzá, semmint általánost, és figyelem a tekintetét, míg odébb nem áll. Megállapítom, váratlanul érte-e megszólításom, vagy éppen számított rá. Mondanom sem kell, meglepően kevés olyan esettel szolgálhatok, mikor nem a meglepettséggel találkoztam. Még ki sem lépek a házból, máris arra gondolok, az első szembejövő meg fog szólítani, egy kijelentést fog hozzám intézni, talán pontosan azt, vagy ehhez hasonló: maga nem létezik, valamit, bármit, nekem szegez egy mondatot. De nem jövök zavarba, felkészülten ér kijelentése, azonnal megfelelek neki: megszólítása nem ért váratlanul, tudtam, hogy ez be fog következni, láthatja, számítottam rá. Ezt mondom elégedetten, jól megkomponált mondatként, kigyakorolt hanglejtéssel, mert természetesen többször elgyakoroltam a mondatot, mintegy memorizáltam, kiválasztottam a megannyi válaszlehetőség közül. Bármilyen kijelentésre, kérdésre, felszólításra frappáns válaszként szolgál a begyakorolt mondat, amit nem is szükséges tovább görgetni, mert a megszólítást követő választ nem kíséri következő kijelentés. Elcsitul ekkor a hozzám kijelentést intéző, meglepetten áll, holott ő akart meglepni. Kiszolgáltatót állapotban

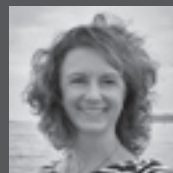
találja magát, noha módjában állt volna nem várt válaszomra is felkészülni, de ilyen-
nel soha nem találkoztam. Soha senki nem görgette tovább a párbeszédet azzal, hogy
ilyen vagy ehhez hasonló viszontválasszal felelt volna: örülök, hogy így esett, mert ez-
által nekem sem kell csalatkoznom, viszontválasza előrelátható volt, nem ért felkészü-
letlenül. Ezt mondanám elégedetten, ha mégis lenne valaki, bárki, aki viszontválaszt
ad a számára nem váratlan kijelentésemre, de hogy ez tovább bonyolódott volna, olyan-
nal soha nem találkoztam. Viszontválaszomra következő viszontválaszt soha senki nem
adott, a lehető legváratlanabbul ért minden szembejövőt, ki megszólításomra számí-
tott, ezáltal a lehető legkiszolgáltatottabb állapotban talált magára, hiszen többszörö-
sen fölé magasodtam, túltettem az általa kalibrált váratlanságfaktoron, de mint mondtam,
ilyen helyzet alig állt elő, ekkora erőfölényt demonstrálnom elvértve kellett, ha
meg is történt, kézszerítések közepette váltunk el. Kiszolgáltatottan élni: hazardírozás,
orosz rulett, kiszolgáltatva lenni az események láncolatának: lassú halál. Nem állítom,
hogy létezik meglepetések nélküli élet, viszont meggyőződésemm, törekedni kell a megle-
petések minimalizálására, a meglepetés-minimalizáció létszükségletfeladat. A növény-
világ tud a legkevésbé meglepni, míg az állatvilág a leginkább, ide sorolom az embert
is. A rekeszszobából egy tágas télikert nyílik, ahol hosszú órákon át időzők főként tró-
pusi növényfajok sűrűjében, egy óriási földdel teli dézsában ülve élvezem a kiszámít-
hatóságot. *Monstera deliciosa* szabóollóval perforált műbőr levelein át szökken a fény,
mint meglepetést okozni képes egyedüli jelenség. Belépek a titkos kertembe, és tudom,
ez az a hely, ahol a lehető legkevésbé meglepetés érhet, itt minden kiszámítható. Ez
az a hely, ahová a fényt leszámítva semmi sem jut be: ha csengetnek, nem hallom, ha
dörömbölnek nem hallom. Az egész lakásban az egyetlen olyan hely, ahol szükségte-
len azon töprengnem, betoppan-e váratlanul egy ismerős, betoppan-e váratlanul egy
ismeretlen, ami a legpusztítóbb katasztrófaként sújt le rám, látens változók magas ér-
téke miatt megsemmisítő erővel, kibogozhatatlan változók korrelációs mátrixát előál-
lítva, faktorextrakció reménytelen kísérletének kudarcával. A télikertben ez idáig nem
járt senki rajtam kívül, és nem is kíváncszom felfedni annak különleges flóráját. Lá-
togatók kitarató unszólása ellenére sem engedek, cseles hitetlenkedés sem tud eltánto-
rítani csökönyös meggyőződésemtől: a filodendronok, fikuszok, cikászok, páfrányok
és pálmák szárazságtűrők, de nem embertűrők, amit nehéz megértetnem olyan láto-
gatóval, mint például a házmester, akit ha nem engednek be az ajtón, bejön az abla-
kon át, aki ha mégsem ér célt, nyomban ármánykodásba kezd, és azt mondja: a ház-
nak ezen az oldalán elképzelhetetlen, hogy télikert legyen, tűzfal zár a szomszéd telek
felé, majd mondata igazolásaként megdöngeti a falat, azt remélve, ilyen féltudomá-
nyos megállapítással fel tud ingerelni, csöbe tud húzni, és meg fogom cáfolni tételét
azzal, hogy feltárom előtte a szoba rejtett keretű ajtaját, de csak szigorú, ámbár barát-
ságos mosollyal megfelelek: vannak növénytársulások, melyek szárazságtűrők ugyan,
de fénykedvelők, és ezzel udvariasan kitessékelem a rekeszszobából.

Leállítom a felvételt, visszatekerem a szalagot, újra meghallgatom, amit mondott.
Majd arra gondolok, felhívom, ebben a lehetetlen órában felhívom. Elképzelem, ahogy
ül a földdel teli dézsában, és tudatosul benne: telefonhívása van, valaki ebben a lehe-
tetlen órában telefonon keresi, vagy csak egyszerűen téves. Tudom, azt állította, oda
nem szűrődik be semmilyen zaj, de nem hiszem el. Hallgatja a telefon csengését, mi-
közben azt fontolgatja, mi szól amellet, hogy felvegye, és mi amellet, hogy ne. Vajon
férfi vagy női hang rejtőzik a még mindig kitaratóan berregő telefon végén, vagy neta-

lántán gyermekhang, mindegy is, gondolja, tőle akár a létező összes lény belebőföghetne egyszerre a fülébe, nem lenne rá hatással, hiszen máris felkészült egy ilyen lehetetlennek tűnő eseményre. Hatás-ellenhatás ritmuskép előállt, persze pontosan tudja, hogy ez csak egyetlen lehetőség a sok közül, ráadásul a leghetetlenebb lehetőség, így nyomban latolgatni kezdi, mégis ki merészkedik el odáig, hogy őt felhívja, belerázkódjon tudatába anélkül, hogy ő bármi jelét is adta volna beleegyezésének, hacsak a készülék ki nem kapcsolása beleegyezésnek nem minősül, mert ki is kapcsolhatta volna. Hullámokban hallja, még mindig csöng, és azon kapja magát, már nem a dézsza terrakotta falát karistolja, hanem dobol. Kiszáll a dézsából, legombolja a fenéknél átnedvesedett dézsamát, és kilép a télikert ajtaján. A telefonhoz siet, majd beleszól: már vártam hívásod. De a telefon csak szüntelenül cseng, tartja az ütemet, szaggatja szobám csendjét e késői órában. Le kellene tennem, de nem teszem le. Elképzelem, ahogy ül a földdel teli dézsában, belekényszerítve magát e véget nem érő kergetőzésbe, hogy valaki rajta akarja kapni, szándék áll az ajtó mögött nesztelenül. Arcába vizet loccsant, öntözővizet kannából, hagyja, hogy mellkasán lecsurogjon egészen a köldökéig. Beleborzong, hogy nem képes váratlan fordulattal váratlanból remélt eseményt formálni, és feldereng előtte legutolsó kudarca, és az azt követő hetekig tartó levertség. Egy reggel eltökélte, hogy kontroll alá helyezi álmait, mert mit ér azzal, ha a nappalt megnyeri, de az éjszaka győzedelmeskedik felette, az ébrenlét összeterezt eseményei álmában elkószálnak, megcsúfolják kifordított gúnyájukban. Álomketrecet épít, erre jutott egy reggel, miután felriadt egy álomból. Az álom, egy már megtörtént eseményt írt át, fordított örületbe egy bizonyos ponton. Addig, hogy letérdelt az autó reflektorfénnytől kissé hunyorítva, még minden rendben ment, mondhatni pontosan úgy, ahogy az megtörtént. Aztán ahogy egyik gombot a másik után gombolta, ráeszmélt: őt fényes gomb helyett ötször annyi gomb vár bűjtatásra, a nadrághasíték nem más, mint egy gombfűzér. De babrált kitartóan tovább, ezen az apróságon nem szükséges fennakadni, gondolta baljós előérzet kódében, miközben már a nadrágot rángatta a férfi csípőjéről. De a gombfűzér-döbbenet után újabb döbbenet érte: duzzadt fasz és merev herék helyett heg és öltésnyom domborodott a gondosan szőrtelenített hófehér alhas falán, egy irdatlan méretű hegkereszt. Már éppen szájába vette volna, ahogy tette akkor, de a váratlan rettenettől verejtékbe úszva megriadt. Dobálta magát és felnyögött: elég!, álomketrecbe kell terelnem álmaim, hogy megzabolazzam működésüket, uralnom kell az alvó tudatom. Hozzá is látott a szimbolikus kelepce építéséhez, sűrű mondatokat faragott arra vonatkozóan, minek kell történnie álmában, álomforgatókönyvet írt. Minden részletre kitért, környezet- és tájleírásoktól sem kímélve magát. Majd miután elkészült, minden mondatot emelt hangon, tagolva felolvasott, és hangfelvevő készülékkel rögzített, abban a reményben, hogy ennek ismételt meghallgatása alvásidő alatt azt eredményezi, hogy elálmodja a hallottakat. Eleinte azt tapasztalta, az álomketrec rendeltetésszerűen működik, semmi eltérés, semmi elhajlás a pontos utasításoktól, minden a felmondottak szerint történik, álom és valóság ugyanaz, elmaradozott a meglepetés tartomány. Felébredt, leállította a felvételt, és megállapította: az éjszaka minden meglepetés nélkül telt, álmodom, és mégis ébren vagyok, nevetnem kell, ha arra gondolok, meddig tűrtem álmaim garázdalkodását. Az egész délelőtt az álomketrec kíváló működésének örömeiben telt: köntösbe bújt vidáman, tisztálkodás közben felnevetett, tengervíz töltögetése közben mosolygott, íróasztalához ült, hogy tanulmányozza legértékesebb könyvét, a Linné alkotmányára épülő 1807-es kiadású Magyar Fűvész

Könyv lapjait, felnevetett, „a Rendek itt vevődnek a 'Hímek' füzámától. Az ide tartozó plánták nyálkás nedvességük, lágyítók, fájdalom enyhítők, érlelők. Mérges köztük egy sint. Termetek alacsony; ritka tsak embern timer magasságú is. Fa egy sints.” – olvas-ta és kacagott, tehát határtalan jókedvű délelöttök köszöntek rá, mígnem egy hajna-lon, azon a hajnalon, amit most, a telefon szűnni nem akaró csengése közben feleleve-nít, a kudarchajnalon, melyet azóta így nevez, a már megszokott álomfolyam egyszer csak kitört medréből, eláztatva a rettenetes váratlannal. Álmában éppen termőfölddel borította el a beásott naspolya palántát, és kimondta fennhangon: Mespilus, az álom-forgatókönyv utasítása szerint kétszer, Mespilus, Mespilus, melyet egyéb növénygon-dozó mozdulatok követtek volna, úgymint talajtömörítés és öntözés, de a legkevésbé sem ezek következtek, nem követték a varázsigét semmiféle mozdulatok, ugyanis vég-tagjai helyett ízelt sáska csápok csattogtak a palánta előtt. Ez lett a kudarchajnal beke-retezett képe, ettől rándul össze a gyomra most, mikor arra gondol, még egy kudarcot elviselni képtelen, végtére is bárki keresheti ebben a lehetetlen órában, jobban tenné, ha meg sem moccanna a dézsában, kívárná, amíg abbamarad a berregés, és majd csak utána hívná fel sorra ismerőseit. Anyját, nővéreit feltárcsázza, és annyit mond: most beszéljünk, az idő aligha lenne alkalmasabb egy beszélgetésre, ha akartál volna kö-zölni valamit, közöld, állok rendelkezésre. Ha azt feleli anyja vagy valamelyik nővére: semmi mondanivalóm nincs, te hívtál, mondd, miért, vagy ha így beszélne: jó, hogy visszahívtál, akkor is ő kerekedne felül, gondolom, miközben hallgatom kihangosít-va a csengést, ujjam a hangrögzítő gombján, így várom, hogy megszólaljon, meglehet, a télkertbe valóban nem jut be semmi, leszámítva a fényt. ■ ■ ■

Vági János (1978) építész, író. Első regénye (Hanghordozó) 2024-ben jelenik meg a Kalligram gondozásában. Írásaival eddig folyóiratokban találkozhatott az olvasó (Alföld, Apokrif, Bárka, Irodalmi Szemle, Kalligram, Műút, Prae, Tempevölgy).



Héja-nász

Erdő-mező madarai lagzira gyülekeznek, héjaék adják férjhez legkisebb lányukat. A dárídót az erdő eldugott, fákkal és bokrokkal sűrűn benőtt részén tartják: ne találjanak rájuk a rókák és más ragadozók. Szép sorjában érkeznek a vendégek, mind értékes nászajándékot hoznak. Csak a szürke verebek tárogatják üres szárnyukat, az inflációra és a nemzetközi gazdasági helyzetre hivatkozva.

Felszolgálják a vacsorát, mind jóízűen falatoznak. Csak a szürke verebek nem elégedettek, pedig degeszre tömik magukat. A menyasszony csodaszép, mind dicsérik. Csak a szürke verebek morgolódnak, ki látott már hófehér ruha helyett halványsárga nadrágkosztümben esküdni, ráadásul a vőlegénynek rózsaszín virág van a gomblyukába tűzve. Az sincs ín্যükre, hogy az ő asztaluknál ülnek a feketerigók, akik tisztázatlan körülmények között érkeztek az erdőbe, bizonyára migránsok.

Kezdődik a mulatság. Az énekesmadarak dalolnak, trilláznak, pittyegetnek, ki-ki fajta és tehetsége szerint. Az ifjú pár nyitja meg a táncot, aztán egyre többen csatlakoznak. A kakukk a harkállyal járja, a szürke gém a gólyával, a nádiposzáta a fülesbagoly fején ugrándozik. Csak a szürke verebek nem találják sehogyan sem a ritmust, sava-nyú képpel álldogálnak a bárpultnál. Ekkor veszik észre az örömszülők a bozótból leselkedő nyestet. Barna bundát visel, csak a nyakát borítja fehér prém félhold alakban.

– Ne csinálj pánikot – súgja héjapapa a feleségének. – Ha együtt vagyunk, nem mer megtámadni.

Valamivel később héjáné asszony a bozót másik szélén egy menyétet pillant meg. Sárga a szőre, szemét keskenyre húzza. A vendégek önfeledten ropják, csak a szürke verebek ülnek vissza duzzogva az asztalhoz; hátha lesz még néhány fogás. Már épp kezdődne a menyasszonytánc, amikor héjánéra egy róka villantja szemeit. Rőtvrös bundája szinte lángol az ünnepi lampionok fényében, sima homlokát mintha kivasalták volna.

Ennek már a fele sem tréfa, gondolják az örömszülők, óvatosságra kell inteni a násznépet. Sugdolóznak valamit a fülemüle-vőfélyel, aki így szól a mikrofonba:

– Kedves egybegyűlteik! Három oldalról is veszély leselkedik ránk. De ne féljete! Maradjunk együtt, tartsunk össze, folytatódjék a tánc!

A zene még hangosabb lesz, a ritmus még gyorsabb. A pacsirta-prímás szaporán intetet a verebeknek, nosza, perdüljenek táncra ők is. A verebek tétovázni, míg végül a legkövérebb, magát legokosabbnak gondoló társuk elkiáltja magát:

– Ne táncoljunk úgy, ahogy ők füttyölnek!

Azzal távozni készül. A többi veréb, mit van mit tenni, utánaindul. Ekkor a ragadozók egyszerre ugranak elő rejtékhelyükről, és mind egy szálig bekebelezik a különböző madarakat.



Biztatás

Két csiga araszol a veteményeskert szélén.

– Miért kell úgy rohanni? – szólal meg a kisebb, minduntalan lemaradva.

– Ne kérdezősködj, hanem igyekezz! – dörren rá a másik. – Ha elég gyors vagy, még ma velem leszel a paradicsomban. ■ ■ ■

Aki a végén nevet

A kis csiga és a rák várakoznak a járdán, hogy zöldre váltson a lámpa. A rák megvetően néz a csigára:

– Barátom, te aligha úszod meg élve ezt az átkelést.

A csiga foghegyről válaszol:

– Majd meglátjuk, ki nevet a végén.

A lámpa vált, a két állat elindul. A rák hátrafelé halad, eleinte fej fej mellett a csigával. Kevés van már hátra a zebrából, amikor pirosra vált a lámpa. A csiga kissé lemaradt, de most nagy lendületet vesz és felugrik a rák farkára. Egy másodperccel később feljut a túloldali járdára. A rák fejét az első arra száguldó autó összezúzza.

– Hát, neked véged – nevet fel kajánul a csiga, és lecsúszik a rák végéről. ■ ■ ■

Büszkeségeink

Valahol Európában, annak is valahol a közepén, volt egyszer egy kis ország. Túlságosan kicsi volt ahhoz, hogy önmagában boldoguljon, minduntalan szövetségeseket kellett találnia, politikai és gazdasági tekintetben egyaránt. Egy szép napon magas rangú delegáció érkezett a Közel-Keletről, tájékozódni a körülményekről, tárgyalni a befektetési lehetőségekről. A kis ország legmagasabb közjogi méltóságai fogadták a vendégeket.

Érkezéskor mindjárt történt egy kis félreértés, mivel a házigazdák főnöke pink színű nyakkendőt viselt. Ebből a vendégek azt gondolták, a Wizzair alkalmazottjával van dolguk, és felmutatták neki a beszállókártyájukat – igaz, nem a fent említett légitársaság járatára, hanem a Katar Airways különgépére szólt. Amikor kiderült, hogy az illető maga a miniszterelnök, az arab úriemberek közrefogták, és bocsánatkérésük jeléül kézenfogva indultak vele a kármelita kolostor folyosóján a tárgyalóterem felé.

A második félreértés akkor következett, amikor a tárgyalóasztalnál egy különös öltözetű hölgy is csatlakozott. A kis ország magas rangú vezetője úgy vélte, arab férfiak előtt illik burkában mutatkozni. Ám a kölcsönzőben csak nindzsa-jelmezzel tudtak szolgálni. Az arab delegáció testőrei előkapták szolgálati fegyverüket. A hölgy életét egy futball labda mentette meg, amelyet a miniszterelnök belső kertben játszadozó unokája rúgott be az ablakon.

A nagy izgalomra a házigazdák körbepínáltak egy kis pálinkát. Az arabok húzódoztak, Allahot és a Koránt emlegették. Erre a miniszterelnök felhívta az Országos Meteorológiai Szolgálat nemrégiben kinevezett vezetőjét, és elrendelte, hogy a főváros fölé tüstént vastag felhőréteget bocsássonak. A művelet akadálytalanul zajlott, a meteo-

rológusok igénybe vették a kormány sajtóreferenseinek a segítségét is, akik nagy gyakorlattal bírtak a ködösítés terén. A pálinka gyorsan elfogyott.

Ebédnél szintén történt egy kis malőr. A főszakács összekeverte a menüt a másnappal, és sertéshúsból készítette a pörköltet. Az arabok hevesen tiltakoztak, megint csak Allahot és a Koránt emlegették. Erre a miniszterelnök felhívta a főváros valamennyi húsboltját, és látatlanban felvásárolta a hatósági áras csirke-farhátakat. Amíg az újabb adag pörkölt készült, a vendégek szórakoztatására a házigazdák elindítottak felvételtől egy futball mérkőzést. Sajnálatos módon a technikus nem a megfelelő gombra nyomott: a kiválasztott meccs eredménye 12:0 lett a Puskás Akadémia utánpótlás-válogottja javára, Katar nemzeti válogatottjával szemben. A mérkőzést a Puskás Stadionban játszották zárt kapuk mögött, a bírók személye nem ismeretes. A vendégek a fejüket vakargatták, körmüket piszkálták, egyikük óvatosan az orrába túrt.

Ebéd után városnézésre indultak. Elsőként a Nemzeti Színházat tekinthették meg a látogatók, mint a nemzet kultúrájának fellegetvárát. Onnan a Nemzeti Múzeumhoz vezetett az út, amely nem csupán a benne őrzött műkincsek révén képvisel nagy értéket, de szimbolikusan is, hiszen ennek lépcsőjén szavalta el Petőfi a Nemzeti dalt. Ezt hallva az arabok elcsodálkoztak, mert addig úgy tudták, hogy Petőfi az egyik legbefolyásosabb orosz oligarcha-család neve. Erre a miniszterelnök felhívta a Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt. vezetőjét, és utasította, hogy haladéktalanul tüntessenek el a történelem- és irodalomkönyvekből minden olyan utalást, miszerint Petőfi a szabadságharcot követően esetleg Oroszországba vetődött. A vendégek arcizma enyhén rángatózott.

Az egyik belvárosi utca sarkán felirat hirdette: Nemzeti dohánybolt. A külföldiek az eddig látottak alapján felismerték a „nemzeti” szót, és közelebből is megtekinteni kívánták a létesítményt, feltételezve, hogy ugyancsak nemzeti büszkeségről lehet szó. A vendéglátók készségesen elmagyarázták, hogy ezúttal nem történelmi vagy kulturális értéket látogatnak. A dohányzás visszaszorítását célzó intézkedések nyomán kizárólag ezek az üzletek árusíthatnak dohányterméket. A bolt belsejében a külföldiek csodálkozása tovább nőtt: dohányterméken kívül alkoholos ital, üdítő, szerencsejáték-szelvény, telefontöltő, és számos egyéb, hagyományos üzletben is kapható termék szerepelt a kínálatban. Egy kiskamasz társaságot éppen cigarettával szolgált ki az eladó. Erre a miniszterelnök felhívta a Nemzeti Dohánykereskedelmi Nonprofit Zrt. vezetőjét, és utasította, hogy a szabálytalanságoknak vessen véget. A vezető a korábban elfogadott jogszabályokra hivatkozott, mire az ország első emberétől azt a választ kapta, hogy azokat a rendkívüli szabályokat a veszélyhelyzetre tekintettel fogadták el, de alkalmazásukat a jelenleg folyó, stratégiai jelentőségű üzleti tárgyalásokra tekintettel azonnali hatállyal fel kell függeszteni. A vendégek zavarodottan hagyták el a boltocskát.

A városnéző túra gyalog folytatódott. Hamarosan az arab delegáció egyik tagja felfigyelt egy óriásplakátra, amelyen a következő felirat éktelenkedett: Nemzeti konzultáció. A „konzultáció” szót persze nem tudták elolvasni, vendéglátóiktól érdeklődtek hát, mit takar az elnevezés. Vendéglátóik egymás szavába vágva magyarázták, hogy a demokrácia egyik rendkívül fontos intézményével állnak szemben, amelyben az állampolgárok sarkalatos kérdésekről nyilváníthatnak véleményt. További kérdésekre válaszolva elmondták, hogy az orvosi konzultációkkal ellentétben nem jár tiszteletdíj a kitöltést végzőknek, a művelet így is igen sok állami pénzt felemészti; a kérdések megértéséhez és megválaszolásához minden szükséges információt megkapnak a hírcsatornákon keresztül (amelyek természetesen megbízható irányítás alatt állnak, mindenről az em-

berek és a haza érdekeit szem előtt tartva tudósítanak); a végeredmény mindig a kormány szándéka szerinti, de egyébként sem kötelező figyelembe venni...

A vendégek sokatmondón összenéztek, és szó nélkül beszálltak a szomszéd utcában parkoló sötét autóba. Búcsúzkodni nem tartották szükségesnek. A reptéren azonnal elindították különgepüket, egyenesen Moszkvába. Csak a gőzölgő borscsleves mellett szólaltak meg: „Igazad volt, Vlagyimir. Ezekért nem kár. Indulhattok. A részletekről ebéd után egyeztetünk.” ■ ■ ■

Kiadó

Z. István városi fogorvosnak mindig is tetszett Jászlászlófalva, ahová gyerekkorában járt a dédmamát látogatni. Az utcabeliek kedvesek voltak a kis Pistikével, a kutyák megnyalogatták a kezét, a tyúkok a tenyeréből csipegették a magot, a tehénből frissen fejt tejet csuporból itta. Dédpapa sok érdekeset mesélt, dédmama ízletes ételeket főzött.

Z. István azt tervezte, nyugdíjas éveire vesz majd ott egy kis házat, de először inkább kibérel egyet, próbaképpen. Amikor már csak egy éve volt hátra a nyugdíjig, egy nap-sütéses délelőtti zakót és nyakkendőt vett fel, beült az autójába – amit előtte megmosatott –, és útnak indult, hogy bérbe adó ingatlanok ügyében tájékozódjon.

Lassan haladt a falucska főutcáján, és megállt az első háznál, amelynek udvarán emberek látott. Traktort szereltek. Mellettük a kőpárkányon három üres sörösüveg állt, egy régi magnóból mulatós zene szólt. Z. István a kapuhoz sétált, és a rács fölött igyekezett túlkiabálni az ugató kutyát.

– Jó napot kívánok!

A három férfi abbahagyta a munkát, egyikük morcos tekintettel elindult a kapu felé.

– Jó napot! Kit keres?

A morcos tekintetű mellé addigra felsorakozott a két cimborája is. Ellenségesen méregették a jólöltözött embert, akinek hivatalos külsőt kölcsönzött a hóna alatt szorongatott bőrtáska. Z. István látta, hogy nem a legalkalmasabb pillanatban érkezett, de nem állt el szándékától.

– Kérem, én a bérbe adó...

A házigazda szeme megvillant.

– Adó?! Bérbe adó?! Nem elég nekünk a telekadó, az ingatlanadó, a személyi jövedelemadó, az ÁFA meg még a faszom tudja, micsoda? Maga is valami adóval zaklat? Takarodjon innen, mielőtt kieresztem a kutyát!

Z. István sarkon fordult, nagy gázzal indította az autót, és szélesebben maga mögött hagyta Jászlászlófalvát. A férfiak visszatértek a traktorhoz, és a kazettán soron következő slágert dudorászták: Eladó, kiadó most a szívem... ■ ■ ■

Gerzsenyi Gabriella (1977, Beregszász). Író, őstermelő, jogász, (ex-)eurokrata. Szigetmonostoron él, egy férjet, két kamasz gyermeket, két kiskutyát, kefirgombát, kovászt és számtalan haszonnövényt nevel, változó sikerrel. Két kötete jelent meg eddig (2021: *Brüsszel után szabadon* és 2023: *Három lábbal a földön*), szépprózáit 2021 végétől folyamatosan közlik print és online folyóiratok, antológiák.

Egyetlen nyelven a világirodalom véráramában

Esterházy Péter 2016-ban bekövetkezett halála betegségével való küzdelmének tematizáltsága miatt nem érte teljesen váratlanul a befogadói közeget, mégsem vált ezáltal kevésbé megdöbbentővé. Sőt, mintha e két történet összefonódása lett volna tapasztalható azokban a kötetekben és rendezvényekben, amelyek már halálának évétől kezdődően vizsgálták a recepcióban meginduló változások jellegét.

Az *Esterházy Péter műveinek külföldi recepciója* elnevezésű konferencia apropóját a szerző születésének 70. évfordulója adta, amely éppen a pandémia kitörésének évére esett, ám az egy évvel később létrejött esemény megszervezése így is számos nehézséget okozott. A Szlovák Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézete, és elsősorban Görözdí Judit érdeme, hogy Európa számos pontjáról gyűlte össze résztvevők, és a világ több pontjáról szövegek, akik és amelyek hozzá kívántak tenni a nem magyar szenszögből nézett Esterházy-képhez. 2022 végén a BTK Irodalomtudományi Intézetének kiadója, a Reciti

Görözdí Judit és Balogh Magdolna, szerk. *Külföldi könyvespolcon: Tanulmányok Esterházy Péter idegen nyelvű recepciójáról.* Budapest, reciti, 2022.

jelentette meg ennek eredményét, a *Külföldi könyvespolcon – Tanulmányok Esterházy Péter idegen nyelvű recepciójáról* című kötetet, amely online* is szabadon hozzáférhető.

Az előszó ugyan azt hangsúlyozza, hogy nem kívánja lefedni a teljes idegen nyelvű recepciót, mert a Németh Gáborra hivatkozva „gigantikus szupermű”-nek (10.) nevezett életmű gazdagsága e szempontból meghaladja a vállalkozás kereteit, illetőleg a dinamikusan fejlődő befogadás folyamatos kiegészítését tekintve kívánatosnak, az olvasó mégis úgy érezheti, hogy olyan vastag és szerteágazó művet tart a kezében, mint amelyet szépirodalmi párhuzamként az Esterházy-szöveg univerzumban már megszokott.

* <https://www.reciti.hu/2022/7403>

Szerkezeti szempontból az írások három egységet alkotnak: az első tulajdonképpen bevezetésnek tekinthetjük Esterházy szövegvilágába, amelyet az a Peter Michalovič jegyez, aki egyike a szlovák recepcióhoz legértőbben hozzájárulóknak; a második rész a legterjedelmesebb, magában foglalva több, különféle megközelítéseket alkalmazó írást a német, az angol, a szlovák, a cseh nyelvű recepcióról, valamint egyet-egyet a francia, a szlovén, a szerb, a román, az orosz, az olasz, a finn és a japán befogadásról (a konferencián a spanyol és a lengyel kontextus is bemutatásra került, azonban ezek tanulmány formában nem készültek el); végül a harmadik részben a rendezvény kísérőprogramjaként megvalósult fordítói kerekasztal írott változatát adják közre a szerkesztők.

Michalovič számos szövegben reflektált Esterházy aktuálisan szlovákul megjelent műveire, az e tanulmánykötetbe írt bevezetőjét pedig ezek szintézisének is lehetne tekinteni. Lezárása egyben merész felütés is, amellyel a kötet további írásai párbeszédbe kerülnek: „... *Esterházy Péter szövegei időközben a világirodalmi kánon szerves részévé is váltak, és onnan már senki sem számíthatja őket.*” (24.)

A fenti állítást az elsőként tárgyalt német recepció egyszerre erősíti és gyengíti is. Lőrincz Csongor szerint a múlt század '80-as éveiben megtörtént a kanonizáció fordítások és reflexiók formájában, de ezt

a tényt erősítette meg a Német Könyvkereskedők Békédíjának 2004-es odaítélése is. Az általa legértékőbbnek nevezett német fogadtatást a '90-es évek közepétől tekinti át a kulturális publicisztikában – hiányolva az irodalomtudományos reflexiót, és hangsúlyozva, hogy 2016 után szinte teljesen megszűnt az Esterházy-kritika. Szarka Szilvia, aki alapvetően a *Harmonia caelestis*t helyezi vizsgálódásának középpontjába, ennek kapcsán azt írja, hogy sokaknak a német irodalomban ismert külföldi szerzők jelentik a támpontot, amikor Esterházy művét értelmezni próbálják – így pozitív, de némileg kritikus felhangú recenziók egyaránt születtek, tanulmány annál kevesebb. Bár Verena Auffermannra hivatkozva megjegyzi, hogy a *Harmonia* 2001-es megjelenéséig Esterházy „*csupán egy izgalmas mellékszereplője volt a német irodalomnak*”⁽⁶⁵⁾, arról is ír, hogy e mű kiadását megelőzte 1999-ben a Frankfurti Könyvvásár magyar díszvendégsége – Esterházyval az egyik főbb szerepben –, valamint a neki ítélte Európai irodalmi díj átadása. A német recepció áttekintését Kulcsár-Szabó Zoltán szövege zárja, aki a 2006-ban, húsz év késéssel – már a *Harmonia* után –, hét műfordító munkájaként németül megjelent *Bevezetés a szépirodalomba* megkésett-ségének, porosságának okait és következményeit vizsgálja. Mint írja, bár a mű a sikerlisták élére került, a befogadói közeg kritikusan viszonyult

például ahhoz, hogy a Berlin Kiadó nem figyelmeztetett az egyes részek korábbi kiadásainak meglétére, amelyek mint ha a maguk korában sem lettek volna megközelíthetőek: Kulcsár-Szabó szavaival „*Esterházy mintha eleve nem lenne teljesen kortársa a saját korának.*” (94)

A legnagyobbak számító angol nyelvű könyvpiacról előbb Varga Zsuzsannától olvashatunk, aki a nagy-britanniai fogadtatást összegzi. Az amerikai és a brit befogadás ugyanakkor nem választható el teljesen, inkább kiegészítik egymást: elég arra utalnunk, hogy az eddig lefordított hét kötet nagy részét az amerikai recepciót összefoglaló Szöllősy Judit jegyzi. Varga tanulmánya szerint az 1989-es rendszerváltás hozta magával azt, hogy angol nyelvterületen a keleti blokk országainak irodalmát differenciáltan kezdték olvasni, 2013-ban pedig már a magyar irodalomnak – benne Esterházy Péter munkásságával – „*bizonyos reneszánsza van*” (100) Mint írja, a brit olvasókat már a nyolcvanas évek elejétől folyamatosan, szinte egyidejűleg tudósították a recenzensek Esterházy akkoriban megjelent műveiről, ám egészen 1991-ig kellett várni az első angol fordításra, amely a *Fuhasok* lett. A legnagyobb visszhangot kiváltott alkotásnak viszont azt a *Javított kiadást* tekinti, amelynek teljes angol változata el sem készült. Varga kiemeli a műfordítóknak a brit irodalmi életbe való beágyazottsága kérdését

is, szerinte ennek hiánya hozzájárult ahhoz, hogy erre az évtizedre szinte teljesen megszűntek az Esterházy-művekhez kapcsolódó kritikai visszhangok. Az amerikai recepciót vizsgáló Szöllősy Judit a sikert abban látja, hogy a szerző kötetait nagy kiadók jelentették meg, amelyek kiterjedt kapcsolati hálójával rendelkeztek a folyóiratok kritikai rovatait illetően. Azt tehát, hogy Esterházy műveiről jelentős kritikuskok írtak jelentős lapokba, az áttörés – a jelenlét és a befolyás (113) – garanciájának tekinti. Szöllősy hozzáteszi, mindezt tovább erősíti a tény, hogy Esterházy néhány amerikai egyetemen tananyag, és jelen van a könyvtárak polcain is.

Az esztétikai és kereskedelmi sikerek fokmérői után a francia recepciót Kányádi András foglalja össze. Tizenkét, többnyire nagy kiadónál megjelent és két megjelenés előtt álló fordításkötetről számol be, dicsérve emellett a fordítók – elsősorban Járfás Ágnes – és a kritikusok munkáját is. A francia azon kevés nyelv közé tartozik, amelyre például a *Termelési-regényt* is lefordították, vagy amelyen esszéválogatást adtak ki, Kányádi szerint azonban a nagyközönség igazán csak a *Javított kiadás* hatására figyelt fel a szerzőre. A tanulmány írója megjegyzi, hogy Esterházy halála után számtalan megemlékezés született, ám tartalmasabb nekrológ nem volt köztük. Ez adta az apropóját annak a párizsi konferenciának, amelynek keretében francia és ma-

gyar kutatók elemezték az életművet – anyagából 2020-ban egy konferenciakötet is napvilágot látott.

A szlovák és a cseh recepcióval kapcsolatos tanulmányok szervesen keverednek – ahogy ez az egykori közös államalakulat tényéből is következik. Görözdí Judit tanulmányából kiderül, hogy bár értő olvasókra talált volna egy párhuzamos szlovák fordítás, az ideológiai akadályok miatt csak 1988-ban jelenhetett meg az első folyóiratbeli publikáció Esterházytól: *A lustaságról* Karol Wlachovský fordításában. A rendszerváltást követően egyre inkább felvették a fordítások az eredeti művek ritmusát, mígnem halála előtt Esterházy a Szlovák Nemzeti Színház felkérésére színdarabot is írt. A legtöbb művét szlovákra ültető Deák Renáta – akinek meg kellett teremtenie a nyelvet, amelyen Esterházy szlovákul megszólalhat – pedig a mai napig dolgozik új, eddig még le nem fordított köteteken. A tanulmány hangsúlyozza a Kalligram kiadó fontos szerepét, kiadványai odafigyelő gondozását, értelmiségi kerekasztalait (többek közt a budapesti Szlovák Intézetben), de nem kevésbé alapítója, Szigeti László személyét is, aki jó kapcsolatot ápolt a szerzővel. Mária Kusá 1999-től kezdődően rendszeresen tagja a nagy presztízzsel bíró szlovák Ján Hollý-díj fordítói pályázat zsűrijének, és tanulmányában ezt a témát helyezi tágabb kontextusba: egyrészt a magyar irodalmat képviselő műveket



vizsgálja a kitüntetettek listáján a szomszédos irodalmakkal összevetve, másrészt mindennek Esterházy helyét keresi. Gál Jenő, mintegy továbbfűzve Görözdí felvezetését, azt hangsúlyozza, hogy a cseh irodalomnak 1989-től kezdődően előbb a sajátjával szembeni tartozásait kellett lerónia, csak ezután következhetett a fordítás-irodalom. Ez a közeg nyitott volt a szerző esszéire és tárcáira, amelyek a rendszerváltást követően szinte szinkronban jelentek meg az eredeti szöve-

gekkel, ugyanakkor a szépirodalmi művekhez nem voltak alapjai és eszközei. A tanulmány írója felhívja a figyelmet arra, hogy a műfordítók és a hungarológusok túl leginkább a hazatért emigránsok között tettek szert igazi népszerűsége Esterházy szövegei, akik aztán közvetítő szerepet is vállaltak. Az áttörést Gál szerint a *Harmonia* hozta meg, amely a 2010-es években látott napvilágot Robert Svobodának köszönhetően, emellett Dana Gálová nevéhez is több fontos

fordítás fűződik. Végül a befogadás megtörténtének bizonyítékaként megemlíti azt is, hogy Dora Kaprálová cseh író női irodalmi választ írt Esterháznak *Egy férfi* címmel, amely magyarul is olvasható J. Hahn Zsuzsanna fordításában. Marta Pató szerint összesen legalább tizen négy cseh műfordító dolgozott Esterházy-szövegeken, és megemlíti Deák Renáta nevét is, akinek szlovák nyelvű fordításai ugyancsak számos cseh olvasóhoz eljuthattak. Kitér arra is, hogy bár ezek a fordítások jelentős díjakat hoztak, többek közt Robert Svoboda elnyerte a Jungmann-díjat és a Magnesia Literát, az olvasottsági lista első tíz helyezettje közé mégsem került Esterházy-mű. Pató hangsúlyozza a szerző személyes jelenlétének szerepét a különféle csehországi könyves rendezvényeken, amely a vele készült interjúkkal együtt – tehát nemcsak a lefordított szövegeken át – alakította arculatát. Anita Hutková a magyar terminológiában kevéssé ismert, a nyelv és a kultúra szoros kapcsolatát érzékeltető lingvokulturémákat vizsgálja három választott Esterházy-műben: a *Harmoniában*, a *Kardozs változatban* és a *Kis magyar pornográfiában*. Ezek öt kategóriájára – etnikai-nemzeti szimbólumok, történelmi és irodalmi lingvokulturémák, kötött nevek, frazeológia-folklor – hoz példákat, és általuk a fordítói stratégiák elképesztő sokszínűségét igyekszik szemléltetni.

Rudaš Jutka a szlovén befogadást összegezi. A tanulmány-

ból kiderül, hogy bár Esterháznak csupán négy műve jelent meg szlovén fordításban, azok rendkívüli népszerűséget hoztak a szerzőnek, aki 1988-ban itt kapta első nemzetközi irodalmi díját, a Vilenica Nemzetközi Irodalmi-díjat. Rudaš szerint a szlovén fordítások és részfordítások létrejöttében annak köszönhető, hogy Esterházy visszajáró vendége volt az 1986-tól rendszeressé vált Vilenicai Nemzetközi Írótalálkozónak. Visszhangok azonban nemcsak a már szlovénul, illetve könyv formában megjelent szövegekre születtek és születnek.

Faragó Kornélia a szerb recepció horizontjában elégedetlenségről számol be, szerinte Esterházyt inkább a szakma olvassa. Alakjával Konrád Györgyét állítja szembe, aki, mint írja, valódi ismertségre és elismertségre tett szert, többek közt a baráti kapcsolatokból származó meghívásoknak köszönhetően. Ezen a ponton hangsúlyozza a szerb irodalom felé közvetítő, mindkét kultúrában jártas szereplők meghatározó feladatát – Esterházynál ez a személy Bányai János, de kiemeli Vickó Árpád nevét is, aki a szerző hét könyvét fordította szerbre, egyúttal az értelmezésben is igyekezett az olvasók segítségére lenni, és Sava Babićét, aki ugyancsak fordította és értelmezte Esterházyt, mintegy eleve elképzelhetetlennek tartva a szerb befogadást. Végül nem maradhat el a Danilo Kiš-kapocs szerepének hangsúlyozása sem, aki amellett, hogy Esterházyhoz

hasonló technikákat használt, mintának, elődnek is tekinthető.

A romániai recepció kapcsán Bányai Éva azt írja, a kortárs magyar irodalom 1989 után jelenhetett meg fordításban, Esterházy pedig megközelítőleg 10 évvel később, nagyrészt Anamaria Popnak köszönhetően: 11 regény és egy eleve románul készült interjúkötet a végeredmény. Bányai szerint a fordítások szép számával szemben áll a reakciók mennyisége, ám a cseh irodalomhoz hasonlóan a románban is született Esterházy-műre, *A szív segédigéire* adott irodalmi reflexió: Ruxandra Cesereanu Selyem Zsuzsa fordításában *Utóférfiak* címmel magyarul megjelent regényének egy fejezete. Interjúkból annál többet közöltek a román lapok, majd halála után nekrológokat. A tanulmány szerint Esterházy több díjat is átvehetett a román kulturális közegben: 2007-ben a Budapesti Román Kulturális Intézet kulturális nívódíját, 2009-ben a külföldi íróknak járó legjelentősebb Ovidius-díjat, majd a 2010-es Bookfest idején a legmagasabb rangú román állami kitüntetést, a Kulturális Érdemrendet Irodalom kategóriában.

Vjacseszlav Szereda, aki maga is Esterházy fordítója, az orosz recepción belül különösen a *Javított kiadásra* helyezi a hangsúlyt, mert mint írja, a hat oroszul megjelent könyv közül éppen ez váltotta ki a legélénkebb reakciókat. A kötetnek két oroszor-

szági bemutatója volt, amelyeken a szerző kivételes módon maga is részt vett. A kiváltott reakciók minősége és mennyisége is jelentékeny, sőt az egyik legrangosabb orosz kulturális folyóirat, a *Novoje Lityeraturnoje Obozrenyje* még virtuális kerekasztalt is rendezett ennek kapcsán. Az eltérő irodalomszemléletből azonban számos disszonáns kritikai hang is keletkezett, amelyek a „szabad-e?” kérdés mentén határozták meg magukat. Szereda mintegy feloldásként azzal zárja tanulmányát, hogy a könyv Ljudmila Ullickaja írónőre akkora hatással volt, hogy bár nem tervezett több irodalmi művet létrehozni, megírta a *Jakob latorjája* című regényét.

A finn recepciót Vesa Lahi és Fenyvesi Kristóf összegzi, külön fejezeteket szentelve kronológiai sorrendben a lefordított Esterházy-műveknek: *A zászló c. elbeszélésnek* 1987-ből, majd az ezt követő *A szív segédigéi*, a *Hahn-Hahn grófnő pillantása* és az *Egy nő* című regényeknek. Valamennyi szöveg Hannu Launonen finnjen szóval meg, akinek halálával kérdésessé vált az újabb fordítások létrejöttének lehetősége. A recepció nagyra értékeli a szerző jelentőségét – Máraival, Konráddal és Kertésszel együtt emlegeti –, és a fordításokat is méltatja, ám a tanulmány írói megjegyzik, hogy a *Termelési regény*, a *Harmonia* és a *Javított kiadás* még komoly tartozás Esterházy felé.

A szerző japán fordítója, Waseda Mika már tanul-

mánya elején leszögezi, hogy maga a magyar irodalom sem rendelkezik számottevő recepcióval az országban, mintegy százra becsüli azon magyar köteteknek a számát, amelyek megjelentek japánul. Ha e listán belül próbáljuk értelmezni Esterházyt, akkor az ismertebb magyar szerzők közé tartozik. Az első japánul olvasható Esterházy szöveg a *Hahn-Hahn grófnő pillantásának* részlete volt 1997-ben, amely 2008-ban jelent meg teljes terjedelmében. Ezt megelőzte 2000-ben az *Arany Budapest* című novellaválogatás, és követte 2014-ben az *Egy nő*. Esterházy kétszer is járt Japánban: 2000-ben a Japán Magyar Baráti Társaság meghívására érkezett Tokióba a novellaskötet bemutatójára, amelyet a társaság tagjai, összesen nyolc fordító ültetett át japánra; 2009-ben a Japán Alapítvány meghívására az Oszakai és a Tokiói Egyetemen vendégeskedett, előadásának szövege folyóiratban is megjelent. Emellett Japánban tett utazásáról írt szövegét is publikálták. Waseda is kitér a hiányzó klaszszikusokra, és azzal zárja írását, hogy bár a szerző munkássága nem eléggé ismert az országban, aki ott közép-európai irodalommal foglalkozik, ismeri Estreházy nevét.

Az emlékkonferencia melletti műfordítói kerekasztalra a Mona Sentimental Polgári Társulás szervezésében került sor, amelyen Alföldy Mari, Buda György, Deák Renáta, Heike Flemming, Rácz Péter, Vjacseszlav Szereda, Szöllősy

Judit, Robert Svoboda és Teresa Worowska vett részt, és amelyet Görözdí Judit Németh Gáborral közösen moderált. A beszélgetés során olyan kérdéseket jártak körül, mint hogy Esterházy szövegeinél tudtak-e a fordítók valamiféle irodalmi nyelvváltozatra támaszkodni a célnyelvben, mit lehet kezdeni a mellérendeléssel, hol és hogy van jelen a fordító az író későbbi szövegeiben, miképpen lehet problémás a címadás, a kulturális utalások vagy a magyar irodalmi hagyomány, mikor lehet/kell lábjegyzetelni és mikor más megoldást használni, vagy milyen hatása van Esterházynek a különféle nemzetek irodalmára. De szóba került az is, hogyan segíthet zeneművével Esterházy Pál, hogy színe-sebbé váljon egy-egy könyvbemutató. Utóbbihoz fontos adalék, hogy nem árt, ha egy műfordító/irodalmár énekelni is tud. ■ ■ ■

■ **Pasz Már Lívía** (1986) irodalomtudományi tanulmányokat folytatott, éveken át kultúraszervező volt, jelenleg a szlovák közrádió magyar adásának munkatársa. Műfordítás-sal is foglalkozik, 2022-ben jelent meg első könyvfordítása, Alena Sabuchová *Seppégők* című kötete, amelynek magyar nyelvre ültetéseért Madách Imre-nívódjában részesült. Pozsonyban él.

Van új a nap alatt

Két antológia. Mindkettő 2022 decemberében jelent meg. Mindkettő szlovákiai kötődésű. A *Szélvész* a Szlovákiai Magyar Írók Társasága (SZMÍT) által szervezett alkotótáborok tehetségeinek munkáiból ad válogatást, míg a *Természetes vadság* a 2019 szeptemberében alakult Bázis (Magyar Irodalmi és Művészeti Egyesület Szlovákiában) első antológiája. Izgalmas konstelláció. Vajon hogy viszonyul egymáshoz e két ígéretes vállalkozás?

Az, hogy a SZMÍT-antológia a nemzedékiséget emelte a válogatás alapelvevé (alcíme: *Fiatal írók antológiája*), alkalmat ad korunk kérdésfeltevéseit a saját kötettel még nem rendelkező, huszonéves generáció, illetve a Bázis-antológia javarészt több kötettel (is) rendelkező szerzőinek találkozásában vizsgálni. Ráadásul a címek szerint mindkét könyv lapjai valami szilaj, féktelen, durva erővel szembesítenek. Arra, hogy ezek a civilizáció jelentéskörétől eltávolító, a natúrúra irányuló paratextusok mennyiben jelölői egy a szöveganyagok által kínált egységes világ- és létmegértési nézőpontnak, a szerkesztők olvasásmódokat is ajánló elméleti keretezése adhat választ.

A SZMÍT-antológia végére lapozva egy rövid szerkesztői

Z. Németh István (szerk.) *Szélvész. Fiatal írók antológiája*. Szlovákiai Magyar Írók társasága, 2022

Németh Zoltán (szerk.) *Természetes vadság. Bázis-antológia*. Bázis – Magyar Irodalmi és Művészeti Egyesület Szlovákiában, Dunaszerdahely, 2022.

Írást találunk: „Szélvész gyorsasággal. (utószó-féle)”. E szerint a *szélvész* lexéma referenciája nem maga a válogatott anyag, nem a kézbe vett könyv; pusztán a szövegek gyors létrejöttének trópusa. Ezt maga az utószó annyiban árnyalja, hogy azt a mostani (az előző, 2020-as *Fiatal írók antológiájához* képest) „erősebb tehetségek” alkotásainak minőségére is vonatkoztatja. A prognózistól fellelkesülten, miszerint a szerzők „a felvidéki magyar irodalom jövőbeli zászlóvivői, illetve az összmagyar irodalomnak is fontos, megkerülhetetlen szerzői lesznek” (192), magunk is szinte szélvész gyorsasággal ugrunk fejest a könyv 7 szerzőjének (Cséfalvay Fanni, Finta Viktória, Gažík Viktória, Kovács Balázs, Kovács Kitti, Morva Mátyás, Ollé Tamás) szövegtengerébe. A kötet első novellái azonban nem igazán tudnak különlegessé vál-

ni az adott tapasztalatok, gondolatok közvetítésében. Voltaképp a hiány hiányzik belőlük. Kiszámítható fordulatok/csatánók, funkciódtanul bőbeszédű leírások, közhellyé kövült motívumok – a szövegek nem állítják feladat elé olvasójukat. A kötetnyitó *Ki vagy te?* kísértettörténete olyannyira követi az otthonában ragadt szellem, az új lakókat kísértő „láthatatlan megfigyelő” tematikai-szerkezeti mintáját, alkalmazza (a filmekből is ismert) kliséket, hogy nem lesz több újjgyakorlatnál. A *Sakk* című rövid írás sakkjátszma-sémája pedig kimondottan öncélúnak hat. Hasonló a helyzet az *Évforduló* megcsalás-történetével, amelyben a főszereplő hős monológiának számos eleme válik redundánssá. A kommunista diktatúra idején játszódó, egy bőrrönd perspektívájából megírt novella (*Az én tragédiám*) esztétikai „kapacitása” nagyobb, de a szöveg kreatív írásgyakorlat-jellege az olvasói élmény elé tolakodik. Ugyanakkor elképzelhető, hogy e kötetnyitó novellák kevésbé hatottak volna sematikusnak, súlytalannak, ha a szerkesztés az ábécé-elv helyett inkább formai-szerkezeti, nyelvi-poétikai szempontokat követett volna, ami további, direkter párbeszéd-lehetőségeket teremthetett volna a szövegek között.

Ehhez egyébként a feltételek adottak voltak: az antológia több műve is örzi az alkotótáborok ihlető hatását, például az ismétlődő mottóban – „Mind a halál, mind az élet

a nyelv hatalmában, és amiképpen ki-k szeret azzal élni, úgy eszi annak gyümölcsét” (Példabeszédek 18:21) –, vagy a „szélvész” címként is megjelenő motívumában. Bár az antológia más szerzőinél is felismerhetjük a populáris kultúra, s annak főként a filmes elbeszélések területéről ránk hagyományozott sablonjait, ott gyakran sikerül azokat innovatívan alkalmazni, így egészen szubverzív szövegeket kapunk. Morva Mátyás egyik hősét például egy „méretes hasítófejszét” maga után vonszoló, „betegesen grimaszoló” fehér maszkos alak követi éjszakai hazaútaján, azonban ezt a *Sikoly*-filmekből ismert műfaji mintát egyedien ironizálja a szövegvégi (keserű) csattanó (*A fogadás*). Hasonlóan szabotálja a műfaji azonosíthatóságot és tereli az olvasói gondolkozást – a címben rejlő jelentéssíkokat is kihasználva – lélektani irányba Kovács Kitti bankrablás-története (*Figyelem*). Jóllehet az író nő *Műszak után* című bűnügyi novellája sokkal inkább kötődik a szórakoztató célzatú irodalomhoz, mégis: az előadásmód és a poén kimondottan szellemes beszerkesztettsége révén több annál.

Mint az sejtethető, az összesen 65 vers- és prózanyelvi művet egyaránt tartalmazó kötet tematikailag és poétikailag is heterogén, a beemelt egyes szerzői korpuszok sem egyneműek. Habár Finta Viktória kisprózáit végigolvasva egységes tárgykörként rajzolódik ki nyelvemlékezet-identitás összefüggésrendszere, nem egyszer az

írással (*Leadás előtt; Kísérlet szavakkal, szöveggel és csenddel*) vagy az irodalommal, olvasottsággal (*Későnézők*) összekapcsoltan. E szövegek narrációs technikáit mérték és szabatosság jellemzi, ami összhangban áll a színre vitt nyelvkritikai intencióval, és abszolút tudnak újat mondani a hétköznapi kommunikációs összefüggésekből kiszakított létezés tapasztalatáról. Érdekesen jelenik meg a nyelv anyagszerű idegenségének tapasztalata, az idegen sajátta válása a szlovák főnevek ragozását tanító hősnő történetében (*Hideg, forró*). A szlovákiaság kulturális kódjai bukkannak fel a soron következő szerző, Gažík Viktória első kötetbeli írásában is, amelynek címe (*Ezt is elhoztam magammal*) feltehetően rájátszás Erdős Virág *Ezt is elviszem magammal* című versére, illetve a Kistehén zenekar azonos című, az Erdős-verssel keletkezőtörténetileg is összekapcsolódó zeneszámaival. E szerkezetileg öt rövid egységre tagolt szövegben az antológia előző elbeszéléseihez képest visszaszorul a történetmondás. Alkalmazott nyelvisztaktikai eszközei, a dikció nyelvének (szlovák és magyar), számának és személyének, továbbá modorának sűrű változtatása mind a szerző rövidforma-komponáló kvalitásáról tanúskodnak. Gažík az én és a más oppozícióját úgy alkotja meg, hogy a nyelvet avatja kompozicionális tényezővé, amelyben fontos szerep jut az élőbeszédet imitáló elbeszélői hang(ok)nak, a frazémaértékű

szlovák és magyar kifejezéseknek, hanghatásokban rejlő, kvázi-etimológiai szójátéknak, a normatív és tájnyelvi változatoknak. Az én másokon keresztüli meg- és ujjaalkotásának folyamatát reprezentáló *Távcső* kihagyásos-sűrítő szerkesztésmódjával kiemelkedik a kötet prózai szövegei közül. (Nem véletlen, hogy e két, a nyelv érzéki dimenzióit kihasználó kispróza mellett a szerző hat lírai versével szerepel még a kötetben.) A szürreális, leginkább a mágikus-realista elbeszélői tradícióhoz való kapcsoltság révén szintén kiemelkedik a novellák közül a *Monokróm* (Kovács Kitti) és *A nefelejcskalapos úr kívánsága* (Morva Mátyás); mindkettő az identitás kérdését járja körül párkapcsolati perspektívából, és érdekesen.

Az antológia versanyaga Gažík Viktória, Kovács Balázs és Ollé Tamás alkotásaiból áll össze. Gažík lírai szövegvilágának meghatározó tárgykörei a múlt idő, a kívülállóság és a magány. Szabadverseit tömör kijelentő mondatokból, visszafogott rímhasználattal, a felsorolás és az ismétlés ritmus-teremtő alakzataival építi fel, miközben a képek, gondolatok viszonylag szabadon áradnak. Ezek együttese adja a versek feszültségét, erejét. Lépcsős tördelésével kitűnik a *leföldelés*. Mimetikus-látványszerű ábrázolása revelatíván mutatja fel korunk ellazulni, „lélegezni” – lényegében élni – nem tudó emberének tragikumát.

Élőbeszédszerű, narratív versek jellemzik Kovács Ba-



lázs szövegterét, közülük több autopoétikus (*szélvész; kilátás a balkonról; az ihlet*). Különleges az apához fűződő viszony tematizálása (pl. *Büntetés; merülés; ébresztő*), illetve, ahogy a tárgyakon keresztül feltárulnak az emberi kapcsolatok mélyrétegei: „azok a repedések/ az a megkövesedett zsírréteg az előző bérlő rezsján/ az az utolsó utáni kiégetett lyuk/ az a bujkáló porcica/ az az ablak/ a plánjai/ az üvege/ [...] amihez hozzáértél/ ahol hozzád értem/ befalazott holttestek/ azonosítatlanok maradnak/ csak mi ismertük őket” (*cinkefészek*); „ha véletlenül összefutnánk egy téli napon,/ és eszembe jutna/ hálósobám szekrényében/ a régi ruháimmal zsúfolt/ alsó polcok egyike, / már nem éreznék semmit./ csak pusztá emlék maradnál, / egy tárgy mondjuk,/ mint egy régi sál” (*ha, illanásod*). Az előbbiektől elütő, egyszerűbb, közvetlenebb, a nyelv zeneiségét jobban játékba hívó versekkel találkozunk Olénál: történelmi léthelyzetek (pl. *magyar nyár 1944; 1963*),

pillanatnyi hangulatok, világ-érzékeléshez tapadó bölcséleti szólamok egy személyes, nem egyszer vallomástevő hangon. E lírai szövegvilág alanyi költészet és szerepvers képlékeny határán mozog: „távol gondolataimban,/ az utolsó utáni mondatokban/ érzem magam igazán otthon./ néha, amikor kialszik a lámpa fénye,/ én magam sem veszem észre,/ mennyi minden történik körülöttem./ [...] mikor az öledben vált alakot az este,/ az esőben idéződik fel emléke/ annak a pillanatnak. [...]” (*várjuk a tavalyi évet*).

Együtt szemlélve a kötet verses és prózanyelvi alkotásait, centrális témaként tűnik elő ember és természet viszonya, ami alapján a kötet cím által előzetesen előhívott ökokritikai nézőpont is relevánsnak bizonyul. A természet mint társ jelenik meg a hűség és kívülállóság létdimenzióit bemutató *Tűzriadó* című Morva-novellában, mely atmoszférájában a Csáth-i gyekekarakterek démonikus világát evokálja. Az antropocénről gondolkodtat a *Szélvész* (Kovács Kitti) kreatív csattanója. Gažík versei közül a *Tápláléklánc* a növényi-állati és az emberi fogyasztási gyakorlat összevetésével, *A teremtés aitiológiája* különös kozmogóniája pedig (isteni) teremtés és (emberi) termelés egymásra montírozásával hívja fel a figyelmet az élet értékére. Öko- és biopoétika feltűnően sokszor jelenik meg Kovács Balázs verseiben. „Egy friss kutatás szerint/ a növények érzékelik a hangokat [...]” – olvas-

hatjuk az *Öntöző* nyitómondatát. A lakásban nevelt nővénnel való kapcsolat témája folytatódik a *hannában*: a lírai mikroselekmény címszerplője egy gondozandó „klaszszikus díszvirág” („eldöntöm, hogy bántom/ mert a javára válik./ a pszichológusom erre azt mondaná,/ hogy olyan hajtásokat látunk/ kímetszeni valóznak a másokban, / amiket saját magunkból/ képtelenek vagyunk). A természettudományos diszkurzusok irodalmi szövegalkotásra tett hatásának önreflexív ábrázolásával találkozunk a *nyilvánvalóban*: „[...] próbálok majd kitalálni egy szót arra, /amikor a főút fölé hajló fa lombjából/ hiányzik egy szabályos rész,/és nem tud visszahőni,/ mert a kamionok élei,/ mint egy élő szobrot,/szakadatlanul metszik”. Az embert körülvevő természeti világra és az iránta való felelősségre irányítja a figyelmet a *magtár* című narratív verse: „szemerkélni kezdett, s amíg a többiek aludtak, /átrendeztük a várost, /az utakról levakartuk az aszfaltot, réti vadvirágokkal/ hintettük be a felpuhult földet, amit kellett, lebontottunk”. A non-antropocentrikus világkép és a transzhumán világérzékelés megragadási kísérleteként is olvasható Ollé Tamás *véled* című verse: „transzhumán az állapot,/ mikor a karjaidban ébrednek,/ én kérdezek, de a válaszod/ már nem hallok, mert/ a szavakat is oly lágyan formálok – / aztán csak nézzük a rézszeg fákat, / és tudom jól, hogy mindent látnak”.

A SZMÍT-antológia számos szövege korunk meghatározó élményéből, a saját fajunkról elszenvedett, egész világot sújtó vereségből született. Legyen szó az „államnyelvi gondolatmenet” (Finta), „a másik nyelv” (Gažík) elnyomó kényszeréről, a „lángoszír” és a „csikkkel teli kompótosüvegben felgyülemlett barna víz” élővilágot pusztító jelenlétéről (Kovács B.) – itt már csak „perzselt porszemek táncolnak/ egy defibrillátoron” (Kovács B.), „a morgást a kétségbeesés hangjai” váltják fel (Kovács K.), és „nincs dunyha mi megvédene” (Gažík). E világállapot érzékeny észlelései jelentik a *Szélvész* antológia és *Természetes vadság* komplementerét.

A *Természetes vadság* monumentális nyitóversében (Tóth Kinga: *mária imája*) az emberi gyarlóság irgalmatlan „szélvésze” tombol: „[...] veszélyes/ valami van a szélben ami pörgeti a lányok ruháit/ ami megszire viszi a lányhaját lábujjainkból gyökerek nőnek/ körmeinken fotoszintetizálunk a haj az ág megszűri a szelet/ mint mongol asszonyok füttye üvöltene a kutyák/ még egy lány ereszt gyökeret kérdéssé válik a dereka/ kéregg tekeredik a szoknyája [...]// azt álmodom hosszú kötegekben kavarog a hajam/anyám küldj meleg szelet hadd nőjön/ újra az égig a felhőig [...]”. Németh Zoltán a szerkesztői előszóban roppant éllel mutat rá az ellentétre, ami a „jelentések túltelítődéséből” felépülő világ, továbbá születménye, a testet-

len, csak képként létező, „teret és időt legyőző pixelembert”, valamint annak „biológiai alapjaitól [nem] eloldott énje között feszül, aki „székletével és szemetével [...] borítja el a világot”, és így „az emberi faj végső pusztulásának [...] víziójával kell szembeesnie”. A Bázis-antológiával koncepciózus könyv látott napvilágot, mely frontálisan ütköztet az elmúlt évtizedek emberi tevékenységeinek kumulatív következményeivel. Szavai az olvasót elgázolják, elsöprik, akár egy nagy tömegű tehergépkocsi. Irányba teszik, maguk előtt tolják, és míg „szírenás rendőrautók ragadnak a kontempláció egébe” (Csehy Zoltán), és „térképpacába olvad a fókusz-nagyításban az összes idegborzó és csiklandozó, szemet fárasztó részlet”, az egyetlen földi képe csak egy szerető „félembalom-szagú ölelése” (Nagy Márta Júlia). Ebben áll a kötet természetes vadsága.

Ahogy a magát kurátor-ként, a kötetet pedig – képzőművészeti mintára – verskiállítás-ként meghatározó Németh Zoltán leszögezi, a beválogatott szerzők „az emberiben működő ősi, testi, ösztönös, sőt állati energiákat” írják versbe, „amelyeket a globális civilizáció információs csatornáit, vasbeton épületeit, törvénné tett szokásait, idomítás céljára létrehozott kultúráit, uralkodó intézményei szorítanak mederbe”, miközben „[f]elmutatják a poétikai értelemben vett vadságot, az elemi erejű szembeszegülést a konvenciókkal”. Az előszó a kötetkompozíció

szerves részét alkotja, ami a tematikai irányvonalon és retorikai felépítettségen túl abban is tetten érhető, hogy Németh neve a „Szerzők” címszó alatt is felsorakozik. Határozottan artikulált célja „részleteiben, sokszínűségében” bemutatni azt az adott lírai beszéd-módot és problémaérzékenységet, amelyet „az elmúlt évek magyar irodalmának jelentős vonulatába tartozónak tekint”, és „kapcsolataikból hálózatot létrehozni”. Ez alkotja tehát a motivációs hátterét a 13 költő 35 verséből összeálló kiadvány rendjének. Csehy Zoltán, Nagy Márta Júlia, Juhász Katalin, Péntes Tímea, Kabai Lóránt, Gyurász Marianna, Mellár Dávid, Hajtman Kornél, Gužák Klaudia, Veres Erika, és Korpa Tamás szabadverseit a válogatás két legterjedelmesebb szövege fogja közre, Tóth Kinga már említett költeménye és Nagy Hajnal Csilla *Po-lipfarm* című, szintén nagyszabású alkotása.

A *mária imájával* indítani kiváló szerkesztői döntés. Nem pusztán fókuszba állít, hanem a világ- és létmegértés nézőpontját adja: szövegében társadalmunk elviselhetetlen mértékű ingerdömpingjének ritmusában villódnak a képek, vibrálnak a szeretet mibenlétéről semmit sem sejtő, egyszerre gyűlöletes és szánandó emberi faj tettei és késztetései. A jelen idejű leírások olyan közvetlenül hatnak a befogadóra, úgy kúszik minden jelentésmozzanat a bőr alá, akárha vizuális kódoltságú tartalom előtt ülnénk. A cím enigmá-

ja is innen nyer feloldást: a lírai beszéd sokszor soronként váltja a számot és a személyt, egyszer sem veszi fel a népért imádkozó szűzanya perspektíváját, sőt, a vers látszólag semmilyen módon nem kapcsolódik az ima műfajához. Mégis beteljesíti önmagát, és (talán nem a véletlenül kiskezdőbetűs) *mária imájává* válik, hiszen az aposztrofikus invokációk révén (pl. „kilenc litert sírsz óránként kilenc gyermeked siratod”) az olvasó azonosul a szereppel.

Innen, az imától, mint a szövegművészet talán legmagasabb rendű megvalósulásától léptet a kötet Csehy Zoltán ironikusságában is ironikus ars poetikájához (*Ars ars ars ars*). Ezt követi a *Poszthumán jarmaniáda* alcímű, több részes *Színek könyve*, amely a szerzőtől megszokott módon – test és nyelv egymásra rétegződésével, képző- és zeneművészeti példák beemelésével, radikális formabontással – beszél időről, anyagról, végletes kifosztottságról, vallás és szexuális beállítódás dialógusáról, nem egyszer abszurd diszpozíciót teremtve. Utolsó darabja a *mária imájával* különös párbeszédet teremtve tesz eleget a szerkesztői szándéknak – „hangjukat felerősíteni”: „Édesdrága Tiszteletes Úr! Tizenkét éves meleg fiú vagyok. Én is nagy meleg művész szeretnék lenni,/ mint Leonardó, Michelangelo, Csajkovszkij, Platon,/ [...] kérem, imádkozzon értem, hogy járjon közben a szeplőtelen Szűz az ő Teremtő Atyjánál, aki mindnyájunk kö-

zös Atyja is, hogy vágyam teljesülhessen.”

Bizonnyára nem véletlen, hogy a verskiállítás sorban következő darabja Nagy Márta Júlia *Vallatólámpája*, melyben feloldódik a határ férfias és nőies, humán és nonhumán létforma között: „tetszett nekem a két kerek melle,/ meg borotvaéles, szögletes állkapcsa.// Hát mondd meg, lányom, kérdezte először/ puha aztán metsző hangon [...]// [...] jó-e neked lánynak,/ vagy lennél inkább más, de ha egyik sem,/ jobb, ha tudod, azt itt senki sem bírja.” A kiszolgáltatottság, a testi-lelki megsebzettség, a megváltoztathatatlan-ságban megmutakozó kiúttalanság tematikus gócai sejlenek fel a *Hamelben* és *A hóvak-ság balladájában* is, ami a versekben megképződő persona és egy magasabb rendű – általában az urbánus közeget és a természetet összeszalázó szuggesztív metaforákkal kifejezett – erő ütköztetésében ölt formát. „Egy kereszteződés polipkarjain áthaladva/ fejed búbja mintha a felhőkbe lenne fúrva,/ átfut rajtad a változásnak csúfolt választás szele”, illetve: „megannyi/boldognak szánt élet homokútra siklott,/ kopolyú nélküli kacskaringója” (*Hameln*).

Egy világhérzékélésében és cselekedeteiben a tájjal és az állatvilággal szimbiózisban létező alanyiség szólal meg Juhász Katalin autopoétikus verseiben: „Bár tudom, a legjobb versek/ szobafogságban születnek/ – amikor álomban buborékok/ gyűjtik össze

a fényt,/ nem teszem ki magam ennek./ Hajamban fészkelő/ fecskefiókák kezét keresem,/ éhes hemzsegség, sétálok velük,/ amerre a torlaszok engednek” (*Megpecsételve*). Izgalmas a *Csatatér* önreflexív szó-kés metaforája, ahogy a magát „éles szavakkal kardozó”-ként definiáló versbeszélő a megfelelő hatás érdekében („ne szenvedjen, inkább/ okuljon, vagy javuljon meg”), „most tompa késsel ejt [...] sebet”.

Különleges helyet foglalnak el az antológiában Péntes Tímea anyaság-élményből táplálkozó – kötődést, anyai ösztönt, transzgenerációs jelenségeket tematizáló – lét- és nyelvből-cseleti kérdéseket is feszegető versei. „Belőlem gyűjtötték össze csontjaikat,/ de csak azt vették el,/ ami feltétlenül kell, /szavak nélkül osztottak szét” – olvashatjuk a *Szétesztódásban*, amely a prenatális lét nyelv nélkülségének autentikus valóságára irányítja a figyelmet. Ezt viszik tovább a testi és a szellemi szülés párhuzamát kiaknázó, valóság és jel viszonyára reflektáló autopoétikus sorok: „Miként megszülettem őket,/ verseket is szültem,/ és képzeletem szüleményének/ véltem az írást, /pedig ők ihlettek/ minden egyes szót”.

E témára rímelve, anyag és anyagtalan egymásba játszásának különböző lírai megközelítésmódjai tárulnak fel Kabai Lóránt *el sem kezdett versek* című ciklusának kötetbe felvett darabjaiban. Így a 6-os számúban: „ki nem hűlő álomnyom. szerelmeskedés a hiány testével mégsem elpocsékolt verdesés

[...]. már nem pusztán inverz paramnézia” (kiem. az eredetiben). E szövegvilágban megtörténik, hogy a „prenatális emlékek” a „bezoárral” lesznek azonosak. Olvasva Kabai terminus technikusokkal telítődött, neoavantgárd és posztmodern határán billegő, a szintakszist fellazító, párszavas mondatokká roncsolt nyelvét – pl. „alig se látványos mindennapok. programozott amortizáció. élettillékonyosság, de. ellenhatásban” (15) –, benne mint ha Pénzes utolsó sorainak kívánalma teljesedne be: „Bárcsak megkövesedne az idő,/ mielőtt elfog valami és elfogy sok minden,/ nagy levegőt veszek a jelenért” (*Tócsa*). A szerkesztést dicséri, ahogy a Nagy Márta Júliánál átélt testi sebzettség és ontikus kiüttlanság egymásba fonódása (pl. „mindegy már, málnabokor vagy szögesdrót,/ [...] vágta fel a vádlim/ bokától térdig”; „Ez az igazi bújócska, hunyó nincs”) az őt követő szerzőknél folytatódik. Kabainál például: „nem lehet felvenni »újra« egy élet fonalát, nincs retúr, csak vaskos, letapadt heggek”), majd Gyurász Mariana az élőbeszéd spontaneitását imitáló nyelvén: „Arról beszéltem, magam is olyan vagyok, mint az evolúció,/ vagy mint az öröklődő lánc szintézise: akár ők, csak egy irányban vagyok képes haladni.// Vanak elágazások, amelyek vezetnek valahová,/ másszor zsákutcába torkollok” (*Babaváros [avagy a pánp pszichista]*).

Az abszurdban és a groteszkben rejlt lehetőségek invenciózus (de örkényi szintű)

alkalmazásával talán Gyurász (kétverses) korpusza alkotja az antológia legkreatívabb szövegegységét. A versek zavarba hoznak, néhol megmosolyogtatnak, végül mélyen elgondolkodtatnak, akárcsak a *Maruška* kávéházi szituációjában meg elevenedő, „a homorú halántékú vagy laposfejű sereg”-ről alkotott neorasszista szólam: „Néhány embernek azért olyan furcsa a feje,/ vezetted fel a gondolatmenetet a kávézóban, a Kolosszus lábánál,/ mert csak erőszakkal tudták őket világra hozni:/ vákummal vagy fogóval,/ a fejüknél fogva rángatták őket ebbe a kínos helyzetbe, [...]”.

Ezt követi Mellár Dávid *Végtelen kapacitásának* eszkatológiája, mely miközben tematikájában a *Szélvész*beli Gažik-versekhez (*Tápláléklánc; A teremtés aitiológiája*) áll közel – „S egy láthatatlan kar – egyetlen mozdulattal –/ odaveti majd a Sötét Anyagnak/ az egész fajt, hogy csináljon vele,/ amit akar, tegye a magáévá,/ nyelje el, vagy játsszon vele/ és emésztse fel csak félig:/[...]” –, addig alkotás- és nyelvfilozófiai vonatkozásaiban Pénzes szövegkorpuszát idézi: „Maradjon az alkotó/ alkotás nélkül, a faj genetika/ nélkül, a gondolat/ szó nélkül, a képzelőerő/ képző nélkül”. Míg Pénzesnél a születés előtti, Mellárnál a halál előtti alkotja a kiindulópontot: „A test törekeny fáradtsága,/ amikor elhagyatottnak/ és erőtlennek érzed:/ az anyag gyengül. A belső/ szökni készül a rendből,/ mint bor a zuhanó pohárból” (*Formabontás*).



A növényi lét általi inspirációban szintén párbeszédbe lép egymással a *Szélvész*beli Kovács Balázs és Hajtman Kornél költészete: „az öreg fa körül kivágták/ szeretőit/ elégették őket/ mélyen magába szívtatta a füstöt/ benne az ötszáz éves emlékek” (*Erdőtűz*), azonban Hajtmannál a növényi nézőpont mellett az állati is helyet kap, az emberivel finoman egybe mosódva: „meztelenségében/ gyakran nézegette magát/ a nap és a hold/ az első nő/ Istent róla mintázta/a willendorfi vénuszt” (*Gorillamama*).

Egy újabb, 21. századi teremtes- és pusztulásmítosz táru elénk Gužák Klaudia – abszurdításában Gyurász szövegvilágával rokonítható – *Zastava-i* című, négy „énekből” álló hosszúversében. A teremtetői szerepet magára öltő versbeszélő az első énekben „lassan beletúr”, majd „vetőmagokat szór” társa hajába – így létrejön Zastava-i városa, megszületnek lakói. A harmadik ének pusztulástörténete az ember szerepére irányítja a figyelmet („maguknak szüretelik le a paradicsomot és a narancsot/ és te monddod, hogy így van rendjén// majd kivágják a fákat,/ nagy felhőkarcolókat építe-

nek,/ hangosan énekelnek, még hangosabban dudálnak/ és én már alig látom a felhők-
től/ és a gondterheltségtől az arcod”), ami a vers végkifej-
letével együtt (*Negyedik ének: Másvilág*) izgalmasan gondol-
tatja újra hatalom, felelősség és büntetés kérdéseit: „volt az az év,/amíg Istenek voltunk/ és én féltékenységből/ elpusztí-
tottam egy egész civilizációt”.

A valóság új „olvasatainak” megalkotására, én- és világ-
értésünk elmélyült és átfogó újragondolására hívnak Ve-
res Erika szövegei is, miköz-
ben maguk a tárgyas líra ma-
gyar irodalmi tradícióját élesz-
tik újjá: *A város éjjel* című ver-
se József Attilára emlékeztet, az
ékezet című Nemes Nagy Ág-
nest idézi meg. Már a hosz-
szúvers címbeli játéka is – *éke-
zet* mint dolgokat szétválasztó,
szembeállító szerkezet, s nem
mint írásjel – szemléletváltásra
késztet, amire újabb rétegeként
rakódnak a mottók, a *Között*
paratextuális utalásai. A vers
izgalmasan viszi át a közötti-
ség, a viszonyban lét emberi
tapasztalatát a térbeliségen és
az időbeliségen túlra, illetve
bizonytalanítja el e két szem-
léletmód elválasztottságát: „az
Ipoly és a Vág között/ a két
térdem között/ nyelvrokonok
között/ [...] gyökerek kopor-
sók között”. Hogy miben áll
a viszony, mi mindent is fog-
lal magába a „között”? – mint-
ha ezt vinné tovább az antoló-
gia a Korpa Tamás-korpuszal.

A versek (a szerzőtől meg-
szokott módon) jól irányzott,
erős lökessel taszítják bizonyta-
lanságba az olvasót, és kénysze-

rítik magányos felfedező útra.
Az öt vers egyedi, szabad asz-
zociációszerű, testek és test-
részek különélését, emberi és
növényi létforma összemosását
végrehajtó „képes beszédének”,
önkéntes, mégis kompakt kap-
csolódásainak, a kommuniká-
ciós szerepeket, kontextust öz-
szeszavaró grammatikájának be-
fogadási hatásmintázatára jól
illik Korpa saját metaforája,
„a harangkongástól megráncso-
sodott Fabergé-tojás” (*Képes
beszéd szökőnapon*). Repedései
egyszerre formálják át és kö-
tik össze a motívumokat. Ta-
lán nehéz jól megfogni és ki-
nyitni, de érdemes.

Valamelyest könnyebben
nyitható, de roppant apró-
lékosen megmunkált, válta-
kozó nézőpontokból és mi-
tikus-bibliai utalásokból öz-
szeillesztett mű Nagy Hajnal
Csilla *Polipfarmja*, az antoló-
gia záródarabja. Lírai disztópia
ez egy társadalomról, amely-
ben az emlékekkel való keres-
kedelem olyan általános, mint
„egy/ félig egzotikus nyaralás”.
Nem létezik az önazonosság-
tudat („[m]ár nem tudtam em-
lékeket venni,/ és elfelejtettem,
hogyan kell/ teremteni őket”),
de létezik „a lappangó érzés/
ami próbál[...] képekbe ka-
paszkodni/ sikertelenül”, és
szert lehet tenni „valamiféle
bűntudatra”, ami „úgy a sa-
játod, hogy nem tudnál benne
életben maradni”. Ebben a ka-
otikus – ingergazdag, érthet-
etlen és félelmetes – világban az
érték és az igazság („hal”) elér-
hetetlen a mohó és önző em-
ber („polip”) számára: „Halász-
háló voltam./ Minden, amivel

szembekerültem,/mindenki,
akivel találkoztam,/ halak.../
én egy használhatatlan.../ így
nem lehet.../ átúsztak raj-
tam...”. A világ mint használ-
hatatlan halászhalózat. A világ
mint polipfarm. Istenmentes.
Üdvözülésmentes. (Egészsé-
günkre.)

Emlékszünk még a prédi-
kátor szavaira? „Az egyik nem-
zedék megy, a másik jön, de
a föld örökké megmarad. [...] Ami volt, az lesz újra, és ami
történt, az történik megint:
semmi sem új a nap alatt”.
Itt és most, 2023 nyarán igen
megdöbbentő dolgok vannak
a nap alatt. Tengerparti fürdő-
zőkre támadó rákok. Balaton-
ban lubickolók lábába harapó
teknősbékák. És vannak még
hatalmas kiterjedésű erdőtüzek
Kanadában. De itt van ez a két,
az irodalmi hagyományt (külö-
nösen az avantgárdot) folytató
és megújító antológia is. Ilyen-
kor hálás lehet a kritikus, hogy
az ő világában még van min
töprengeni, van mire emlékez-
ni. És van a kegyelmi állapot,
amikor van haszna az ember-
nek a fáradozásból, amit ma-
gára vállal a nap alatt. ■ ■ ■

■ **Burján Ágnes** (1988, Budapest)
a PPKE BTK Irodalomtudományi
Doktori Iskolájának abszolutóriu-
mot szerzett hallgatója, a Modern
Líraelméleti és Líratörténeti Kuta-
tócsoport tagja, valamint a veszpré-
mi Padányi Schola Catholica magyar- és némettanára. Kutatási
területe Rainer Maria Rilke és Pi-
linszky János költészete.